شیفا لەدایک بوو
شیفا گەردی چۆن شەهید بوو؟
سیمبوولی ژنانی رۆژنامەوان

پاشکۆی شەهید شیفا گەردی

رووداو– هەولێر

شـــیفا گەردی، بەڕێوەبەری ئاوتپووت و بێژەر و پێشکەشکار لە تۆڕی میدیایی رووداو، لەکاتی رووماڵی شـــەڕی مووسڵ شەهیدبوو. لەگەڵ ئەم ژمارەیـــەی هەفتەنامەی (رووداو)دا پاشـــکۆیەکی تایبەت بەو شـــەهیدە رۆژنامەڤانە پێشمەرگەیە وەربگرە و بخوێنەوە.

رووداو
RÛDAW

ژمارە (447) دووشەممە 2017/2/27 – 8ی رەشەمێ 2716 (750) دینار

دۆلاری ساختەی ئیسرائیلی لە باشووری کوردستان بڵاودەبێتەوە

2

(رووداو) وردەکاریی گۆڕانکارییەکانی نێو یەکێتی بڵاودەکاتەوە

4

زریان رۆژهەلاتی:

یەپەگە و پەکەکە خاڵۆزان؟

14

لێژنەی چاکسازی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان وردەکاری نوێ بڵاودەکاتەوە:

سلێمانی ئیستیجابەی بۆ چاکسازی کەمە

4 «

ژنان 10

ژنێک لەسەر قەرز دەدرێتە بەر چەقۆ

وزە 7

کوردستان پێویستی بە تورکیایە یان تورکیا پێویستی بە کوردستانە؟

ئابووری 6

ئەسپە قەزەمەکانی فەرەنسا دەگەنە کوردستان

پاشکۆی پزیشکی تۆ

وەرزش بکەی ڤیاگرات ناوێ

فەرەنسا و بەریتانیا نێوانگیریی بارزانی و نەوشیروان مستەفا دەکەن

« 3

راپۆرتە هەواڵ
ڕووداو
ژمارە (447) – دووشەممە 2017/2/27

پۆلیس بەدوای ئەم گەنجەدا دەگەڕێت

ڕووداو- هەولێر

بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی هەولێر ڕایگەیاند گەنجێک ماوەی چوار ڕۆژە لە ماڵ چووەتە دەرەوە و نەگەڕاوەتەوە. لە ڕاگەیەندراوێکدا پۆلیسی هەولێر وێنەی گەنجێکی بەناوی هەڵکەوت ئەسعەد تاهیر بڵاوکردەوە و داوای لە هاوڵاتیان کردووە هەر کەسێک زانیاریی لەبارەیەوە هەیە، پەیوەندی بە بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسی فریاکەوتنی هەولێرەوە بکەن بە ژمارەکانی (07504460104 — 066144 — 066124 — 0066104).
بەپێی زانیاریی پۆلیس ئەو گەنجە قوتابی قۆناغی یەکەمی کۆلێژی شەریعەی زانکۆی سەلاحەدین بووە و دواتر وازی لە خوێندن هێناوە. گەنجەکە تەمەنی 22 ساڵە و دانیشتوی ناحیەی خەلیفانی سەر بە پارێزگای هەولێرە.

"کارمەندی پەرلەمان و ئەنجوومەنی وەزیران دۆلاری ساختەیان پێیە"

دۆلاری ساختەی ئیسرائیل لە بازاڕەکانی کوردستان بڵاودەبێتەوە

پۆلیسی سۆران: ساڵی ڕابردوو دەستمان بەسەر 270 هەزار دۆلاری ساختەدا گرتووە

بازرگانێکی دراو: دۆلارە ساختەکەی ئێستا زۆر پێشکەوتووە و ئامێرە بچووکەکان ئاشکرای ناکەن

مەهدی محەممەد ڕواندزی
ڕووداو — سۆران

ئەو کەسانەی ئاڵوگۆڕی دراو دەکەن، دۆلارەکانی نێو دەستیان بە بۆمبێکی تەوقیتکراو دەزانن و دەڵێن جۆرە دۆلارێکی ساختە دێتە بازاڕەکانی کوردستان کە بە دۆلاری ئیسرائیلی ناسراوە، زۆر بە زەحمەت بەو ئامێرانەی لە کوردستان هەن ئاشکرا دەکرێ.

هەبوونی دراوی ساختە لە قەزای سۆران خەریکە دەبێتە دیاردە و دۆلارفرۆشەکانی نیگەرانکردووە. بەپێی ئامارێکی پۆلیسی سۆران کە تایبەت دراوەتە ڕووداو، تەنیا لە ساڵی ڕابردوودا، 270 هەزار دۆلاری ساختە دەستی بەسەرداگیراوە.

تاهیر عوسمان مستەفا، خاوەنی نووسینگەی (دانیا) بۆ ئاڵوگۆڕکردنی دراو لە بازاڕی سۆران، گلەیی لە دەزگا ئەمنییەکانی سۆران دەکات کە وەک پێویست نەیانتوانیوە هەماهەنگییەکی باش دروست بکەن لەگەڵ بازرگانانی ئاڵوگۆڕی دراو.

تاهیر دەڵێت: "زۆرجار لەترسی هێنان و بردنیان بۆ لێکۆڵینەوە و گوتەوەرگرتن، دۆلارفرۆشانی سۆران چاوپۆشی لەو کەسانە دەکەن کە بڕە پارەیەکی کەمی ساختەیان پێبووە". یەکێک لە خاوەنی نووسینگەکانی ئاڵوگۆڕی دراوەکانیش، کە حەزینەکرد ناوی ئاشکرا بکرێت، ئەو قسەیەی تاهیر پشتڕاست دەکاتەوە و دەڵێ "جارێک گەنجێک 200 دۆلاری هێنا بۆی بگۆڕمەوە، پێمگوت کوڕم دۆلارەکەت ساختەیە، بڕۆ نە سەر ئێشە بۆ من دروست بکە نە بۆ خۆشت". ئەو دۆلارفرۆشە هەروەها دەڵێت "ئەگەر هەواڵێک بدەیتە ئاسایش، زۆر ماندووت دەکەن و بۆ ماوەیەک لە کار و کاسبیت دەکەن، ئەوەندە هاتوچۆت پێ دەکەن".

سەبارەت بە سەرچاوەی ئەو دۆلارە ساختانەی دێنە کوردستان، ئەو دۆلارفرۆشە گوتی: "تا دراوسێکەمان ئێران بێ، ماددەی هۆشبەر و دراوی ساختە لە کوردستان نابڕێ".

موشیر ئەحمەد، کە لەنێو دۆلارفرۆشانی سۆران بە مەلا موشیر ناسراوە، مێزێکی بچووکی لەبەردەم نووسینگەکانی ئاڵوگۆڕی دراو داناوە. ئەو خاوەن مێزانە هەمیشە ڕاوچییەکی چەورن بۆ ئەوانەی بیانەوێ دۆلارە ساختەکانیان ساخ بکەنەوە، بەڵام مەلا موشیر دەڵێت پارووەیەکی هێندە ئاسانیش نین کە ساختەکاران بتوانن قووتیان بدەن.

مەلا موشیر دەڵێت "دووجار گورزم لە ساختەکاران وەشاندووە. جارێکیان بڕی 7500 دۆلار و جارێکیش 3900 دۆلاری ساختەم لێگرتوون". بە گوتەی مەلا موشیر "ئەوەی یەکەمیان گرووپێکی گەورە بوون، 15 کەسیان لێ دەستگیرکران، چەند کەسێکیان کارمەندی ئەنجوومەنی وەزیران و پەرلەمان بوون، بەڵام بەداخەوە زۆربەیان بە کەفالەت ئازادکران". مەلا موشیر پێیوایە ئەوە دەبێتە جۆرێک لە هاندان و ڕێگاخۆشکردن بۆ ئەو کەسانەی ساختەکاری دەکەن.

مەلا موشیر باسی ئەو کاتانە دەکات کە ساختەکاران دۆلارەکانیان دەگۆڕنەوە "زۆربەیان بەرەو ئێوارە دێن، دەیانەوێ خێرا دۆلارەکەیان ساخ بکەنەوە و بڕۆن، بۆیە ئەگەر زۆر ئاگاداری خۆمان نەبین پێوەدەبین".

سەبارەت بە سەرچاوەی دۆلاری ساختە مەلا موشیر گوتی "زۆربەی دۆلاری ساختە لە ئێرانەوە دێت، بەشێکی کەمی لە تورکیاوە دێت. لە ناوچەی پشدەر و بیتوێن دێت. جگە لەوەش خەڵکی خۆشمان هەیە کە دانیشتووی دەڤەری سۆرانە، کار بەو دراوە ساختەیە دەکات. ئافرەتم بینیوە پارەی ساختەی پێ بووە و ویستوویەتی بیگۆڕێتەوە".

تاهیر عوسمان، دۆلار ساختەی ئێستا بە "بۆمبی تەوقیتکراو" وەسفدەکات و دەڵێت "ئەو دۆلارە ساختەیەی ئێستا کەوتووەتە بازار، کێشەی زۆری بۆ دروستکردووین، زۆر بە وردی کاری لەسەر کراوە، زۆر بە ئاسانی بە ئامێری بچووک تێدەپەڕێ و نایخوێنێتەوە. تەنیا چەند ئامێری گەورە دەیخوێنێتەوە، نرخی ئەو ئامێرەش گرانە و بە 1300 دۆلارە، تەنیا چەند نووسینگەیەک ئەو جۆرە ئامێرانەیان هەیە". تاهیر عوسمان چەند 100 دۆلارێکی وەرگرتووە و نەیزانیوە ساختەیە، ئێستا بۆ جوانی بە دیواری نووسینگەکەی هەڵواسیوە.

بەپێی ئامارێک کە لە بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی سۆران تایبەت دراوەتە (ڕووداو) تەنیا ساڵی ڕابردوو 29 پەڕاوی تایبەت بە دراوی ساختە لە بەڕێوەبەرایەتییەکەیان کراوەتەوە و 30 کەس بە تۆمەتی تەزویرکردنی دراو دەستگیرکراون. هەروەها بڕی 270 هەزار دۆلاری ساختەش دەستی بەسەرداگیراوە.

نەقیب هاوار ئەرگۆشی، بەڕێوەبەری ڕاگەیاندنی پۆلیسی سۆران بە (ڕووداو)ی گوت "ئەو کەسانەی لەسەر دراوی ساختە گیراون، کورد و عەرەب و فارسیان تێدایە. هەندێکیان دادگایی کراون و حوکم دراون".

نەقیب هاوار ئاماژەی بەوەدا کە ساختەکاران زۆرترین هەوڵ دەدەن بۆ ئەوەی دراوە ساختەکانیان لە بازاڕی ئاڵوگۆڕی دراو لە سۆران ساخ بکەنەوە، بەڵام بە دەگمەن لە داوی هێزە ئەمنییەکان ڕزگاریان دەبێ.

ئەرگۆشی باسی زۆرترین دراوی ساختە دەکات کە دەستیان بەسەرداگرتبێ و دەڵێت "ساڵی ڕابردوو باندێک بە یەکجار 150 هەزار دۆلاریان هێنایە بازاڕی سۆران، باندەکە 16 کەس بوون، 11یان دەستگیرکران، بەڵام پێنجیان تاوەکو ئێستا دەستگیرنەکراون".

سەبارەت بە سەرچاوەی دراوی ساختەش، نەقیب هاوار گوتی "ئەو دراوە ساختانە کە زۆربەی دۆلارە، سەرچاوەکەیان بەغدا و ئێران و تورکیایە".

بازرگانێکی دراو: تاوەکو دراوسێمان ئێران بێ، ماددەی هۆشبەر و دراوی ساختەمان لێ نابڕێ

بازرگانێکی دراو: گرووپێکی گەورەی بازرگانیکردن بە دراوی ساختەم ئاشکراکرد، هەندێکیان کارمەندی ئەنجوومەنی وەزیران و پەرلەمان بوون

زیاتر لە 600 گۆڕ دەبن

گۆڕی کوردە ڕاگوێزراوەکان دەکرێنە پڕۆژەی بازرگانی

پەرلەمانتارێک: وەزیری کشتوکاڵی عێراق بەڵێنی داوە بەشێوەیەکی کاتی پڕۆژەکە ڕابگرێ

بەرپرسێکی وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق: زەویی گۆڕستانەکە زۆر لەبارە بۆ پڕۆژە

سیروان عەباس
ڕووداو- هەولێر

لە سنووری پارێزگای دیوانییە لە باشووری عێراق، گۆڕستانی تایبەت بەو کوردانەی لە سەردەمی بەعسدا بۆ ئەو شارە ڕاگوێزران لەگەڵ زەوی تەخت دەکرێ و زەوییەکەی دەدرێتە کۆمپانیایەکی کەرتی تایبەت بۆ ئەوەی پڕۆژەی لەسەر بکەن.

خۆشەوی خەلیل بارزانی، ئەندامی پەرلەمانی عێراق لە فراکسیۆنی پارتی لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق، زانیاری لەبارەی ئەو گۆڕانە دایە (ڕووداو) و گوتی "ئەو گۆڕستانانە گۆڕی بەکۆمەڵ نین، بەڵکو گۆڕی ئەو کوردە ڕاگوێزراوانەی سنووری بارزانن کە لەدوای ساڵی 1975ەوە بەزۆرەملێ نێردران بۆ باشووری عێراق".

هەر لە سەردەمی بەعسەوە پلانی تێکدانی ئەو گۆڕستانە هەبووە، بەڵام حکومەتی ئێستای عێراق پلانێکی دیکەی هەیە بۆ تێکدانی ئەو گۆڕستانە. خۆشەوی بارزانی دەڵێت "پێش ساڵی 2003 حکومەتی سەدام حوسێن، بڕیاریدا ئەو گۆڕستانانە کە ژمارەیان چوار گۆڕستانە بکرێنە دارستان، ئێستاش حکومەتی عێراق بەنیازە زەوییەکەی تەخت بکات و بۆ پڕۆژە بەکاری بهێنێ".

خۆشەوی و چەند پەرلەمانتارێکی دیکە ئێستا خەریکن بەر بە تێکدانی ئەو گۆڕستانە بگرن. خۆشەوی گوتی "سەردانی وەزیری کشتوکاڵی عێراقمان کردووە. لەسەر داوای ئێمە بەشێوەیەکی کاتی پڕۆژەکە ڕاگیراوە".

خۆشەوی بە زەحمەتی دەزانێت ئەو گۆڕانە بگوازرێنەوە کوردستان، بەڵام دەڵێت بەڵێنیان لە وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق وەرگرتووە کە شوێنی گۆڕەکان دیاری بکرێن "بەڵام ئەوە بەس نییە، دەبێت چوار دەوری گۆڕستانەکان پەرژین بکرێ و وەکو سیمبولی قوربانیدانی کورد بمێنێتەوە".

وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق ڕەتیدەکاتەوە ئەو شوێنە گۆڕستان بێت و دەڵێت: ئەو زەوییانە سەوزایی و دارستانن، ئەگەریش گۆڕستان بووبێت پێشتر تەختکراوە، بەڵام بەڕێوەبەری گشتیی وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان دەڵێت گۆڕەکان دیارن هی کێن و خانەوادەکانیشیان دەزانن. بڕیاری تێکدانیشیان پەیوەندی بە ململانێی بەرژەوەندخوازی نێوان ئەنجوومەنی پارێزگای دیوانییە و چەند پەرلەمانتارێکەوە هەیە.

سەرچاوەیەکی باڵا لە وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە بە (ڕووداو)ی گوت: "ئەو زەوییانە ئاسەواری گۆڕستانیان لەدەستداوە، بەو پێیەی خاکێکی لەبارە و شوێنێکی گونجاویشی هەیە، ئەگەر بۆ پڕۆژەی خزمەتگوزاریی بەکاربهێنرێ باشترە، ناکرێت هەر پارچە زەوییەک و بەبیانوویەک دەستی بەسەردا بگیرێت".

ئەو بەرپرسەی وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق ئاماژە بەوەش دەکات، لەگەڵ ئەوەشدا وەزارەتەکەیان بەدواداچوونی ورد دەکات، ئەگەر دڵنیابوونەوە لەوەی گۆڕ لەژێر ئەو خاکەدا هەیە، لە لەناوچوون دەیپارێزن.

بەرەڤان حەمدی، بەڕێوەبەری گشتیی وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوەکانی هەرێمی کوردستان دەڵێت: "ناتوانین ئەو ڕووفاتانە بهێنینەوە، ئەوان بەپێی شەریعەتی ئیسلام نێژراون و هەر یەکەشیان گۆڕی خۆی هەیە، بۆیە دەرهێنانی ڕووفاتەکان کارێکی ئەستەم دەبێت. لە هەمانکاتیشدا خەڵکی سنوورەکە بە هەڵدانەوەی گۆڕەکان ڕازی نابن، چونکە ئەو گۆڕستانانە تایبەت نین بە بارزانییەکان و گۆڕی چەندین مردووی دیکەی خەڵکی ناوچەکەی تێدایە".

شاڵاوەکانی ئەنفال کە ئێستا لەلایەن عێراق و ژمارەیەک وڵاتانی جیهانی بە جینۆساید ناسێندراوە، بە هەشت قۆناخ جێبەجێ کرا. کاتێک نیوە شەوی 1983/9/30 هەشت هەزار بارزانی ئەنفالکران، بە قۆناخی یەکەمی ئەنفال دانراوە، دوای ئەوەش حەوت قۆناغەکەی دیکە لە 1988/4/14 دەستیان پێکرد و لە 2016/10/26 کۆتاییان هات. بەگوێرەی ئامارە نافەرمییەکان 182 هەزار ئەنفالکراون. بەڵام چەند ساڵێک بەر لەو شاڵاوانەی ئەنفال، پرۆسەی ڕاگواستنی زۆرەملێ بۆ باشووری عێراق بەڕێوەچوو کە تاوەکو کۆتایی هەشتاکانی خایاند. لەو ماوەیەدا جگە لە کوشتن و زیندەبەچاڵکردنی سەتان هەزار کەس، هەزاران کوردی دیکەش دوور لە خاکی خۆیان بەهۆی برسێتی، نەخۆشی، پیری و هۆکارەکانی دیکە گیانیان لەدەستدا، زۆربەیان لە باشووری عێراق گۆڕ غەریب بوون.

بانگدانی ئەلیکترۆنی پێویستی بە فتوایە

سیروان عەباس
ڕووداو- هەولێر

کۆمپانیایەکی کەرتی تایبەت پرۆژەی بانگدانی ئەلیکترۆنی ئاراستەی وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئاییینی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکات، وەزارەتیش پرۆژەکەی "وەکو خۆی" پەسەند کردووە، ئێستا چاوەڕێی ئۆکەی لێژنەی باڵای فتوا لە هەرێمی کوردستان دەکات بۆئەوەی پرۆژەکە جێبەجێ بکەن.

مەریوان نەقشبەندی، بەڕێوەبەری پەیوەندییەکانی وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئاییینی هەرێمی کوردستان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند کۆمپانیایەکی کەرتی تایبەت پرۆژەیەکی بۆ بە ئەلکترۆنیکردنی بانگدانی مزگەوتەکانی هەرێمی کوردستان، پێشکەشی وەزارەت کردووە.

بە بڕوای نەقشبەندی لایەنی باشی ئەو پرۆژەیە ئەوەیە کە گرفتی تەکنیکی وەکو نەبوونی کارەبای بۆ دروست نابێ "ئەو ئامێرەی بۆ بانگدان دادەنرێ خۆی بارگاوی دەکاتەوە، بەبێ کارەباش کار دەکات".

خاوەنی پرۆژەکە کۆمپانیای مایکرۆئۆدۆر، بۆ بازرگانی ئەلیکترۆنییە. دانیار میرە، بەڕێوەبەری جێبەجێکاری کۆمپانیاکە، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند، ئەگەر وەزارەتی ئەوقاف ئەو پرۆژەیە پەسند بکات، یەک کەسی دەنگخۆش لە شارێکدا بۆ بانگدان دەنگی تۆمار دەکرێت. ئیدی لە هەموو مزگەوتەکانی ئەو شارەدا بە دەنگی ئەو کەسە بانگ دەدرێت.

گەورەترین گرفتی بانگدان لە کوردستان جگە لەوە گلەیی لە دەنگی هەندێک لەو بانگدەرانە دەکرێ، کاتەکانی بانگدانیش لە مزگەوتێکەوە بۆ مزگەوتێکی دیکە جیاوازە. خاوەنی پرۆژەکە دەڵێت "ئەو پرۆژەیە کاتەکانی بانگدان یەکدەخات، ئەوەش زۆر گرنگە بۆ موسڵمانان بەتایبەتی لە مانگی ڕەمەزاندا".

دانیار میرە هەروەها دەڵێت "لە هەرێمی کوردستان گلەییەکی زۆر لە کاتە جیاوازەکانی بانگ و دەنگناخۆشیی بانگدەر دەکرێ، ئێمەش بیرمان لە چارەسەرێک بۆ ئەو بابەتە کردووەتەوە. بۆ ئەوەش ئامێرێک دروست دەکەین کە بەبێ کارەبا کاردەکات و توانای ئەوەی هەیە خۆی بارگاوی بکاتەوە، پێش کاتی بانگەکان بە دوو خولەک، ئامێرەکە بەشێوەی ئۆتۆماتیکی هەڵدەبێت و لەکاتی خۆیدا بانگ دەدات".

گوتەبێژی وەزارەت: زەحمەتە پرۆژەکە جێبەجێ بکرێ

لێژنەی فتوا: بۆ فتوا چاو لە وڵاتانی ئیسلامی دەکەین

سەبارەت بە چۆنیەتی ڕێکخستنی کاتی بانگەکانیش لەنێو یادگەی ئەو ئامێرەدا دانیار گوتی "بەگوێرەی ئەو کاتانەی کە وەزارەتی ئەوقاف دیاریان دەکات، ئامێرەکە بۆ ماوەی ساڵێک تەوقیت دەکرێت و خۆکارانە لە کاتەکانی خۆیدا بانگدەدات".

بە گوتەی دانیار دروستکردنی ئامێرەکە بیرۆکەی خۆیان بووە و هەر خۆشیان دروستیان کردووە. دانیار گوتی "ئەگەر وەزارەتی ئەوقاف و لیژنەی فتوا ڕەزامەندی لەسەر پرۆژەکە بدەن، لەگەڵ کۆمپانیایەکی ئێرانی لە گفتوگۆداین و ئەوکاتە لەگەڵیان ڕێکدەکەوین بۆ دروستکردنی ئامێرەکە" بۆ نرخەکەشی دەڵێت "نرخی ئامێرەکە گونجاو دەبێت و ڕەچاوی دۆخی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستانمان کردووە".

هەرچەندە هیچ ڕاپرسییەکی پێشوەختەیان لەسەر پێشوازی خەڵک لەو ئامێرە نەکردووە، بەڵام بەبڕوای دانیار میرە، موسوڵمانانی هەرێمی کوردستان پێشوازییەکی گەرمی لێدەکەن، چونکە بۆ بانگدانەکەش دەنگێک هەڵدەبژێرین کە زۆربەی دانیشتووان پێیان خۆشبێت.

ڕۆژی 2017/2/26 وەزارەتی ئەوقاف لەبارەی پرۆژەکە کۆبووەوە، ناوەڕۆکی پرۆژەکەی ئەو کۆمپانیایەی وەکو خۆی پەسەندکرد و ناردی بۆ لێژنەی باڵای فتوا لە هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی ڕای شەرعی خۆی لەسەر بدات، هەروەها لێژنەکەی سەرپشککردووە لە پەسەندکردن یان ڕەتکردنەوەی پرۆژەکە.

مەلا محەممەد ئێنەیی، ئەندامی لیژنەی باڵای فتوای هەرێمی کوردستان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "پەسەندکردن یان ڕەتکردنەوەی پرۆژەیەکی لەو جۆرە، پێویستی بە کۆبوونەوەی لیژنەکەمان هەیە، دەبێ بە وردی لێکۆڵینەوەی لەبارەوە بکرێت و هەموو لایەنە ئەرێنی و نەرێنییەکانی دەستنیشان بکرێت و هەڵسەنگاندنی بۆ بکرێ".

سەبارەت بە ڕای فتوا بۆ پرۆژەکە. مەلا ئێنەیی گوتی "بۆ مەسەلەی فتوا دەبێ لەوە بکۆڵینەوە بزانین کە ئایا پێش ئێمە هیچ وڵاتێکی دیکەی ئیسلامی کاری بەو ئامێرە کردووە یان نا، بۆ ئەوەی سوودیان لێوەربگرین و فتوادانەکەشمان ئاسانتربێ".

465 بانگدەر لە کوردستان هەن

بەپێی ئاماری وەزارەتی ئەوقافی حکومەتی هەرێمی کوردستان 5 هەزار و 477 مزگەوت لە کوردستان هەن، بەڵام تەنیا 465 بانگدەریان هەیە. لە زۆربەی مزگەوتەکاندا هاووڵاتیان لە پێناوی خودا بانگ دەدەن. نەبەز کەمال، گوتەبێژی وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئاییینی بە (ڕووداو)ی گوت "زەحمەتە پرۆژەکە جێبەجێ بکرێ، چونکە بەو قەیرانە داراییە، دابینکردنی پارە بۆ ئەو پرۆژەیە ئەستەمە". سەبارەت بە چارەنووسی بانگدەرەکانیش لە ئەگەری جێبەجێکردنی پرۆژەکەدا. نەبەز کەمال گوتی "ئەو بانگدەرانە فەرمانبەری ڕەسمی حکومەتن و لە شوێنەکەی خۆیان دەمێننەوە".

ڕاپۆرت
ڕووداو
ژمارە (447) - دووشەممە 2017/2/27

بارزانی: کۆبوونەوەمان لەگەڵ ئەردۆغان زۆر باشبوو

ڕووداو- ئەنقەرە

مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان بە تۆڕی میدیایی ڕووداوی ڕاگەیاند، کۆبوونەوەکەیان لەگەڵ ڕەجەب تەیب ئەردۆغان زۆر باش بووە و گفتوگۆیان لەبارەی هەموو پرسێک کردووە. ئێوارەی یەکشەممە 2017/2/26 سەرۆککۆماری تورکیا لە کۆشکی سەرۆکایەتی پێشوازی لە سەرۆکی هەرێمی کوردستان کرد. کاژێر 8:40خولەکی ئێوارەی یەکشەممە سەرۆکی هەرێمی کوردستان گەیشتە فڕۆکەخانەی ئەنقەرە. بڕیارە ڕۆژی دووشەممە 27-2-2017 لەگەڵ بینالی یڵدرم، سەرۆکوەزیرانی تورکیا کۆببێتەوە. ڕۆژی یەکشەممە 2017/2/26 سەرۆکی هەرێمی کوردستان گەیشتە ئیستەنبوڵ و لە فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی ئەتاتورک بۆ پێشوازیکردن لێی ئاڵای کوردستان هەڵدرا.

ڕووداو وردەکاریی نوێ لەسەر ژیانی نەوشیروان مستەفا لە لەندەن بڵاودەکاتەوە

هەوڵێکی نێودەوڵەتی بۆ دیداری بارزانی و نەوشیروان مستەفا سەرکەوتوو نەبوو

عەدنان عوسمان: دووریی نەوشیروان مستەفا کاریگەریی لەسەر دوورکەوتنەوەی هەندێک لایەن لە گۆڕان هەبووە

یەکێتی: نەوشیروان مستەفا بگەڕێتەوە یان نا ئێمە ڕێککەوتنەکە جێبەجێ دەکەین

نەوشیروان مستەفا لە لەندەن سەرقاڵی نووسینەوەی یاداشتەکانیەتی

مەحموود یاسین کوردی
ڕووداو- هەولێر

بەرپرسانی بزووتنەوەی گۆڕان باسی باشبوونی تەندروستیی نەوشیروان مستەفا دەکەن. سکرتێری جڤاتی گشتیی بزووتنەوەی گۆڕان ئاماژە بەوە دەکات کە لەناکاو دەگەڕێتەوە کوردستان. بەپێی زانیارییەکانی ڕووداویش هەوڵێکی نێودەوڵەتی بۆ ڕێکخستنی دیداری نێوان بارزانی و نەوشیروان مستەفا لە دەرەوەی وڵات شکستیهێناوە.

نەوشیروان مستەفا دەگەڕێتەوە؟

ڕەئووف عوسمان، سکرتێری جڤاتی گشتیی بزووتنەوەی گۆڕان، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "پزیشکەکانی کاک نەوشیروان لاریان نییە گەشت بکات، سوپاس بۆ خوا تەندروستیی زۆرباشە، بۆیە لەوانەیە لەناکاو بگەڕێتەوە کوردستان، بەڵام کات و ساتی گەڕانەوەی پەیوەندی بە خۆیەوە هەیە". سەبارەت بە بەڕێوەچوونی ئیشەکانی گۆڕان لە غیابی نەوشیروان مستەفادا، ڕەئووف عوسمان گوتی "ئیشوکارەکانی گۆڕان زۆر باش بەڕێوەچووە، بەڵام ئامادەبوونی کاک نەوشیروان مستەفا، وەک سەرکردەیەکی کاریزما کاریگەریی مەعنەویی باشی دەبێ بۆ بزووتنەوەی گۆڕان و هەرێمی کوردستان، چونکە کاک نەوشیروان لەپاڵ ئەوەی کە سەرکردەیەکی سیاسی و مێژوویییە، کەسێکی کۆمەڵایەتی و ڕووناکبیرێکی گەلەکەمانە، بەدڵنیاییەوە وجودی ئەو کاریگەریی خۆی هەیە".

عومەر سەید عەلی وەکیلەتی

(ڕووداو) زانیویەتی کە نەوشیروان مستەفا بریکارنامەی تایبەتی بۆ عومەر سەید عەلی بۆ ڕاپەڕاندنی ئیشوکارە یاساییەکان کردووە، لە ماوەی ڕابردووشدا هەریەکە لە (عومەر سەید عەلی، قادر حاجی عەلی و عوسمان حاجی مەحموود) سەرپەرشتیی تەواوی ئۆرگانەکانی گۆڕانیان کردووە. لەڕێگەی پەیوەندیی ئەلکترۆنی و ڕێگەکانی دیکەشەوە ڕاوێژ و بۆچوونی نەوشیروان مستەفایان وەرگرتووە.

عەدنان عوسمان، هەڵسوڕاوی باڵای گۆڕان، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "تاوەکو ئێستاش هەر کاک نەوشیروان کەسی یەکەمی گۆڕانە. بۆ بەڕێوەچوونی ڕێکارە یاساییەکانی هەڵبژاردن و کۆمیسیۆن بریکارنامەیەکی تایبەتی بۆ کاک عومەر کردووە، پێشتریش بۆ بەشداری لە هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراقدا بریکارنامەی بۆ کاک ئارامی شێخ محەممەد کردبوو".

دابەزین لە فڕۆکەخانەی هەولێر

بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) نەگەڕانەوەی نەوشیروان مستەفا پەیوەندیی بە تەندروستییەوە نییە، بەڵکو پتر پەیوەندیی بە دۆخی سیاسیی هەرێمی کوردستان و عێراق و ناوچەکەوە هەیە. لە ماوەی ڕابردووشدا زۆربەی سەرکردەکانی یەکێتی بە هەموو باڵەکانەوە سەردانیان کردووە.

بەرپرسێکی گۆڕان، کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "کاک نەوشیروان جارێ نایەتەوە تا پێشهات و ڕووداوی سیاسی نەیەتەپێش، جاری پێشوو کە گەڕایەوە ڕێککەوتنی گۆڕان و یەکێتی لێکەوتەوە، بۆیە ئەمجارە چاوەڕێی کۆتاییهاتنی شەڕی مووسڵ و خولی پەرلەمان و سەرۆکایەتی لە مانگی هەشتی ئەمساڵدا دەکات، ئەوکات بەدووری مەزانن کە کاک نەوشیروان لە فڕۆکەخانەی هەولێر بێتەخوارەوە، نەک فڕۆکەخانەی سلێمانی".

هەوڵێکی نێودەوڵەتی شکستی هێنا

ئەو بەرپرسەی گۆڕان ئاماژە بە شکستی هەوڵێکی گەورە بەرپرسانی بەریتانیا و فەرەنسا بۆ ڕەخساندنی دیدارێک لەنێوان مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان و نەوشیروان مستەفا، ڕێکخەری گشتیی بزووتنەوەی گۆڕان دەکات و دەڵێت: "وڵاتانی دۆست هەوڵیانداوە کۆبوونەوەکە لە دەرەوەی کوردستان لەنێوان کاک نەوشیروان و کاک مەسعوددا ڕێکبخەن. کاک نەوشیروان بەو نێوەندگیرانەی ڕاگەیاندووە کە ئەو لاریی لە کۆبوونەوە و دیدار نییە و ڕەتیناکاتەوە، بەڵام گوتوویەتی پێویستی بە زەمینەسازی و کات هەیە، دیاریکردنی ئایندەی مووسڵیش یەکێک لەو وێستگانە دەبێ کە دەبێ کاک مەسعود و کاک نەوشیروان خیتابی کورد یەکبخەن".

عەدنان عوسمان لەبارەی دیداری بارزانی و نەوشیروان مستەفا گوتی "کۆبوونەوەی کاک نەوشیروان و کاک مەسعود مەحاڵ نییە. مام جەلال و کاک مەسعود دوای شەڕێکی خوێناوی کۆبوونەوە. بۆیە ئەگەر بۆچوونەکان لە یەکدی نزیکبن، ئاساییە کۆببنەوە". بەڵام عەدنان عوسمان دەڵێت لە گەڕانەوەی کاک نەوشیروان، نابێ چاوەڕێی موفاجەئەی گەورە بکەین: "کاک نەوشیروان کاریگەریی خۆی لەسەر خێرایی و یەکلاکەرەوەیی بڕیاری سیاسی هەیە، بەحوکمی کاریزمایی و کاریگەریی ئەو لەسەر گۆڕان و تەواوی هەرێمی کوردستان، بەڵام نابێ چاوەڕێی موفاجەئەی گەورە بکەین. لەوانەیە ئەو قەیران و چەقبەستوویییە بەردەوام بێت، مەگەر بەرژەوەندییە سیاسییەکان و ناچاریی سیاسیی لایەنەکان لەیەکدی نزیک بکاتەوە".

ئەو هەڵسووڕاوەی گۆڕان پێیوایە دووریی نەوشیروان مستەفا کاریگەریی خۆی لەسەر گۆڕان هەبووە و دەڵێ "دووریی ئەو وایکرد کە هەندێک لایەن لە گۆڕان دووربکەونەوە، کاک نەوشیروان کاریگەری و پەیوەندیی سیاسیی باشی لەگەڵ لایەنە سیاسییەکان هەیە. هەر ئەمەش وایکردبوو لایەنەکان لە گۆڕان نزیک بن.

یەکێتی بەبێ نەوشیروانیش پابەند دەبێ

بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) نەوشیروان مستەفا لە سستیی جێبەجێکردنی ڕێککەوتنی 17ی نیسانی 2016ی نێوان گۆڕان و یەکێتی نیگەران بووە. بە هاوڕێکانی خۆی گوتووە: "ئەگەر شتێکی تازە نەبێت بۆچی بگەڕێمەوە؟"

ئارێز عەبدوڵڵا، ئەندامی سەرکردایەتیی یەکێتی گەڕانەوەی نەوشیروان مستەفا بە پێویست دەزانێ و بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "بێگومان کاک نەوشیروان لێرە بێت، گفتوگۆ و لێکتێگەیشتنی لایەنە سیاسییەکان باشتر بەڕێوەدەچێت، وەک یەکێتی ڕێککەوتنمان لەگەڵ گۆڕان قووڵتر دەکەینەوە. بەردەوام دەبین، کاک نەوشیروان بگەڕێتەوە یان نا".

دەبێ 14 کاژێر پشووبدات

لە دوای دروستبوونی بزووتنەوەی گۆڕان، نەوشیروان مستەفا ڕێکخەری گشتیی ئەو بزووتنەوەیە دووجار بە ماوەیەکی زۆر هەرێمی کوردستانی جێهشتووە. جاری یەکەم ماوەی 7 مانگ لە لەندەنی پایتەختی بەریتانیا مایەوە. ڕۆژی 2016/4/28 گەڕایەوە سلێمانی، کە بۆ چارەسەری پزیشکی سەردانی ئەو وڵاتەی کردبوو، بۆ جارێکی دیکە لە ڕۆژی 9،2016/3 کوردستانی جێهێشتووە، تاوەکو ئێستا نەگەڕاوەتەوە.

(ڕووداو) زانیویەتی پزیشکەکان ڕێنمایی نەوشیروان مستەفایان کردووە کە لە ڕۆژ و شەوێکدا دەبێ 14 کاژێر پشوو بدات بە نانخواردن و نووستن و دانیشتن. کاتەکانی دیکەش دەخوێنێتەوە و دەنووسێت. جگە لە ئازاری بڕبڕەی پشتی، کە لە سەردەمی شاخەوە هەیەتی، تەندروستیی جێگیرە. ئێستاش لە نووسینی کتێبێک بووەتەوە.

کتێبە نوێیەکەی باسی ڕۆژنامەگەرییە

مەجید ساڵح، سەرپەشتیاری چاپکردنی کتێبەکانی نەوشیروان مستەفا، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "کاک نەوشیروان لەو ماوەیەدا لە لەندەن بووە کتێبێکی دیکەی نووسیوە، بڕیارە لە ئایندەیەکی نزیکدا چاپ بکرێت. جگە لەوە ڕۆژانە سەرقاڵی نووسینەوەی یادداشتەکانی خۆیەتی".

مەجید ساڵح ئاماژەی بە نێوەرۆکی کتێبەکەی کرد و گوتی "کتێبەکەی کاک نەوشیروان لە دوو بەش پێکهاتووە. بەشی یەکەمی باسی پروپاگەندەی ئینگلیز لە باشووری کوردستان دەکات، ڕۆژنامەی تێگەیشتنی ڕاستی بە نموونە هێناوەتەوە کە ئەوکات ئینگلیزەکان لە سلێمانی دەریانکردووە. بەشی دووەمیش باسی کورد لە ڕۆژنامەگەریی عەرەبیدا (گۆڤاری اللغە)ی بە نموونە هێناوەتەوە. هەروەها لەو کتێبەدا باسی ڕۆڵی و پێگەی شوکری فەزڵی دەکات".

باڵەکانی نێو یەکێتی هەڵوەشاونەتەوە؟

" یەکێتی تاسەر چاوەڕێی لایەنەکان ناکات"

ئەندامێکی سەرکردایەتیی یەکێتی: لە کۆبوونەوەی سەرکردایەتیدا باسی هەڵوەشاندنەوەی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستانمان کردووە

بۆچوونێکی یەکێتی: ئەنجوومەنێک شوێنی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان بگرێتەوە

مەحموود یاسین کوردی
ڕووداو- هەولێر

ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی یەکێتی جارێکی دیکە بۆ تاوتوێکردنی نەخشەڕێگەکەی کۆدەبێتەوە. ئەندامێکی سەرکردایەتیی ئەو حیزبەش دەڵێ "یەکێتی ناکرێ چاوەڕێ بکات، دەبێ بڕیارێکی بوێرانە بدات".

سەرەتا پارتی دواتر گۆڕان

لە کۆتایی هەفتەی ڕابردوو و سەرەتای ئەم هەفتەیە سەرکردایەتیی یەکێتی دوو کۆبوونەوەی چڕو پڕی بۆ گفتوگۆکردن لەسەر نەخشەڕێگەیەکی هەشت خاڵی کرد. (ڕووداو) زانیویەتی کە سەرکردایەتیی یەکێتی لەسەر ڕێککەوتن لەگەڵ پارتی و گۆڕان بەسەر دوو بەرەدا دابەشبوون. بۆچوونێک پێیوابووە کە دەبێ یەکێتی بۆ گەڕانەوەی هاوسەنگی لە حوکمڕانی و هاوبەشیکردن لە دەسەڵات، سەرەتا لەگەڵ پارتی ڕێکبکەوێت، دواتر هەوڵبدرێ گۆڕانیش بهێندرێتەوە نێو هاوکێشەکە. ئەمەش بە وەرگرتنی پۆستی سەرۆکایەتیی پەرلەمان دەستپێدەکات. بۆچوونی دووەمیش ئەوە بووە کە بەبێ بزووتنەوەی گۆڕان ناکرێ هیچ ڕێککەوتنێک بکرێت. دەبێ یەکێتی پابەند بێ بە ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ گۆڕان.

هەڵوەشاندنەوەی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان

دوای دوو ڕۆژ گفتوگۆکردن، چاوەڕێ دەکرا نەخشەڕێگە هەشت خاڵییەکەی یەکێتی لەلایەن ئەنجوومەنی سەرکردایەتیی یەکێتییەوە پەسندبکرێ، بەڵام بڕیاردراوە کۆبوونەوەیەکی دیکەی بۆ بکرێ. ئارێز عەبدوڵڵا، ئەندامی سەرکردایەتیی یەکێتی، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "نەخشەڕێگەکە بە شێوەی مەبدەئی پەسندکراوە، هەڤاڵانی سەرکردایەتی هەندێک تێبینی و سەرنجیان هەبوو، ئەو سەرنج و تێبینیانەش ڕادەستی لیژنەیەک کراوە بۆئەوەی بخرێنە نێو نەخشەڕێگەکەوە. ئەوەی بەلای ئێمەوە گرنگە ئەوەیە کە ڕەوشی سیاسی ئاسایی بکەینەوە و قەیرانە داراییەکان و کێشەی مووچە و قووتی خەڵک چارەسەر بکەین".

سەبارەت بە ڕێککەوتنی یەکێتی لەگەڵ لایەنە سیاسییەکان، ئارێز عەبدوڵڵا گوتی: "ئێمە سەرپشک نین لەنێوان گۆڕان و پارتیدا لایەنێکیان هەڵبژێرین، بەڵکو پارتی و گۆڕانمان بەیەکەوە هەڵبژاردووە. هەندێک کێشەش لەم وڵاتەدا ڕوویانداوە کە پەیوەندییان بە یەکێتییەوە نییە. بۆیە دەبێ سەرەتا ئەو کێشانە چارەسەربکەین، ئینجا باسی ڕێککەوتنی نێوان لایەنەکان بکەین. بۆنموونە پەکخستنی پەرلەمان پەیوەندیی بە کێشەی یەکێتییەوە نەبووە. بۆیە مەبەستمانە سەرەتا دۆخەکە ئاسایی بکەینەوە، پاشان بیر لەو سیناریۆیانە بکەینەوە کە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ئەمڕۆی هەرێمی کوردستان گونجاون و لایەنەکان لەسەری ڕێکبکەون".

ئەو ئەندامەی سەرکردایەتیی یەکێتی لەبارەی چارەسەرکردنی کێشە سیاسییەکانی هەرێمی کوردستان و سیناریۆکانی یەکێتی دەڵێ: "چەند سیناریۆیەک باسی لێکراوە، چ ئەنجامدانی هەڵبژاردنی گشتی یان هەڵوەشاندنەوەی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و دامەزراندنی ئەنجوومەنێکی سیاسیی باڵا لە کەسی یەکەمی حیزبەکان، یان دەستنیشانکردنی کەسێکی دیکە بۆ پۆستی سەرۆکی هەرێمی کوردستان. ئەوانە سیناریۆ و بژارەن، یەکێتی لەگەڵ لایەنەکان گفتوگۆی لەسەر دەکات".

ئەندامانی سەرکردایەتی یەکێتی گفتوگۆییەکی چڕوپڕیان لە بارەی نەخشە ڕێگاکە کردووە بەپێی ڕاگەیەندراوی دوایین کۆبوونەوەی سەرکردایەتی یەکێتی کە ئێوارەی 2017/2/25 بڵاوکرایەوە باسی پەسەندکردنی نەخشەڕێگاکە نەکراوە بەڵکو ئاماژە بەوەکراوە "نەخشەڕێگەکە دەوڵەمەند بکرێ و فۆرمیلە بکرێتەوە". لیژنەیەکیش بۆ ئەو مەبەستە پێکهاتووە، کە پێکدێن لە فەرید ئەسەسەرد و پەروین کاکە حەمە، ئەندامانی سەرکردایەتیی یەکێتی".

یەکێتی دەبێ بڕیار بدات

مستەفا چاوڕەش، ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی بە (ڕووداو)ی گوت: "سەرکردایەتیی یەکێتی لەو کۆبوونەوە و نەخشەڕێگەیە تەفزیلی هیچ لایەنێکی بەسەر لایەنێکی دیکەدا نەکردووە. هیچ لایەنێکیشی پەراوێز نەخستووە جەختیش لەسەر چارەسەرکردنی کێشەکانی گۆڕان و پارتی کراوەتەوە. ئومێددەکەین لەگەڵ لایەنەکانی دیکە گفتوگۆ لەبارەی ئەو نەخشەڕێگەیە بکەین و بگەینە ئەنجام". مستەفا چاوڕەش گوتیشی "یەکێتی تا سەر چاوەڕێی لایەنەکان ناکات. دەبێ سەرکردایەتیی ئێمە و حیزبەکانی دیکەش جورئەتی بڕیاردانیان هەبێ. ئەو وەزعە بەوشێوەیە بەردەوام نابێ. ناکرێ هەر خەریکی کۆبوونەوە بین. بەڵکو دەبێ بڕیارێکی بوێرانە بدەین و ڕەوشی میللەتەکەمان چاک بکەین".

هەڵوەشاندنەوەی ناوەندی بڕیار و زۆرینە

دوای ڕاگەیاندنی ناوەندی بڕیار لە ڕۆژی 2016/9/1 لە لایەن کۆسرەت ڕەسوڵ و بەرهەم ساڵح، جێگرانی سکرتێری گشتی یەکێتی و پاشان ڕاگەیاندنی باڵی زۆرینەی مەکتەبی سیاسی، ڕۆژی 2017/2/22 بۆ یەکەمجار ئەندامانی سەرکردایەتی هەر دوو باڵەکە بە سەرپەرشتی کۆسرەت ڕەسول عەلی لە سلێمانی کۆبوونەوە. بە فەرمی سەعدی پیرە ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی هەڵوەشاندنەوەی باڵەکانی یەکێتی ڕاگەیاند. بەڵام بەرهەم ساڵح تاوەکو ئێستا لە کۆبوونەوەکانی یەکێتی (مەکتەبی سیاسی و سەرکردایەتی) نابینرێت. مستەفا چاوڕەش گوتی: "ئەو باڵانە ئێستا نەماون و سەرکردایەتی یەکێتی لە هەفتەی داهاتوو جگە لە کۆبوونەوەکانی بۆ تاوتوێکردنی کێشە و بابەتە سیاسییەکان، کۆبوونەوەیەکی تایبەت بە دۆخی ناوخۆی یەکێتی دەکات لەوێ بە ڕۆحێکی هەڤاڵانە، قسەی خۆمان دەکەین".

ئێران داوای جێبەجێکردنی دەکات

ئێوارەی ڕۆژی 2017/2/26 مورتەزا عەبادی، سەرکونسولی کۆماری ئیسلامی ئێران، سەردانی مەڵبەندی سێی هەولێری یەکێتی کردووە، لەگەڵ ڕزگار عەلی ئەندامی مەکتەبی سیاسی و بەرپرسی مەڵبەند کۆبووەوە.

بەپێی میدیاکانی ئەو حیزبە سەرکونسولی ئێران ڕایگەیاندووە "وڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران هەمیشە لە خەمی ئارامی ناوچەکەداین. هیوادارین ئەو نەخشە ڕێگایەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان جێی خۆی بگرێ و کاری پێبکرێ، بۆ دروستبوونی ئاشتەوایی سیاسی و ئیداری لە هەرێمی کوردستان".

رووداو
راپۆرت
ژمارە (447) - دووشەممە 2017/2/27

میر گەڕایەوە

رووداو- هەولێر

دوای سێ ساڵ مانەوەی لە ئەڵمانیا، کاژێر 16:00ی رۆژی یەکشەممە 2/26/ 2017 میر تەحسین بەگ، میری ئێزدیانی جیهان لەڕێگەی فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی هەولێر لە ئەڵمانیاوە گەڕایەوە هەرێمی کوردستان. خەیری بوزانی، بەڕێوەبەری گشتیی کاروباری کوردانی ئێزدی لە وەزارەتی ئەوقافی کاروباری هەرێمی کوردستان بە (تۆڕی میدیایی رووداو)ی راگەیاند، ماوەی سێ ساڵە میر تەحسین نەگەڕاوەتەوە هەرێمی کوردستان، گەڕانەوەشی لەپاش ئەو ماوە زۆرە بۆ هەرێمی کوردستان لەلای ئێزدییەکان گرنگییەکی تایبەتی هەیە". گەڕانەوەی میر تەحسین بەگ لە کاتێکدایە، رۆژی 2017/2/22 خاتوو ترکو شێخ جندی، هاوژینی یەکەمی ، بەهۆی نەخۆشییەوە لە قەزای شێخان کۆچی دواییکرد.

د. محەممەد شوکری، ئەندامی لیژنەی چاکسازی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان:

سلێمانی ئیستیجابەی بۆ چاکسازییەکانی بارزانی کەمە

د.محەممەد شوکری، ئەندامی لیژنەی چاکسازی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان، لە هەڤپەیڤینێکدا لەگەڵ (رووداو) باسی هەنگاوەکانی چاکسازییەکانی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان دەکات و دەڵێت لە ماوەی کەمتر لە مانگێکدا، قۆناغی دووەمی ئەنجامی چاکسازییەکان رادەگەیەنرێ، کە بریتین لە چەند بڕیارێک لەبارەی سێکتەری دەرمان و زەویوزار. هەروەها دەڵێت "بەهۆی ململانێی حیزبایەتی، ئیستیجابە بۆ چاکسازییەکانی هەرێمی کوردستان لە سنووری پارێزگای سلێمانی کەمە".

هەڤپەیڤین: محەممەد هادی
رووداو – هەولێر

بارزانی خۆی بۆ سێکتەری دەرمان لەسەر خەتە

لەماوەی کەمتر لە مانگێکدا چەندین بڕیاری گرنگ دەدرێن

رووداو: هەنگاوەکانی پرۆسەی چاکسازی بە کوێ گەیشتووە و لە چ قۆناغێکدایە؟

د.محەممەد شوکری: هەنگاوەکان بەردەوامن ئەوەی کە لە 15ی شوباتی 2017 بڵاوکرایەوە بەناوی پرۆسەی چاکسازیی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بە بەشداری حکومەت، حکومەت رۆڵێکی باڵای هەبوو لەو راگەیەندراوەی کە دروستبوو، زۆربەی هەنگاوەکانیش بە بەشداریی حکومەت بوو، ئێستا لیژنە فەرعییەکان بە هاوکاریی حکومەت بەردەوامن لە کارەکان. کارەکانیش بە باشی بەڕێوەدەچن، بەتایبەتی لەسەر چەند تەوەرێک کە لە راپۆرتەکەدا باسکرابوو و پێشکەوتنیش هەیە لەو تەوەرانە. گەندەڵی لە هەندێک سێکتەر کراوە لە چەند ساڵی رابردوودا، ئەستەمە تۆ بتوانی بە ساڵێک هەمووی کۆنترۆڵ بکەیت، بەڵام دەکرێ رێگەچارە دابندرێت بۆ ئەوەی دووبارەنەبنەوە، بەتایبەت لە سێکتەری زەویوزار و موساتەحە و وەبەرهێنان، ئەوانە دەتواندرێ رێگەی لێبگیرێ.

رووداو: ئەی سێکتەری تەندروستی و دەرمان لە کوێی ئەو پرۆسەیەدان؟

د.محەممەد شوکری: تەوەرێکی هەستیار کە خۆم لەنێو لیژنەی چاکسازیی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان سەرپەرشتیی دەکەم، سێکتەری دەرمان و تەندروستیی خەڵکە. جەنابی سەرۆکی هەرێمی کوردستان زۆر گرنگی بەو بابەتە دەدات و خۆی لەسەر خەتە. بەردەوام دەڵێت شەڕی دەرمانی تەزویر و خراپ هیچی کەمتر نییە لە شەڕی تیرۆر.

رووداو: کەی ئەنجامی قۆناغی دووەمی ئەو چاکسازیانە رادەگەیەنرێت؟

د.محەممەد شوکری: لە راپۆرتی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستاندا شتێکی باش باسکراوە، لەسەر ئەرزی واقیعیش شتی باشکراوە، ئەوەی ماوە لە داهاتوودا رادەگەیەنرێ، کۆمەڵێک بڕیاری گرنگن، رەنگە لە ماوەی کەمتر لە مانگێکدا بێ.

رووداو: بڕیارەکان چین و لە چ ئاستێکدا دەبن؟

د.محەممەد شوکری: کۆمەڵێک بڕیار دەردەچن بۆ راگرتنی گەندەڵی لە هەندێک بوار، وەک زێدەڕۆیی لەسەر موڵکی گشتی، تەواوکردنی ئەو پرۆژانەی وەبەرهێنان کە راگیراون، لە سێکتەری دەرمانیش کۆمەڵێک بڕیاری دیکە دەدرێن کە هەموویان لە بەرژوەندی خەڵکی هەرێمی کوردستاندا دەبن.

87 هەزار باخ لە کوردستان هەن، زۆربەیان بە زێدەڕۆیی دروستکراون

زۆرترین گەندەڵی لە کەرتی زەویوزار کراوە

رووداو: زۆرترین ئەو سێکتەرانەی کاریان تێدا کراوە چ سێکتەرێک بوون، زۆرترین گەندەڵی لە کامیاندا بووە؟

د.محەممەد: من لە 2011ەوە لە لیژنەی چاکسازیی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بووم. ئەوەی تێبینیم کردووە زۆرترین گەندەڵی کە کرابێت لە زەوییە، لەبەرئەوەی لایەنی پەیوەندیدار لەسەر چاودێریکردنی ئەو بابەتە کەمتەرخەم بوون. نزیکەی 87 هەزار باخ لە کوردستان هەن و زۆربەیان بە زێدەڕۆیی دروستکراون. ئەو باخانە رێگەوبانیان بۆ چووە، کارەبایان بۆ چووە. بیری ئیرتیوازی و بیری دیکەی تێدا لێدراوە، کە هەموویان بوونەتە کێشە بۆ کەرتی کشتوکاڵ و ئابووریی گشتی و ئاوی ژێرزەوی. گوشارێکی زۆریان لەسەر کارەبا دروستکردووە و زۆربەشیان پارەی کارەبا نادەن.

رووداو: خەڵک گلەیی دەکات کە چاکسازییەکان لەسەر ئاستی باڵا نین و لێپرسینەوە لەگەڵ گەورە بەرپرسان ناکرێت؟

د.محەممەد شوکری: جەنابی سەرۆک قسەیەکی کردووە دەڵێت: لە منەوە دەستپێبکەن. کە جەنابی سەرۆک خۆی ئامادەبێت، باوەڕناکەم کەسێکی دیکە هەبێت ئیستیسنا بێت.

رووداو: تاوەکو ئێستا چەند بەرپرس دادگاییکراون یان مەلەفی دادگایان بۆ کراوەتەوە و لەسەر چ ئاستێک بوونە؟

د.محەممەد شوکری: ئەو مەلەفانەی دراونەتە دەستەی نەزاهە، زۆرن. بەشێکیان لەڕێگەی ئێمەوە بوون. بەشێکی دیکەیان بە رێگەی دیکە بوون. جەنابی سەرۆک سەرەتا سێ لیژنەی لاوەکیی دروستکرد، لەوانەش لیژنەی دەرمان و پێشمەرگە کە کۆمەڵێک کەیسیان داوەتە دەستەی نەزاهە. هەروەها لیژنەی زەوی و زار، کە کۆمەڵێک کەیسی داوەتە داواکاری گشتی. ئەوان وەک داواکاری گشتی نزیکەی 1000 کەیسیان داوەتە دادگا. ئەگەر چاو لە لیستی تەجاوزات بکەی لە هەموو ئاستێکی تێدایە. لە دەستەی نەزاهە نزیکەی 352 کەس مەلەفی دادگایان بۆ کراوەتەوە لە هەموو هەرێمی کوردستان. مەرجیش نییە ئەو کەسانە بەرپرس بن.

رووداو: ئەو کەسانەی مەلەفیان لە دادگایە، وەزیریان تێدایە؟

د.محەممەد شوکری: نەگەیشتووەتە ئاستی وەزیر.

رووداو: پێشتر خەرجیی بەکاربردن لە کوردستان زۆر بوو، ئەو چاکسازییانە چەند لەو خەرجییانە کەمدەکەنەوە؟

د.محەممەد: کێشەی سەرەکیی کوردستان ئەو خەرجییە زۆرانە بوو کە حکومەت هەندێک کاری کرد کە پێشتر نەکراوە، ئاسانکاریی زۆر کرا بۆ خەڵک، بەڵام حکومەت نەیتوانی بە باشی سوود لەو داهاتانە وەربگرێت کە لەدەستیدا بوو، ئێستا حکومەت 70%ی خەرجییەکانی کەمکردووەتەوە و بەو حاڵەش بەڕێوەدەچێ.

رووداو: چاکسازییەکانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان هیچ بەرپرسیکی لایەنەکانی دیکەی گرتووەتەوە یان تەنیا بەرپرسانی پارتین؟

د.محەممەد شوکری: خۆ ئەو هەموو گەندەڵییە تەنیا لە هەولێر و دهۆک نییە، هەندێک مەلەفی دەستەی نەزاهە لە سنووری سلێمانی و گەرمیان و راپەڕین و هەڵەبجە هەیە، بەڵام ژمارەیان زۆر نییە و داوا لە لایەنە پەیوەندیدارەکان کراوە کە پێویستە لەوێ جووڵە بکرێ.

رووداو: باسی سلێمانیت کرد، لە راپۆرتەکەی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان زیاتر ئاماژە بە ئەنجامدانی چاکسازی لە هەولێر و دهۆک کرابوو نەک سلیمانی. ئایا لە سلێمانی گەندەڵی نییە یان هەنگاوەکان بەساردی بەرەو پێشەوە دەچن؟

د.محەممەد شوکری: لەوێ ئیستیجابە کەمە. بەهۆی ئەوەی پەرش و بڵاوی هەیە لەنێوان حیزبەکان، نەبوونی بڕیاریکی جێگیر لەوێ و ئەو پەرش و بڵاوییەی کە یەکێتی خۆی هەیەتی و لەگەڵ گۆڕان و حیزبەکانی دیکە، وایکردووە ئیستیجابە بۆ ئەو چاکسازییە کەمبێت، هاوکات لە زۆر شوێن خەڵکێک هەیە کە خۆی بە کوێخای ئەو ناوچەیە دەزانێت، ململانێی حیزبەکان لەو ناوچانە کاریگەریی زۆری کردووەتە سەر پرۆسەی چاکسازی، بەڵام لە هەولێر و دهۆک هەر گۆڕانکارییەک پێویست بێت دەکرێت. ئێمە بڕوایەکمان هەیە، چاکسازی بە خەڵکی باش دەکرێ.

رووداو: دەگوترێت بەشێک لە بەرپرسانی کورد لە بەغدا تۆمەتبارن بە گەندەڵی، ئەو بەرپرسانە کێن؟

د.محەممەد شوکری: من هیچ ناوێک ناڵێم، بەڵام حکومەتی عێراق و عێراقیش بەگشتی لە فەوزایەکی زۆری گەندەڵیدایە و پارەیەکی زۆر بەهەدەردراوە. بەرپرسانی ئێمەش لەوێ بێبەش نین لەو گەندەڵییانە. واتە هەندێک لەو بەرپرسانە پێیان غەزایە ئەگەر پارەی عێراق بدزن. هەندێک لەو بەرپرسانە، کە رەنگە لە ئاستی زۆر بەرزدا بن لە گەندەڵییەوە گلاون، بەڵام بێگومان کەس ئیستیسنا ناکرێت لە چاکسازی، ژمارەشیان زیاترە لە پەنجەکانی دەست.

دەستەی نەزاهە 352 دۆسیەی لە دادگا کردووەتەوە

هیچ وەزیرێک لەسەر گەندەڵی نەدراوەتە دادگا

رووداو: عومەر کۆچەر سەرۆکی لیژنەی چاکسازی لە پەرلەمانی کوردستان دەڵێت کە وەزیر هەیە لەم کابینەی حکومەت تۆمەتبارە بە گەندەڵی، هیچ وەزیرێک لەم کابینەیە مەلەفی گەندەڵی بۆ کراوەتەوە؟

د.محەممەد شوکری: ئەگەر عومەر کۆچەر مەلەفی لەلایە و بیداتە ئێمە، بە خۆشحاڵییەوە کاری لەسەر دەکەین.

رووداو: واتە تاوەکو ئێستا هیچ مەلەفێک دژی هیچ وەزیرێک نەکراوەتەوە؟

د.محەممەد شوکری: نازانم.

رووداو: لیژنەی دەستپاکی پەرلەمانی کوردستان لە رابردوودا 400 مەلەفی گەندەڵی بۆ سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان نارد، ئەو مەلەفانە بە کوێ گەیشتن و چەند کەس تێوەگلاون؟

د.محەممەد: مەسەلەی مەلەف ناردن زۆر ئاسانە بۆ هەر لایەنێک، بەڵام ئەو مەلەفانە دەبێت لێکۆڵینەوەی تێدا بکرێت، مەلەف زۆرن، بەڵام کە لێکۆڵینەوە دەکەی زۆربەی لە قۆناخی یەکەم بە درۆ دەردەچێ. بەشەکەی دیکەش دەبێت بە وردی لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت.

بەرپرسی باڵای کورد لە بەغدا لە گەندەڵییەوە گلاون

رووداو: چەند بەرپرس گیراون؟

د.محەممەد شوکری: تاک و تەرا گیراون، بەڵام لە ئاستی زۆر باڵادا نین. بۆ خەڵکیش ئاشکرا دەکرێت چی کراوە؟ کێ گیراوە؟ کێ رێگریی سەفەری لێکراوە؟ ئەو پرۆسەیە بەردەوامە. هەر کەسێک دەستی هەبووبێت لە دزینی پارەی خەڵک لە کەرتی گشتی یان سەربازی یان تایبەت و بە ئەنقەست بێت، ئەوە حیسابی لەگەڵ دەکرێت و دەبێ پارەکەش بگەڕێنێتەوە.

رووداو: لە سێکتەری نەوت و گاز و وەزارەتی سامانە سروشتییەکان گەندەڵی هەیە؟

د.محەممەد شوکری: بێگومان هەیە. رەنگە لە هەندێک شوێن کەمتەرخەمی هەبێت و گرێبەستی ناڕێک کرابێت. خەڵکێک لە بازرگانیی نەوت لە نێوخۆ لە ماوەیەکی زۆر کەمدا دەوڵەمەند بوون. رەنگە ئەوەش بۆ لاوازیی سیستم بگەڕێتەوە، بەڵام گرێبەستەکانی حکومەت لەگەڵ ئەو دوو کۆمپانیایەی کە وردبینی بۆ کەرتی نەوت و گاز دەکەن، پێشبینی دەکەم ئەنجامی زۆر باشی هەبێت.

رووداو: وەکو لیژنەی چاکسازی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان چ داواکاریەکتان هەیە لە خەڵک و لایەنەکانی دیکە؟

د.محەممەد شوکری: داوا دەکەین راگەیاندنەکان پشتگیری ئەو پرۆسەیە بکەن، سوپاسی رووداو دەکەین بەجدی هاوکاریی کردووین و بەڕاستی پاڵپشتی پرۆسەی چاکسازی کردووە، هەندێک خەڵک هەیە تەنیا لە راگەیاندنەکانەوە چاکسازن و داوادەکەم لە ئەرزی واقیعیشدا چاکسازی بکەن. داوا لە خەڵک دەکەین شتی راست بداتە لیژنەکان بۆئەوەی بتوانین چاکسازییەکی واقیعی بکەین و سیستمێک دابنێین بۆئەوەی لە داهاتوودا گەندەڵی نەمێنێ.

لیژنەکەی پێشوو بەهۆی باڵی ناوەندی بڕیارەوە هەڵدەوەشێتەوە

گۆڕانکارییەکانی یەکێتی بە رێکەوتنی دوو باڵەکە دەبێ

ئاسۆ سەراوی
رووداو – هەولێر

ئەندامێکی سەرکردایەتی یەکێتی دەڵێت گۆڕانکاری و ئاڵوگۆڕەکانی پۆستەکانی یەکێتی لە حیزب و حکومەت، لەسەر دەستبەکاربوونی لیژنەیەک وەستاوە کە بڕیارێکی مەکتەبی سیاسیی پێویستە. هەروەها دەڵێت گۆڕانکارییەکان لە حکومەت تاوەکو ئاستی وەزیر دەڕوات.

پەروین کاکە حەمە، ئەندامی سەرکردایەتیی یەکێتی، کە ئەندامی ئەو لیژنەیەشە کە یەکێتی بۆ گۆڕانکاری لە پۆستە حیزبی و حکومییەکانی پێکیهێناوە، بە (رووداو)ی راگەیاند "گۆڕانکاری لە پۆستەکانی یەکێتی لە حیزب و حکومەتدا هەر دەکرێ، هیچ پاشگەزبوونەوەیەکی بۆ نییە. پێشتریش لیژنەیەک بۆ ئەو مەبەستە هەبوو، بەڵام ئەو لیژنەیە ئێستا نەماوە. من و ئەندامێکی دیکەی سەرکردایەتی ئەندامی ئەو لیژنەیە ماوین، بۆ دەستبەکاربوونی لیژنەیەکی دیکە و دیاریکردنی ئەندامی نوێ، دەبێ بڕیارێکی مەکتەبی سیاسی دەربچێت".

وا چاوەڕوان دەکرا لە دوایین کۆبوونەوەی سەرکردایەتیی یەکێتی، باسی گۆڕانکارییەکانی نێو یەکێتی بکرێ. بەڵام پەروین کاکە حەمە. دەڵێت "بەهۆی زۆری گفتوگۆکان، لەسەر نەخشە رێگاکەی یەکێتی، ئەنجوومەنی سەرکردایەتی دەرفەتی ئەوەیان نەبووە، باس لە پرسی ئاڵوگۆڕی پۆستەکان بکەن، بەڵام ئەوە مانای ئەوە نییە کە گۆڕانکاریی ناکرێت، بەدڵنیاییەوە گۆڕانکاری لە بەشێک لە پۆستەکان هەر دەکرێت، بەڵام چۆن و چەندێک ئەوە تاوەکو ئێستا دیار نییە".

پەروین کاکە حەمە ئاماژەی بەوەشدا کە سیڤییەکی زۆری ئەندامانی یەکێتی بۆ گۆڕانکارییەکان بۆ هاتووە "گۆڕانکارییەکان لەسەر بنەمای لێهاتوویی و سیڤی دەبێت، بەدوور دەبێت لە هەر دەستتێوەردانێکی کەسی".

سەبارەت بەوەش کە گۆڕانکارییەکان تاوەکو چ ئاستێک دەگرێتەوە، ئەو ئەندامەی سەرکردایەتیی یەکێتی گوتی "هیچ ئاستێک دیارینەکراوە بۆ گۆڕانکارییەکان، بۆیە دەکرێ ئاڵوگۆڕەکان هەموو جۆرە پۆستێک بگرێتەوە لە حکومەتدا و دەکرێ پۆستی وەزیریش بگرێتەوە".

ئێستا باس لە ژمارەی جیاواز دەکرێت بۆ ئاڵوگۆڕی پۆستەکانی یەکێتی، بەڵام پەروین کاکە حەمە ئەوە رەتدەکاتەوە کە هیچ ژمارەیەک دیاریکرابێت، ناوبراو گوتی "تاوەکو مەکتەبی سیاسی بڕیارنەدات و لیژنەکە دەستبەکارنەبێت، نازانین ژمارەی ئەو پۆستانەی گۆڕانکارییان تێدا دەکرێ چەندە".

پێشتر مەکتەبی سیاسی یەکێتی، لیژنەیەکی بۆ ئاڵوگۆڕی پۆستەکانی یەکێتی لە حیزب و حکومەت دروستکرد، لیژنەکەش بە سەرۆکایەتی عومەر فەتاح، ئەندامی مەکتەبی سیاسی و ئەندامێتی هەریەک لە ئەندامانی سەرکرایەتی د.خەسرو گوڵ محەممەد و پەروین کاکە حەمە و خالید شوانی بوو، بەڵام وەک پەروین کاکە حەممە روونیکردەوە ئەو لیژنەیە نەماوە "بەڵام لەو لیژنە نوێیە کە بۆ ئەوە مەبەستە دروست دەکرێت، جگە لە خۆم. د.خەسرەو گوڵ محەممەدیشی تێدا دەبێ".

بەپێی زانیارییەکانی (رووداو) گۆڕانکارییەکان بەپێی رێککەوتنی هەردوو باڵی "ناوەندی بڕیار و زۆرینە"ی یەکێتی دەکرێت و هۆکاری هەڵوەشاندنەوە لیژنەکەی پێشووتریش هەر بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، بۆ ئەوەی ئەندامی ناوەندی بڕیاریشی بۆ زیاد بکرێت.

مستەفا چاوڕەش ئەندامی سەکردایەتی یەکێتی بە (تۆڕی میدیایی رووداو)ی راگەیاند هەر چەندە ئێستا لەناو یەکێتی هەمووان وەک یەک تیم کار دەکەن، بەڵام لە دروستکردنی ئەو لیژنەیەشدا موراعاتی ئەوە دەکرێت، بۆچوونە جیاوازەکانی یەکێتی تێدا ئەندام بن. گوتیشی "ئەو لیژنەیە هەموو دەسەڵاتێکیان دەبێت و ناوی هیچ شوێنێکیش بە دیاری کراوی نەهاتووە کە دەبێت گۆڕانکاریی تێدا بکرێت، گۆڕانکارییەکان لە هەر شوێنێک دەکرێت کە پێویست بێت".

کەنداوییەکان

لە دەرگای کوردستانەوە دێنەوە عێراق

ڕووداو- هەولێر

لەدوای ڕووخانی ڕژێمی بەعس، پەیوەندیی عێراق و وڵاتانی کەنداو (بەتایبەتیش سعودیە) یەکجار کاڵ بووەتەوە، بەڵام هەموو وڵاتانی ئەو ناوچەیە یەک سیاسەت و ڕوانگەیان بەرامبەر بە بەغدا نییە. ڕاپۆرتێکی نوێی ناوەندی ئەمریکیی لێکۆڵینەوەی ستراتیژی و نێودەوڵەتی CSIS لە هۆکارەکانی ئەو هەڵوێستە و جیاوازی هەڵوێستەکانی ئەم وڵاتانە بەرامبەر عێراق دەکۆڵێتەوە.

پەیوەندییەکانی سعودیە و عێراق

پێش ڕووخانی ڕژێمی بەعس، پەیوەندییەکانی سعودیە و عێراق بەرزی و نزمیی زۆری تێدابوو. سعودیە یەکێک لەو وڵاتانە بوو کە دژی ڕووخاندنی ڕژێمی سەدام بوو، چونکە بەعس چیدی مەترسی نەبوو لەسەر سعودیە. هەروەها حکومەتی عێراق ئەوکات بەربەستێکی گەورە بوو بۆ ڕێگری لە فراوانخوازییەکانی ئێران لە ناوچەکەدا.

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکەی CSIS"لە ساڵی 2003وە سعودیە ئەوەندەی بایەخی بە کاریگەری و ڕەنگدانەوەی گۆڕانکارییە ناوچەییەکان لە عێراق داوە، ئەوەندە گرنگی بەوە نەداوە حکومەتی عێراق خۆی چۆن مامەڵە دەکات"، ئەمەش وایکردووە "ڕیاز بەردەوام لە پێگەی کاردانەوەوە مامەڵە لەگەڵ ڕووداوەکانی عێراقدا بکات".

مارگۆ بالبۆنی، ئامادەکاری ڕاپۆرتەکە، کۆمەڵێک هۆکار بۆ ئەو هەڵوێستەی سعودیە بەرامبەر عێراق دەخاتەڕوو، کە یەکەمیان پەیوەندیی بە شوناسی عێراقەوە هەیە. بە بۆچوونی بالبۆنی "سعودیە خۆی وەکو سەرکردەی عەرەب و سوننەکان دەبینێ، بۆیەش خۆی بە پارێزەری عروبەی عێراق دەزانێت لە بەرامبەر پلانەکانی ئێراندا". بەڵام کێشەی ئەو تێڕوانینەی سعودیە لەوەدایە کە جگە لە ناکۆکیی نێوان شیعە و سوننەکان، "ناکۆکیی قووڵیش لەنێوان سوننەکانی عێراقدا هەیە".

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکە هۆکارێکی دیکەی دوورەپەرێزیی سعودیە لە عێراق ئەوەیە کە کێشەی عێراق و داهاتووی ئەو کێشەیە سیاسییە نەک سەربازی "لەو کێشە سیاسییەشدا وڵات و لایەنی دیکە ڕێساکان دادەنێن نەک سعودییەکان". لە سووریا و یەمەن، سعودیە هەوڵدەدات لەڕێگەی گوشاری سەربازییەوە بەرژەوەندییەکانی خۆی پەرەپێبدات، بەڵام عێراق نە یەمەنە، کە حکومەتەکەی لایەنگری دەستتێوەردانی ئالی سعودە و نە سووریاشە، کە حکومەتەکەی لەڕووی نێودەوڵەتییەوە متمانەی خۆی لەدەستداوە. بە بۆچوونی بالبۆنی ئەو دوو هۆکارە دەستی سعودیەیان لە هەنگاوی سیاسی و دیپلۆماسی لە عێراقدا بەستووەتەوە.

ئامادەکاری ڕاپۆرتەکە ئاماژە بەوەش دەکات کە جەنگی سووریا سەرهەڵدانی داعش و بەشداریی میلیشیا شیعەکان لە ئۆپەراسیۆنەکانی گرتنەوەی ناوچە سوننەنشینەکانی ژێر دەسەڵاتی داعش وایکرد ئەو پەیوەندییە گەرمەی خەریک بوو لە سەرەتای دەستبەکاربوونی حەیدەر عەبادی، سەرۆکوەزیرانی عێراق دروست دەبوو، جارێکی دیکە شکست بهێنێ.

بالبۆنی دەڵێت لە کاتێکدا سوننەی عێراق ناکۆکن و توانای کۆکردنەوەی خۆیان لە ژێر یەک ئەجێندادا نییە، سعودیە بیری لە دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان کردووەتەوە، بۆیەش لە دیسەمبری 2015 مەلیک سەلمان پێشوازییەکی شایستەی لە مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان، کرد، دواتریش لە سەرەتاکانی 2016 کۆنسوڵخانەی گشتیی سعودیەی لە هەولێر کردەوە.

قەتەر و ئیمارات:

ڕۆڵی حکومەتی قەتەر و ئیمارات لە عێراق بەرفراوانتر بووە لەوەی سعودیە، بەڵام ئەوانیش مەودای خۆیان لەگەڵ بەغدایان پاراستووە. قەتەر هەر لە سەرەتاوە سیاسەتی پشتگیری لە سوننەکانی عێراق پەیڕەو کردووە. قەتەر لە کانوونی یەکەمی 2015 باڵیۆزێکی بۆ عێراق دەستنیشانکرد، بەڵام ئەم هەنگاوە نەک پەیوەندییە ئاڵۆزەکانی بەغدا و دەوحەی ئاڵۆزتر کرد، لەبەر ئەوەی چەند ڕۆژێک پێش ناردنی ئەو باڵیۆزە کۆنفرانسی ئۆپۆزیسیۆنی عێراق لە دەوحە بەڕێوەچوو، کە تێیدا ژمارەیەک کەسایەتی عێراقی خاوەنی کەیسی دادگا بەشدار بوون.

بەپێی ڕاپۆرتەکە سەرەڕای ئەو پەیوەندییە گرژەی نێوان بەغدا و دەوحە، حکومەتی قەتەر بەردەوام هەوڵی داوە کەناڵی نوێ بۆ چوونە نێو کاروباری عێراق بدۆزێتەوە، وەکوو "دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ کورد. پەیوەندیکردن بە سەرکردەی شیعەی وەکوو عەممار حەکیم، کە لە 2013ەوە چەندینجار چاوی بە شێخ حەمەد ئەلپانی، سەرۆکی ئێستای قەتەر، کەوتووە". جگە لەمەش پەیوەندی لاوازیی سیاسی "ڕێگر نەبووە لەوەی قەتەر بەدوای پەیوەندی ئابووری دا بگەڕێت"، لەوانەش یارمەتیدانی عێراق بۆ ئەوەی ژێرخانی دامەزراوە نەوتییەکانی ببووژێنێتەوە و سیستەمی بانکداری چاک بکاتەوە.

ئیمارات لە ڕوانگەیەکی پراگماتیکی (واقیعگەرایانە)وە مامەڵەی لەگەڵ عێراق کردووە. ڕاپۆرتەکەی (CSIS) ئاماژە بەوە دەکات "ئەگەرچی ئیمارات لە ڕۆڵی ئێران لە عێراق نیگەرانە و بۆیەش پەیوەندییەکی ستراتیژی لەگەڵ عێراق دروستنەکردووە، بەڵام لە قۆناغی دوای سەدام پەیوەندییەکانی خۆیان و عێراقیان لە چوارچێوەی پەیوەندی بازرگانیدا چڕکردووەتەوە". بەگوێرەی ڕاپۆرتەکە ئیمارات یەکێک لە گەورەترین وەبەرهێنەرانی عێراقی پاش جەنگە، زۆربەی وەبەرهێنانەکانیشی لە هەرێمی کوردستان بووە.

ڕاپۆرتی ناوەندە ئەمریکییەکە ئاشکرای دەکات قەبارەت وەبەرهێنانی ئیمارات لە عێراق و هەرێمی کوردستان هەتا 2.5 ملیار دۆلار چووە، لەساڵی 2014دا 130 کۆمپانیای ئیماراتی لە هەرێمی کوردستان ناویان تۆمارکردبوو. ئیماراتی عەرەبی یەکەم وڵاتی کەنداو بوو کە باڵیۆزخانەی وڵاتەکەی لە بەغدا بکاتەوە (لە ساڵی 2008)، هەروەها یەکەم وڵاتیش بوو کە کۆنسوڵخانەکەی لە هەولێر بکاتەوە (ساڵی 2012)، بەڵام هەموو ئەو هەوڵە دیپلۆماتیک و ئابوورییانە نەتوانراوە بۆ نفوزێکی سیاسی لەسەر عێراق بگۆڕدرێن.

بەپێی ڕاپۆرتەکەی (CSIS) سەقفی وەبەرهێنانی ئیمارات لە عێراق و کوردستان لە نێوەڕاستی 2014ەوە کەم بووەتەوە، یەکێک لە هۆکارەکانیش جەنگی داعشە، هۆکاری دووەمیش کە زیاتر هەرێمی کوردستان دەگرێتەوە لە هەندێک حاڵەتدا تایبەتمەندی جیۆلۆجی کوردستانە و لە هەندێک حاڵەتیشدا کێشەکانی نێوان بەغدا و هەولێرە کە جۆرێک لە نادڵنیایی لە لای وەبەرهێنەران دروستدەکات.

کوێت حاڵەتێکی ناوازەیە

ساڵی1991 کوەیت کەوتە بەر هێرشی سوپای عێراق. 26 ساڵ دواتر کوێت لە نێوان هەموو وڵاتانی کەنداودا نزیکترین پەیوەندی لەگەڵ حکومەتی عێراقدا هەیە. کوێت لە ساڵی 2008ەوە باڵیۆزخانەی لە عێراق کردووەتەوە. پارادۆکسەکەش لەوەدایە کە بەشێکی زۆری نزیکبوونەوەی نێوان کوێت و عێراق لە سەردەمی نووری ئەلمالیکی، سەرۆکوەزیرانی پێشووی عێراق، ڕوویداوە. میرنشینی کوێت لە ساڵی 2013 پشتگیری لە لادانی ئەو سزایانە کرد کە نەتەوە یەکگرتووەکان بەسەر عێراقیاندا سەپاندبوو.

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکە حکومەتی کوێت لە ترسی دووبارەبوونەوەی ئەزموونی 1991 لەگەڵ عێراق، سیاسەتێکیان دارشتووە کە تێیدا گریمانەی ئەوە کراوە "عێراقێکی سەقامگیر و تێکەڵاو بە پەیوەندییە ناوچەییەکان و هەڕەشەیەکی کەمتر لەسەر وڵاتانی دراوسێ دروستدەکات".

بە گوێرەی ڕاپۆرتەکە کوێت لە چەند ساڵی ڕابردوودا هەوڵی داوە باڵانسی پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ کورد، عەرەبی سوننە و شیعەدا بپارێزێت، بۆیەش هاوکارییە مرۆییەکانی وەکوو چۆن بۆ عەرەبی سوننە و کورد بووە، بە هەمانشێوە بۆ عەرەبی شیعەش بووە.

عێراق بە داردەستی ئێران دەزانن

ناوەندی ئەمریکیی لێکۆڵینەوەی ستراتیژی و نێودەوڵەتی (CSIS) پێشبینی دەکات دوای نەمانی داعیشیش لە عێراق، پەیوەندی نێوان عێراق و وڵاتانی کەنداو هەر بە ئاڵۆزی بمێنێتەوە. لە ڕاپۆرتەکەی (CSIS) هاتووە "پەیوەندییەکانی بەغدا و وڵاتانی کەنداو بە ئاڵۆزی دەمێنێتەوە، چونکە ئاسان نییە لە عێراقی پاش داعشیش تێڕوانینی وڵاتانی کەنداو بەرامبەر بە وڵاتێک بگۆڕێ کە بە داردەستی وڵاتێکی غەیرە عەرەبی دژی وڵاتان کەنداو دەبینرێ".

هێشتنەوەی برێت مەکگۆرک لە پۆستەکەی بەڵگەیە

ترەمپ لەسەر پلانەکەی ئۆباما دەڕوات

ڕووداو- هەولێر

بەرپرسانی ئەمریکا ڕایانگەیاندووە کۆشکی سپی بەنیازە هێزی سەربازیی زیاتر بۆ عێراق و سووریا بنێرێ، ئەمەش لە چوارچێوەی ستراتیژی نوێی کۆشکی سپی بۆ تێکشاندنی داعش، کە دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئەمریکا، بە دوژمنی ژمارە یەکی وڵاتەکەی دەزانێت.

چاوەڕێ دەکرێ لە چەند ڕۆژی داهاتوودا جیم ماتیس، وەزیری بەرگریی ئەمریکا، کۆمەڵێک پێشنیاز بۆ پلانی جەنگی دژی گرووپە توندڕەوە ئیسلامییەکان، لەوانەش داعش و ئەلقاعیدە، بخاتە بەردەستی سەرۆکی ئەمریکا. ترەمپ ڕۆژی 28ی کانوونی دووەم فەرمانێکی ئاراستەی پنتاگۆن کرد کە تێیدا داوایکردووە لە ماوەی 30 ڕۆژدا وەزارەتی بەرگری ڕەشنووسی پلانێکی جەنگی دژی داعشی بۆ ئامادە بکەن.

ڕۆژنامەی وۆڵ ستریت جورناڵی ئەمریکی لەسەر زاری بەرپرسانی کۆشکی سپی ئاشکرایکردووە "دۆناڵد ترەمپ کۆمەڵێک بژاردەی لەبەردەستە بۆ ئەوەی بیریان لێبکاتەوە، یەکێک لەو بژارانەش ناردنی سەربازی زیاترە بۆ سووریا و عێراق". بەگوێرەی ڕاپۆرتەکەی (جورناڵ) "پێدەچێت ژمارەی سەربازەکان سنووردار بێت".

دیپلۆماتێکی ئەورووپی بە ڕۆژنامە ئەمریکییەکەی ڕاگەیاندووە ئەگەر ئەمریکا هەوڵە سەربازییەکانی بۆ گرتنەوەی ڕەققە زیاتر بکات، فەرەنسییەکانیش ئامادەن پەرە بە هەوڵەکانی خۆیان بۆ ئەم مەبەستە بدەن. دیپلۆماتەکە ئاشکراشی کردووە کە ئەو پرسە لە کۆبوونەوەی نێوان بەرپرسانی سەربازیی ئەمریکا و فەرەنسا باسکراوە و فەرەنسییەکان ڕایانگەیاندووە "پێویست ناکات گۆڕانێکی ستراتیژی لە هەوڵەکاندا بکرێت، تەنیا ئەوەندە بەسە هەوڵەکان زیاتر بکرێن".

بەگوتەی ئەو دیپلۆماتە، فەرەنسییەکان تاوەکو ئێستا بڕیاری زیادکردنی ژمارەی سەربازەکانی خۆیان نەداوە و چاوەڕێی بڕیاری کۆشکی سپی دەکەن. ئێستا ئەمریکا نزیک 500 سەربازی هێزی تایبەت و ڕاوێژکاری لە سووریا هەیە.

بەگوتەی بەرپرسانی ئەمریکی، ئیدارەی کۆشکی سپی دوو بژارەی دیکەشی لەبەردەستە. یەکەمیان سووککردنی ڕێساکان و بەربەستەکانی مەیدانی جەنگە، لەوانەش پێدانی دەسەڵاتی زیاتر بە فەرماندەکانی نێو مەیدانی جەنگ بۆئەوەی خۆیان هەندێک بڕیار بدەن و لەکاتی پێویستدا داوای هێرشی ئاسمانی بکەن. بژارەی دووەمیشیان ئاسانترکردنی ئەو ڕێسایانەی بۆ کەمکردنەوەی ژمارەی قوربانییە مەدەنییەکانی جەنگ دانراوە.

ژەنەراڵ جۆ دۆنفۆرد، سوپاساڵاری هێزەکانی ئەمریکا، یەکێک لەو کەسانە بوو کە لە سەردەمی سەرۆکایەتیی باراک ئۆباما، سەرۆکی پێشووی ئەمریکا، ڕۆڵی سەرەکیی بینی لەوەی پلانی پڕچەککردنی یەکینەکانی پاراستنی گەل (YPG) و هێزەکانی سووریای دیموکرات (HSD) بخرێتە نێو پلانی گشتیی گرتنەوەی ڕەققە و ناوچەکانی دەوروبەری. ئێستا دۆنفۆرد هاوشانی ماتیس ئەندامی تیمی ئامادەکاری ڕەشنووسی ئەو پلانەیە کە ترەمپ داوایکردووە. دۆنفۆرد لەبارەی پلانەکەوە ڕایگەیاند "ئێمە لەهەوڵداین بژارەکان و تێچوو و مەترسییەکانی هەرکام لە بژارەکان پۆلێن بکەین". دۆنفۆرد ئامادە نەبووە ئاماژە بە گۆڕانکارییەکانی نێو پلانەکەی ئیدارەی پێشوو بدات.

ژمارەیەک بەرپرسی ئەمریکی کە نەیانویستووە ناویان ئاشکرا بکرێت بە (جورناڵ)یان ڕاگەیاندووە کە ئەگەری کەمە ترەمپ بتوانێ گۆڕانکارییەکی ئەوتۆ لە پلانەکەی سەردەمی ئۆبامادا بکات، کە تێیدا بەشێوەیەکی سەرەکی پشت بە هێزە خۆ جێیە کا ن دەبەستریت و ژمارەیەکی کەمیش لە سەربازانی ئەمریکی وەکو هێزی پشتیوانی و ڕاوێژکار پشتگیرییان دەکەن.

دیپلۆماتە ئەمریکی و غەیرە ئەمریکییەکان پێیانوایە هێشتنەوەی برێت مەکگۆرک لە پۆستی نوێنەری کۆشکی سپی لە هاوپەیمانێتی نێودەوڵەتی دژی داعش بەڵگەیە بۆ ئەوەی ئیدارەی ترەمپ بەنیاز نییە گۆڕانکاریی بنەڕەتی لە پلانەکەی پشوودا بکات.

کاتلین هیکس، شارەزای ئاسایشی نێودەوڵەتی لە نێوەندی لێکۆڵینەوەی ستراتیژی و نێودەوڵەتی، پێیوانییە کۆشکی سپی "گۆڕانکارییەکی ئەوتۆ لە پلانەکەی ئۆبامادا بکات"، لەبەرئەوەی "پلانەکەی ئیدارەی پێشوو، کە ئێستا جێبەجێ دەکرێت، پیشانیداوە سەرکەوتووە". بە بۆچوونی هیکس "ڕەنگە هەندێک هەموار لە ڕێساکانی بەشداری هێزی ئەمریکا، ژمارەی ڕاوێژکار و هێزە تایبەتەکاندا بکرێت".

دانفۆرد وێڕای پشتڕاستکردنەوەی ئەو بۆچوونەی هیکس ئەوەی خستەڕوو کە لە ماوەی یەک مانگی ڕابردوودا هەندێک گۆڕانکاری لە شێوازی بەشداریی هێزە ئەمریکییەکاندا کراوە، جەختیشی لەسەر ئەوە کردووەتەوە کە "نامانەوێت کۆمەڵێک بژارە بخەینە بەردەستی سەرۆک ترەمپ کە کێشەیەک چارەسەر بکات، بەڵام کێشەیەکی دیکەی لێبکەوێتەوە".

یەکێک لەو بژارانە پەیوەندی بە پڕچەککردنی ڕاستەوخۆی یەپەگە و هەسەدەوە هەیە. لە سەردەمی ئۆبامادا دانفۆرد پشتگیریی تەواوی لە بیرۆکەی پڕچەککردنی (یەپەگە) دەکرد، چونکە پێیوابوو ئەم هەنگاوە ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕێت لە تێکشکاندنی داعش و کۆنترۆڵکردنەوەی ڕەققە، ئەگەرچی تورکیا تووڕە دەکات. بەگوتەی بەرپرسێکی باڵای ئەمریکی تورکەکان ئامادەییان دەربڕیوە لە ئۆپەراسیۆنی ڕەققەدا بەشداریی کارایان هەبێت، بەمەرجێک کورد بەشدار نەبێت، کوردەکانیش هەمان مەرجیان بۆ بەشداریی سوپای تورکیا داناوە.

بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەی واشنتن پۆستی ئەمریکی بەرپرسانی تورکیا ڕاشکاوانە بە ماتیس و دانفۆردیان ڕاگەیاندووە مەسەلەکە لای ئەوان زۆر هەستیارە. (پۆست) ئاشکراشیکردووە کە لە کۆبوونەوەکەی نێوان مایک پێنس، جێگری سەرۆکی ئەمریکا و بینالی یلدرم، سەرۆکوەزیرانی تورکیا، لایەنی ئەمریکی جەختی لەسەر ئەوە کردووەتەوە کە ئەوان خوازیاری "دەستپێکی نوێ" لە پەیوەندییەکانی نێوان ئەنقەرە و واشنتنن. تورکیا کۆمەڵێک پێشنیازیشی ڕادەستی کۆشکی سپی کردووە، لە هەمووشیاندا جەخت لەسەر بەشدارینەکردنی هێزە کوردییەکان لە ئۆپەراسیۆنی گرتنەوەی ڕەققەدا دەکەن.

یەکێک لە پێشنیازەکانیش کردنەوەی ناوچەی ئارامە، لەو ناوچانەی دەکەونە سەر سنوورەکانی نێوان باشووری تورکیا و باکووری سووریا. بەپێی ڕاپۆرتەکەی (پۆست) ئیدارەی ترەمپ بە جیدی بیر لەو پێشنیازەی تورکیا دەکاتەوە، بەڵام بەرپرسانی سەربازی ئەمریکی نیگەرانی ئەوەن کە هێزە لۆکاڵییەکان لە سووریا توانای جموجۆڵ و تەقەمەنی پێویست بۆ ئۆپەراسیۆنی کۆنترۆڵکردنەوەی ڕەققەیان لەبەردەست نەبێت، ئەمەش بەپێچەوانەی سوپای عێراق کە چەکی قورس و هاوکاری ڕاستەوخۆی هاوپەیمانانی لەگەڵە.

ژەنەراڵ جۆزێف ڤۆتیل، بەرپرسی فەرماندەیی ناوەندیی هێزەکانی ئەمریکا (ناسراو بە CENTCOM) ڕایگەیاندووە ئەو کەموکوڕییەی هێزە لۆکاڵییەکانی سووریا دەشێت ئەمریکا ناچار بکات بۆشاییەکان بە هێزی ئەمریکی پڕبکاتەوە. جگە لەمە، بەرپرسانی پنتاگۆن متمانەیەکی تەواویان بەو هێزانە نییە کە تورکیا هاوکارییان دەکات، بە تایبەتیش لەبەر ئەوەی ئەم هێزانە یان ئەوەتا لە ناوچەکانی نزیک لە گروپەکانی سەر بە قاعیدە چالاکی دەکەن یان خۆیان پەیوەندی پتەویان لەگەڵ ئەو گروپانەدا هەیە.

تاوەکوو ئێستا تورکیا و هێزەکانی لایەنگری ئەم وڵاتە دەستیان بەسەر 650 میل چوارگۆشەی خاکی سووریادا گرتووە. پێشتر ڕەجەب تەیب ئەردۆغان بەڵێنی دابوو ناوچەیەکی ئارام بە ڕووبەری 2000 میلی چوارگۆشە لە خاکی سووریا دروست بکەن کە بە گوتەی حکومەتی تورکیا دەبێت بە شوێنی حەوانەوەی ئاوارە سوورییەکان.

حکومەت نەوتەکەی سووک دەکات

ڕووداو- هەولێر

کۆمپانیای نەوتی گۆڵف کێستۆن کە لە کێڵگەی شێخان لە هەرێمی کوردستان کۆمپانیای سەرکارە ڕایگەیاند: "لە کۆتایی ئەم مانگەوە وەزارەتی سامانە سرووشتیەکانی نەوتی کێڵگەی شێخان بە تەنکەر هەناردەی تورکیا دەکات". گۆڵف کێستۆن ڕایگەیاندووە "هەناردەکردنی نەوتی شێخان بە تەنکەر لە جیاتی ئەوەی تێکەڵ بە بۆری نەوتی کوردستان بکرێت، بەشێکە لە سیاسەتی نوێی وەزارەتی سامانە سرووشتییەکان لە کۆنترۆڵکردنی کوالێتی نەوتی هەناردەکراو". نەوتی شێخان نەوتی قورسە و بەتێکەڵکردنی لەگەڵ نەوتی کێڵگەکانی دیکە کە بە بۆری هەنارده دەکرێت کوالێتی نەوتی هەرێمی کوردستان دادەبەزێنێ، بۆیە بڕیاردراوە بە جیا هەناردەبکرێت.

ئەسپێکی هێمنە

ئەسپە قەزەمەکانی فەرەنسا گەیشتنە کوردستان

ڕەوا عەبدوڵڵا
ڕووداو- هەولێر

بازرگانێکی هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەری جوانی دەڵێت لە هەرێمی کوردستان و شارەکانی عێراق خواستێکی زۆر لەسەر بەخێوکردنی جۆرە ئەسپێکی بچووک هەیە کە پێیدەگوترێ پۆنی. ئەمەش وایکردووە سەرەڕای قەیرانی دارایی، بە بەراورد بە ئاژەڵەکانی دیکە، نرخی دانەبەزێت و هاوردەکردنیشی بەردەوام بێت.

ئەسپی پۆنی Pony Horse لە خێزانی ئاژەڵە شیردەرەکانە، توانایەکی زۆرباشی بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ ژینگەی ناوچە جیاوازەکاندا هەیە، بەهۆی جوانییەکەشی ئێستا بە زۆربەی وڵاتانی جیهان بڵاوبووەتەوە. لە هەرێمی کوردستانیش بەهۆی جوانییەکەی خواست لەسەر بەخێوکردنی هەیە، بۆیە هاوردەکردنی لەو چەند ساڵانەی دواییدا زیادیکردووە.

بەپێی ئاماری بەڕێوەبەرایەتی کەرەنتینەی ڤێتێرنەری لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاوی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ساڵی ڕابردوو 90 ئەسپی پۆنی لە ئەورووپاوە هاوردەی هەرێمی کوردستان کراوە، ئەمساڵیش بازرگانان مۆڵەتی هاوردەکردنی 50 پۆنی دیکەیان وەرگرتووە.

غازی ئیسماعیل، بەڕێوەبەری گشتی کۆمپانیای ڕۆمان بۆ هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەری جوانی، کە ساڵی ڕابردوو 20 پۆنی لە بەلجیکاوە هاوردەکردووە. بە (ڕووداو)ی گوت "لە هەرێمی کوردستان و شارەکانی عێراق خواستێکی زۆر لەسەر کڕینی ئەسپی پۆنی هەیە، بەڵام بە بەراورد بە ئاژەڵەکانی دیکە لە وڵاتانی ئەورووپاش ئەو ئاژەڵە ژمارەی کەمە، بۆیە ناتوانین وەک مامز و ئاژەڵەکانی دیکە بە قەبارەی زۆر هاوردەی بکەین".

ئەسپی پۆنی جگە لە بچووکیی قەبارەکەی، بە درێژی و زۆریی مووی کلکی و ملی، پتەوی و بەهێزی جەستە و قاچەکانی لە بەچکەی ئەسپی ئاسایی جیادەکرێتەوە، پۆنی شێوە و قەبارەی جیاوازی هەیە، بەرزییەکەی لە 60 سانتیمەترەوە دەستپێدەکات تاوەکو دەگاتە مەترێک. غازی ئیسماعیل دەڵێت "ئەسپی پۆنی چەندە قەبارەی بچووک بێت و جەستەی پتەو بێت، خواستی زیاتری لەسەرە و پارەی باشتر دەکات. بۆنموونە هەندێک ئەسپی پۆنیم هێنا کە بەرزییەکەیان 70 سانتیمەتر بوو، جووتێکم بە 4000 دۆلار فرۆشت".

بەگوتەی ئەو بازرگانە، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان لە شاری هەولێر، لەسەر ئاستی عێراقیش لە شارەکانی بەغدا و بەسرا خواستێکی زۆر لەسەر بەخێوکردن و کڕینی ئەسپی پۆنی هەیە.

کۆمپانیای Pet Ranch- Iraq بۆ هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەری جوانی، یەکێکە لەو کۆمپانیایانەی زۆرتر ئەسپی پۆنی هاوردە دەکات. ئەو کۆمپانیایە تاوەکو ئێستا 150 ئەسپی پۆنی هاوردەی کوردستان کردووە. بۆ ئەمساڵیش بەنیازە 40 ئەسپی دیکە هاوردە بکات.

نەشوان نەجمەددین عەلی، بەڕێوەبەری کۆمپانیای Pet Ranch-Iraq بۆ هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەری جوانی، بە (ڕووداو)ی گوت "ئەو ئەسپە پۆنییانەی پێشتر هاوردەمان کردوون، بەشێکیان لەسەر داوا و خواستی کڕیاران بووە، چونکە لە شارەکانی هەرێمی کوردستان و عێراق خواستێکی زۆریان لەسەرە".

سەرەڕای قەیرانی دارایی، بەڵام نرخی ئەسپی پۆنی بە بەراورد بە ئاژەڵی دیکە دانەبەزیوە. نەشوان دەڵێت "بەهۆی ئەوەی بەشێکی زۆر لەو ئەسپانەی هاوردەی دەکەین بۆ شارەکانی عێراق دەڕوات، بۆیە نرخی دانەبەزیوە.

نرخی جووتێک ئەسپی پۆنی لە وڵاتانی ئەورووپی بەگوێرەی تایبەتمەندییەکانی بەتایبەتی جوانییەکەی لەنێوان 650 بۆ800 دۆلاردایە، بەڵام بەهۆی تێچووی پشکنینی پزیشکی و گواستنەوە و ئەو خواستە زۆرەی لە هەرێمی کوردستان و شارەکانی عێراق لەسەر ئەو ئەسپە هەیە، جووتێکی لە کوردستان بە سێ تاوەکو شەش هەزار دۆلار دەفرۆشرێتەوە.

نەشوان نەجمەددین دەڵێت "ئەو ئەسپە پۆنییانەی ئێمە دەیانهێنین نرخی جووتێکیان بە 3-3.5 هەزار دۆلار دەفرۆشینەوە، بەڵام هەندێکیان، بەتایبەتی ئەوانەی زۆر جوانن و مووی کلک و ملیان درێژە، بە نرخێکی زیاتر دەیانفرۆشینەوە". گوتیشی "ئەو ئەسپانەی دوو ڕەنگن و بەرزییان دەگاتە 80 سم، مووی مل و کلکیان درێژ و پڕە، جەستەیان پتەوە، خواستی زۆرتریان لەسەرە".

ئەو ئاژەڵە بەلای هەموو بازرگانێکیشەوە پەسەند نییە، هەندێک لە بازرگانان کە پێشتر بازرگانییان بەو جۆرە ئەسپەوە دەکرد، ئێستا وازیان لە بەخێوکردنی هێناوە.

مەسعود محەممەد، ئاژەڵدارێکی پێشکەوتووی شاری هەولێرە، پێشتر کێڵگەیەکی بەخێوکردنی ئەسپ و ماینی پۆنیی هەبوو، ئێستاش چوار ئەسپ و ماینی پۆنیی ماوە. ناوبراو بە (ڕووداو)ی گوت "بەئامانجی زیادکردن و فرۆشتنەوەی ئەو جۆرە ئەسپە، چوار ساڵ لەمەوبەر 58 ئەسپی پۆنیم کڕی، دوای ساڵێک بەشێکیان زان. بەچکەکانم فرۆشت و قازانجی باشم لێکرد، بەڵام دوای سەرهەڵدانی شەڕی داعش وەک پێشتر بازاڕیان نەما، بۆیە وازم لە بەخێوکردنی پۆنی هێنا". مەسعود محەممەد گوتیشی "ئەسپی پۆنی بە بەراورد بە ئاژەڵی دیکە بەهۆی کەمیی ژمارەیان، نرخیان زۆر دانەبەزیوە، بەڵام وەک ئاژەڵی دیکە لە بازاڕ کڕین و فرۆشتنیان خێرا نییە، بۆیە بەخێوکردنەکەی زۆر ئابوورییانە نییە".

بۆ ڕاهێنانی منداڵان باشە

زێدی ڕەسەنی پۆنی کیشوەری ئەوروپایە، بە تایبەتی فەرەنسا. لەسەر ئاستی وڵاتانی ئەوروپا خواستێکی زۆری لەسەرە. لەکۆندا بۆ گواستنەوەی خەڵوز لەنێو کانەکاندا بەکارهاتووە. ئێستاش جگە لەوەی بۆ جوانی بەخێودەکرێ، خاوەنی یانەکانی ئەسپسواریی وڵاتانی ئەوروپا بۆ ڕاهێنانی منداڵان لەسەر ئەسپسواری بەکاریدێنن، چونکە قەبارەکەی بۆ منداڵان گونجاوە، بە سروشتی خۆشی، ئەسپێکی هێمنە. ماوەی سکپڕی ئەسپی پۆنی، هاوشێوەی ئەسپەکانی دیکە 11 مانگ و چەند ڕۆژێکە. ساڵانەش تەنیا بەچکەیەکی دەبێت.

پار 1500 دانەی لێ هاوردەکراوە

بازاڕی ئاسکی فاڵۆو گەرمە

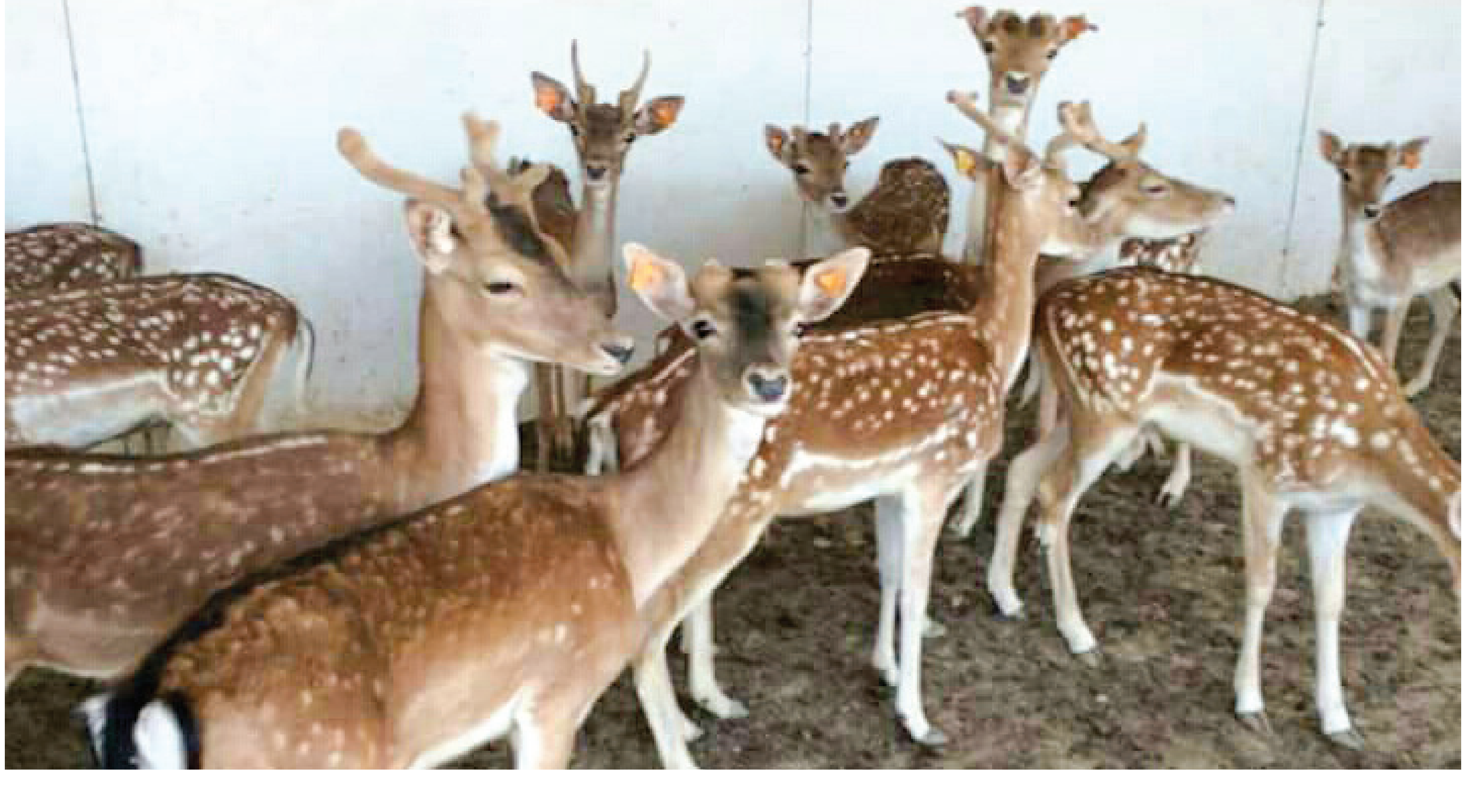

ڕەوا عەبدوڵڵا
ڕووداو- هەولێر

بەرپرسەکان چیدی ناچارنین ڕاوی ئاسک بکەن یان داوا لە ڕاوچییەکان بکەن ئاسکیان بۆ ڕاوبکەن. چونکە ئەو ئاسکانەی وێڵن بەدوای گۆشتەکەیدا، ئێستا زۆر بەئاسانی لەلای بازرگانان دەستدەکەون.

چەند ساڵێکە خواست لەسەر بەخێوکردنی جۆرە ئاسکێک بەناوی ئاسکی فاڵۆو fallow deer لە کوردستان زیادبووە. بۆیە ژمارەیەک بازرگانی ئاژەڵ و پەلەوەر ئێستا ئەو جۆرە ئاسکە هاوردە دەکەن. تەنیا ساڵی ڕابردوو، نزیکەی 1500 سەر لەو ئاژەڵە هاوردەی کوردستان کراوە.

زێدی ڕەسەنی ئاسکی فاڵۆو ڕۆژئاوای ئۆراسیایە. دواتر بە جیهاندا بڵاوبووەتەوە. ئێستا بەشێوەیەکی فراوان لە وڵاتانی ئەورووپا و هەندێ وڵاتی ئاسیا و ئەفریقیا و ئەمریکا بۆ گۆشتەکەی یان جوانییەکەی بەخێودەکرێ.

ناوە زانستییەکەی ئەو ئاژەڵە Dama Damaیە، لە خێزانی ئاژەڵە شیردەرەکانە. توانایەکی باشی بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ ژینگەی ناوچە جیاوازەکان هەیە، لە تەمەنی نزیکەی دوو ساڵیدا زاوزێ دەکات. نێرەکەی دەتواندرێت لەگەڵ 10 مێیە دابندرێ. بۆیە شارەزایانی ئاژەڵداری دەڵێن بەخێوکردنی سوودی ئابوورییانەی هەیە.

بەخێوکردن و هاوردەکردنی ئەو ئاژەڵە لە هەرێمی کوردستان مێژوویەکی درێژی نییە، بەڵام ئێستا خواست لەسەری زیادبووە.

بەپێی ئاماری بەڕێوەبەرایەتیی کەرەنتینی ڤێتێرنەری لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، تەنیا لە ساڵی ڕابردوو 1482 سەر لەو ئاژەڵە لە ئەورووپاوە هاوردەکراون.

فەلاح حەسەن، جووتیارێکی پێشکەوتووی شاری هەولێرە، دەڵێت ئەو یەکەم کەس بووە ئەو جۆرە ئاسکەی هێناوەتە کوردستان: "10 ساڵ پێش ئێستا بە ڕێگەی قاچاخ بە دوو وەجبە 8 ئاسکی فاڵۆوم لە سووریاوە هێنایە هەرێمی کوردستان. ئەو ئاسکە بەرگەی گەرمی و ساردی دەگرێ، دەتوانرێ هاوشێوەی مەڕ و بزن بەشێوەیەکی فراوان بەخێوبکرێت".

ماوەی سکپڕیی ئاسکی فاڵۆو 33 تاوەکو 35 هەفتەیە. لە هەندێ وڵاتی ئەورووپی زۆرجار جمکی دەبێت، بەڵام بەهۆی کاریگەریی ژینگە و جۆری خۆراک، لە کوردستان ساڵانە تەنیا یەک بەچکەی دەبێ.

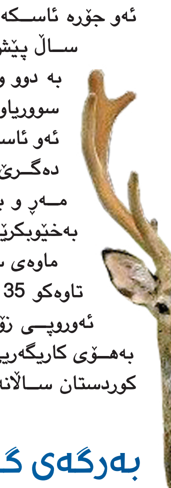

فەلاح حەسەن گوتی "لەدوای تەمەنی دوو ساڵی، ئەو ئاسکە زاوزێ دەکات. لە هەرێمی کوردستان تەنیا یەک بەچکەی دەبێت، بەڵام لە هەندێ وڵاتی ئەورووپی بەهۆی ڕەخساندنی ژینگەی لەبار و پێدانی خۆراکی تایبەتەوە ساڵانە دوو بەچکەی دەبێت".

ئەوکاتەی فەلاح حەسەن دەستی بەو بازرگانییە کردووە، نرخی جووتێک ئاسکی فاڵۆوی بە 8000 دۆلار داوە، بەڵام کاتێک بازرگانانی دیکە بە خێرەکەیان زانیوە، ئەوانیش هاوردەیان کردووە. بەگوتەی فەلاح دوای ئەوەی چەند بازرگانێکی دیکەش ئەو جۆرە ئاسکەیان هاوردەکرد، نرخی جووتێکی بۆ 4500 دۆلار دابەزی. ئێستا نرخەکەی زیاتریش دابەزیوە، بەجۆرێک کە نرخی جووتێک ئاسک کە تەمەنیان لە ساڵێک کەمترە، نزیکەی 1200 دۆلارە. ئەوانەشی تەمەنیان لە دوو ساڵ زیاترە نرخەکەیان لەنێوان 1600 تاوەکو 2000 دۆلارە.

پێشتر هەرکەسێک دوای وەرگرتنی ڕەزامەندیی بەڕێوەبەرایەتیی سامانی ئاژەڵ و کەرەنتینەی ڤێتەرنەری، دەیتوانی ئاژەڵ و پەلەوەری جوان هاوردە بکات، بەڵام دوای هەمووارکردنەوەی ڕێنماییەکان، ئێستا مۆڵەتی هاوردەکردن تەنیا بە کۆمپانیای تایبەت بە هاوردەکردنی ئاژەڵ دەدرێت. ژمارەیەکی زۆر لە کۆمپانیای تایبەت بە هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەڕ لە کوردستان تۆمارکراون، بەڵام تەنیا 10 کۆمپانیای چالاکیان هەیە.

کۆمپانیای Pet Ranch- Iraq کە کۆمپانیایەکی کوردییە، ساڵانە 300 تاوەکو 500 ئاسکی فاڵۆو لە بەلجیکاوە هاوردە دەکات. بەشێکی لە کوردستان ساغدەکاتەوە، بەشێکیشی دەفرۆشێتە بازرگانە عەرەبەکانی عێراق.

نەشوان نەجمەددین عەلی، بەڕێوەبەری کۆمپانیای Pet Ranch-Iraq بۆ هاوردەکردنی ئاژەڵ و پەلەوەری جوانی، بە (ڕووداو)ی گوت "لە هەرێمی کوردستان و عێراق خواستێکی زۆر لەسەر ئاسکی فاڵۆو هەیە، بۆیە ساڵ لەدوای ساڵ زۆرتر هاوردە دەکرێ".

نەشوان نەجمەددین ئاماژە بە کڕیارەکانی دەدات و دەڵێت "هەندێ لەکڕیارەکان بۆ جوانی و وەچەخستنەوە دەیکڕن، هەندێ دیکەشیان بۆ گۆشتەکەی دەیکڕن، بە تایبەتی بەرپرس و سەرمایەداران، کڕیاری ئەو ئاسکەن".

ئاسکی فاڵۆو چوار ڕەنگی هەیە، کێشی نێرەکەی لە نێوان 46 تاوەکو 80 کیلۆدایە. تێکراکەی 67 کیلۆیە، بەڵام کێشی مێیەی کەمترە و لە نێوان 30 بۆ 50 کیلۆدایە، بەتێکرایی دەگاتە 44 کیلۆ.

بەرگەی گەرمای هەولێریان نەگرت

**حەکیم محەممەد، ئاژەڵدارێکی شاری هەولێرە، 80 دانە ئاسکی فاڵۆوی لە کێڵگەکەیدا هەیە. بە (ڕووداو)ی گوت "پێش سەرهەڵدانی شەڕی داعش، ژمارەیەک ئاسکی فاڵۆو بۆ قازانج کڕی، بەڵام بەهۆی قەیرانی دارایی و شەڕی داعش نرخی دابەزی، بۆیە بەشێکیانم بۆ وەچەخستنەوە هێشتەوە". لە مانگی حوزەیران و تەمووزی ساڵی ڕابردوو زۆربەی ئاسکەکانی حەکیم بچوویان بوو، بەڵام بەهۆی ئەوەی هەوا گەرم بوو، حەکیمیش نەیتوانی ژینگەیەکی لەبار بۆ بێچووە ئاسکەکان دابین بکات، بۆیە بەشێک لە بێچووەکانی مردن. حەکیم محەممەد، گوتی "ئەو جۆرە ئاسکە ئەگەر ژینگەیەکی لەباری بۆ برەخسێندرێت و بەشێوەیەکی زانستانە بەخێوبکرێت ، خێرەکەی زۆر لە مەڕ و بزن زیاترە".

شەڕەکانی ئەم ناوچەیە لەسەر گازی سروشتین

تورکیا پێویستی بە کوردستانە یان کوردستان پێویستی بە تورکیایە؟

عومەر ئەحمەد *

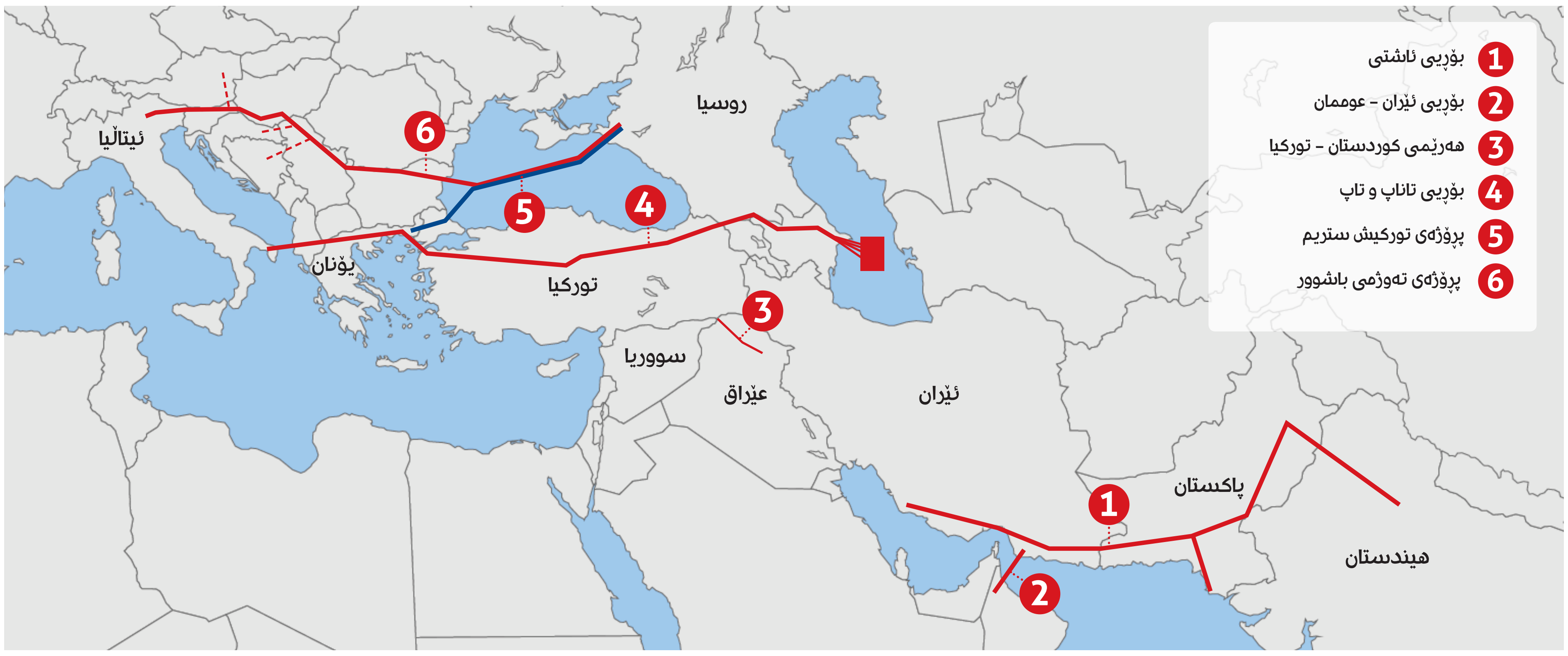

زۆربەی شارەزایانی سیاسی پێیانوایە ئەو شەڕانەی ئێستا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و بەتایبەتیش لە سووریا ڕوودەدەن، بەشێکی زۆری بەهۆی ململانێی نێوان وڵاتانی ناوچەکەیە لەسەر ڕێڕەوەکانی گواستنەوەی گازی سروشتی، کە بووەتە سەرچاوەیەکی سەرەکی و پەسندکراو بۆ دابینکردنی پێویستیی ئەورووپا بە وزە.

پێشتر دەگوترا: "هەر شەڕێک ئەمریکا دەستی تێدابێ لەبەر نەوتەکەیەتی"، بەڵام ئێستا، دوای ئەوەی گازی سروشتی بەهۆی خاوێنبوونی ڕێژەیی و هەرزانبوونییەوە شوێنی نەوتی خاوی گرتەوە، لەپشت ململانێ سیاسییەکان تێبینی دەکرێت کە سەرچاوەکانی گازی سروشتی و گەیاندنیان بە بازاڕەکان ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕن. لەم بابەتەدا تیشک دەخەینە سەر سەرەکیترین بۆڕییەکانی گازی ناوچەکە، کە پلانیان بۆ دارێژراوە، بەڵام هێشتا جێبەجێ نەکراون.

گەورەترین کێڵگەی جیهان

لە ساڵی 1989وە قەتەر و ئێران دەستیانکردووە بە پەرەپێدانی کێڵگەی (پارسی باشوور) یان (گومەزی باکوور)، کە دەکەوێتە قووڵایی 3000 مەتری ژێر کەنداوی فارس. ئەو کێڵگەیە خاوەنی 51 تریلیۆن مەتر سێجا گازی سروشتی و 50 تریلیۆن مەتر سێجا گازی شلی کۆندێنسەیتە. کێڵگەکە لە قەتەر و ئێران بە دوو ناوی جیاواز دەناسرێت، گەورەترین کێڵگەی گازی سروشتیی جیهانە و یەک لەسەر سێی سامانەکەی لەژێر سنوورە ئاوییەکانی ئێرانە و دوو لەسەر سێشی لە قەتەرە.

قەتەرییەکان لە چەند ساڵی ڕابردوودا وەبەرهێنانێکی زەبەلاحیان کردووە بۆ چارەسەرکردنی گازی سروشتیی بەرهەمهاتوو و شلکردنی، کە بە LNG ناسراوە. ئەگەر بۆڕی بۆ گواستنەوەی لەبەردەست نەبێت، چارەسەرکردنی گازی سروشتی و گواستنەوەی بە کەشتی دوای شلکردنی، تێچووی زۆرە. بۆ قەتەر بەهۆی بەرزبوونەوەی خەرجییەکانی گواستنەوە و دابەزینی بەهای گاز مەترسیی لەدەستدانی پشکی ئەو وڵاتە دەکرێت لە بازاڕی ئەورووپا، بەتایبەتی لەبەر هەبوونی بۆڕیی گازی سروشتیی ڕووسیا بۆ ئەورووپا. بۆ ئێرانیش، پاش ڕێککەوتنە ئەتۆمییەکەی، بەنیازی بەدەستهێنانی پشکی خۆیەتی لە بازاڕی ئەورووپا.

بۆڕیی قەتەر-ئەورووپا

ساڵی 2009، قەتەر ڕوویکردە سووریا و پرۆژەی ڕاکێشانی بۆڕییەکی گازی بە درێژایی 2400 کیلۆمەتر بۆ بەرپرسانی ئەو وڵاتە پێشنیازکرد، کە ڕاستەوخۆ گازی سروشتیی لە کێڵگەی گومەزی باکوور دەگواستەوە بۆ حەلەب لە سووریا. لەوێشەوە بە تێپەڕبوونی بە خاکی تورکیادا دەگەیشتە بازاڕەکانی ئەورووپا. ئێستا گواستنەوەی گازی سروشتی لە قەتەر سنووردارە. گازی سروشتیی شلکراو LNG ی بەرهەمهاتووی قەتەر زۆربەی دەڕواتە بازاڕەکانی ئاسیا، بڕێکی کەمیشی دەگاتە ئەورووپا. بڕێکیشی لەڕێگەی بۆڕیی دۆلفینەوە دەگوازرێتەوە بۆ ئیمارات و عوممان. بۆڕییە پێشنیازکراوەکەی قەتەر دوای تێپەڕینی لە سعودیە و ئوردن و سووریا، گازی سروشتیی دەگواستەوە بۆ ئەورووپا، بەڵام حکومەتی سووریا ئەو پێشنیازە ڕەتدەکاتەوە، لەبەرئەوەی پێگەی ڕووسیای هاوپەیمانی لە بازاڕی گازی ئەورووپا سست دەکرد و لەجیاتی ئەوە پرۆژەی بۆڕییەکی دیکەی گازی سروشتیی پەسندکرد.

بۆڕیی دۆستایەتی (ئێران-عێراق-سووریا)

ساڵی 2011، ئێران و عێراق و سووریا لەسەر دروستکردنی بۆڕییەکی گازی سروشتی ڕێککەوتن، کە گازی سروشتیی بەرهەمهاتوو لە کێڵگەی پارسی باشووری، لەڕێی خاکی عێراق و سووریا و لوبنانەوە ڕاستەوخۆ دەگواستەوە بۆ بازاڕی ئەورووپا. ئەو بۆڕییە یەکسەر بە پرۆژەیەک دژی پرۆژەی بۆڕیی گازی قەتەر لێکدرایەوە و بە بۆڕییەکی شیعی ناسێندرا. بۆیەش هەندێک لە شرۆڤەکاران پرۆژەی گواستنەوەی گازی قەتەر و ئێران سەرچاوەی پێکدادانی بەرەی شیعە و سوننەیە لە ناوچەکەدا، بەتایبەت لە سووریا.

بۆڕیی تاناپ و تاپ

بۆڕیی گازی سرووشتیی تاناپ، گازی بەرهەمهاتوو لە کێڵگەی گەورەی شادەنیز2-ی ئازەربایجان لەڕێگەی خاکی جۆرجیاوە دەگوازرێتەوە سنووری تورکیا. لە سنووری تورکیاشەوە بە بۆڕییەکی دیکەدا بەناوی تاپ دەگوازرێتەوە یۆنان و ئەلبانیا. لەوێشەوە بە ژێر دەریادا تێدەپەڕێ و دەگاتە ئیتاڵیا، لە ئیتاڵیاشەوە دەچێتە وڵاتانی دیکەی ڕۆژئاوای ئەورووپا.

هەردوو بۆڕیی تاناپ و تاپ بەشێکن لە پرۆژەیەکی گەورەتری کۆمیسیۆنی ئەورووپا لەژێر ناونیشانی (ڕێڕەوی گازی باشوور) کە ئامانجی ئەوەیە گازی سروشتی لە وڵاتانی کەناری دەریای قەزوین و وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بگوازێتەوە ئەورووپا و لەو ڕێگەیەشەوە وابەستەبوونی ئەورووپا بە گازی سروشتیی ڕووسیاوە کەمبکاتەوە، کە بەردەوام لەلایەن ڕووسەکان وەک کارتێکی بەهێزی سیاسی لەدژی یەکێتیی ئەورووپا بەکارهاتووە.

پرۆژەی تورکیش ستریم

ئەم پرۆژەیە لەکاتی سەردانی فلادیمیر پووتین، سەرۆکی ڕووسیا، لە ساڵی 2014 بۆ تورکیا، وەک کاردانەوە بەرامبەر دژایەتیکردنی وڵاتانی ئەورووپی بۆ پرۆژەی تەوژمی باشووری ئەو وڵاتە بە تورکیا پێشنیازکرا. ئامانجی پرۆژەکە ئەوەیە کە گازی سروشتیی ڕووسیا لەڕێگەیەکی دیکەوە، جگە لە ئۆکراینا، بگوازێتەوە تورکیا و پاشان هەناردەی ئەورووپای بکات. ئەم پرۆژەیە لە بنەڕەتدا پرۆژەی تەوژمی باشوور بوو کە هەڵوەشێندرایەوە. پرۆژەی تەوژمی باشوور بڕیاربوو گازی سروشتیی ڕووسیا لەڕێگەی بولگاریاوە بگەیەنێتە وڵاتە ئەورووپییەکان.

ڕووسیا بەنیازی جێبەجێکردنی پرۆژەی تەوژمی باشوور بوو، چونکە بە جێبەجێکردنی ئەو پرۆژەیە چیدیکە منەتی بە ئۆکراینا نەدەما لە هەناردەکردنی گازی سروشتیی خۆی بۆ ئەورووپا، بەڵام ئەورووپییەکان بە بیانووی ئەوەی کە گازپرۆم لەو پرۆژەیەدا قۆرخکاریی کردووە و دەسەڵاتی جێبەجێکاریی ڕەهای پێدراوە، ئامادەنەبوون ئەو پرۆژەیە جێبەجێ بکەن. لەبەر ئەوەش لەڕقی ئەورووپییەکان، ڕووسیا ناوی پرۆژەکەی گۆڕی بۆ تورکیش ستریم و پێشکەشی تورکیای کرد. سەرەتای ئەم مانگەش پووتین واژۆی لەسەر جێبەجێکردنی پرۆژەکە کرد.

پرۆژەی گازی هەرێمی کوردستان - تورکیا

دوای شەڕی عێراق لە 2003 و دانپێنانی دەستووریی عێراق بە هەبوونی هەرێمی کوردستان وەک هەرێمێکی خاوەن دەسەڵات، یەکێک لەو کارە ستراتیژییانەی لەو هەرێمەدا پەیڕەوکرا، پەرەپێدانی سەرچاوەکانی نەوت و گازی سرووشتی بوو. لەبەرئەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵی نەیانتوانی بە درێژایی 14 ساڵ لەسەر چۆنیەتیی بەڕێوەبردنی سامانی نەوت و گاز ڕێکبکەون، هەرێمی کوردستان ڕێگەی خۆی لە عێراق جیاکردەوە و تاکلایەنانە ڕووی لە پەرەپێدانی سامانی سروشتیی خۆی کرد. ساڵی 2013، حکومەتی هەرێمی کوردستان گەیشتە ڕێککەوتنێک لەگەڵ تورکیا بۆ هەناردەکردنی گازی سروشتی بۆ ئەو وڵاتە لەڕێگەی ڕاکێشانی بۆڕییەوە، کە دەبێتە ڕکابەرێکی سەرەکی بۆ گازی هەناردەکراو بۆ تورکیا لەلایەن ئێران و ئازەربایجان و ڕووسیاوە، چونکە سەرچاوەکانی گازی سروشتیی هەرێمی کوردستان لە هەموو وڵاتێک نزیکترە لە تورکیا و بەهۆی تێچووی کەمتری گواستنەوەی بۆ تورکیا، دەبێتە هەرزانترین گازی سروشتی کە ئەو وڵاتە دەتوانێت لە هەموو جیهان دەستیبخات. وەرگرتنی گازی سروشتیی هەرێمی کوردستان لەلایەن تورکیاوە، چەند بۆ تورکیا گرنگە، بۆ هەرێمی کوردستان دوو هێندە گرنگە، لەبەرئەوەی وڵاتێکی قەتیسماوە، کە ڕێگەی بۆ سنوورە ئاوییە ئازادەکان نییە و بۆ سەربەخۆیی ئابووری و جیابوونەوەی هەتاهەتایی لە بەغدا پێویستی بە پەرەپێدانی سەرچاوە سروشتییەکانیەتی، بە چەشنێک کە بتوانێت ڕێگەی خۆی بۆ بازاڕەکانی دەرەوە بدۆزێتەوە.

بۆڕیی ئاشتی

وتووێژەکان بۆ دروستکردنی بۆڕیی گازی سروشتی نێوان ئێران و پاکستان لەساڵی 1995 دەستیپێکرد، پاشان لە ساڵی 1999 ئێران پێشنیازی درێژکردنەوەی پرۆژەکەی بۆ هیندستانیش پێشکەش بە پاکستان کرد، لەبەرئەوەی پەیوەندیی نێوان هیندستان و پاکستان هیچکات باش نەبووە، پرۆژەکە ناوی لێنرا بۆڕیی ئاشتی. لە ساڵی 2012 دوای ئەوەی گەمارۆ ئابوورییەکانی سەر ئێران تووندکران و بەردەوامیش ئەمریکا گوشاری بۆ هیندستان و پاکستان دەهێنا کە پاشگەزببنەوە لەو پرۆژەیە، پرۆژەکە پەکیکەوت. ئێستا دوای لادانی گەمارۆکانی سەر ئێران، دیسان ئەو پرۆژەیە زیندوو بووەتەوە و بەشێکی لە دیوی ئێرانەوە کاری تێدادەکرێت.

بۆڕیی ئێران - عوممان

هەرچەندە وڵاتانی کەنداو خاوەنی سامانێکی گەورەی نەوتن، بەڵام جگە لە قەتەر، ئەوانیدیکە پێویستییەکی زۆریان بە گازی سروشتی هەیە. ئێران و عوممان لەمێژە هاوپەیمانی ستراتیژیی یەکدین. لەبەرئەوەش چەندین ساڵە گفتوگۆ دەکەن بۆ ڕاکێشانی بۆڕییەکی گازی سروشتی کە بتوانێت گازی سروشتیی ئێران لە ژێر کەنداوەوە هەناردەی عوممان بکات. هەفتەی ڕابردوو بەرپرسانی ئێران و عوممان چوارچێوەی گشتیی ئەو پرۆژەیەیان داڕشت و چاوەڕێ دەکرێت لەماوەی چەند ساڵی داهاتوودا جێبەجێ بکرێ.

*** بەڕێوەبەری دێسکی ئابووری لە تۆڕی میدیایی ڕووداو**

ترەمپ نرخی نەوت دەگەیەنێتە سەرووی 60 دۆلار

د.عەتووف عەبدولموهەیمن بارزانی*

پتر لە سێیەکی بەرهەمی نەوتی جیهان لەبندەستی وڵاتانی ئەندام لە ڕێکخراوی ئۆپێکدایە. بۆیە ئەو ڕێکخراوە کاریگەریی زۆری بەسەر بازاڕی نەوتەوە هەیە، بەڵام نابێت وڵاتانی خاوەن نەوتی دەرەوەی ئۆپێکیش لەبیر بکرێن. ئەوانیش ڕۆڵی بەرچاویان هەیە بەسەر بازاڕی نەوتەوە. هەر بۆیە گەڕاندنەوەی سەقامگیری بۆ بازاڕەکانی نەوت بەندە بەو ڕێککەوتنانەی بۆ کەمکردنەوەی ئاستی بەرهەمهێنانی وڵاتانی ئۆپێک و دەرەوەی ئۆپێک کراوە.

زۆرترین یەدەگی سەلمێندراوی نەوتی وڵاتان لەبندەستی 13 وڵاتەکەی ئۆپێکدایە، کە بە سەرجەمیان دەگاتە یەک ترلیۆن و 213 ملیار و 150 ملیۆن بەرمیل. واتە 73%ی یەدەگی سەلمێندراوی نەوت لە جیهاندا. زۆرترینی ئەو یەدەگە سەلمێندراوە لە ڤەنزوێلایە کە 298 ملیار و 350 ملیۆن بەرمیل نەوتە، کەمترینیشی لە گابۆنە کە تەنیا 2 ملیار بەرمیل نەوتی یەدەگی سەلمێندراوی هەیە.

کاتێک ئەو ژمارە گەورەیەی یەدەگی ئۆپێک دەبینین، گرنگی ڕێککەوتنی ئۆپێک لەگەڵ وڵاتانی دەرەوەی ڕێکخراوەکانمان بۆ دەردەکەوێ بۆ گەڕاندنەوەی هاوسەنگی بۆ بازاڕەکانی نەوت.

کەئەوانیش وڵاتانی خاوەن یەدەگی گەورەیان تێدایە، لەوانەش کەنەدا کە خاوەنی 157ملیار بەرمیل نەوتی یەدەگە، هەروەها ڕووسیا کە خاوەنی 80 ملیار بەرمیلە. لە کۆبوونەوەکەی ڤیەننا لە ڕۆژی 2016/11/30 ئەندامانی ئۆپێک بڕیاری کەمکردنەوەی بەرهەمهێنانی نەوتیان پەسندکرد، کە بریتی بوو لە دابەزاندنی بەرهەمی گشتی لە 33.24 ملیۆن بەرمیل ڕۆژانە بۆ 32.04 بەرمیل.

بۆئەوەی بڕیارە مێژووییەکەی ئۆپێک بەشێوەیەک بێت کە کاریگەریی ڕاستەوخۆ و بەپەلەی هەبێت لەسەر نرخی نەوت، ئەندامانی ئۆپێک بڕیاریاندا زنجیرەیەک کۆبوونەوە لەگەڵ وڵاتانی بەرهەمهێنەری نەوت لە دەرەوەی ڕێکخراوەکە بکەن. سەرەتای 2017 کۆبوونەوەیەک لەنێوان ئەندامانی ئۆپێک و وڵاتانی دەرەوەی ئۆپێک کرا، هەردوولا ڕێککەوتن کە وڵاتانی دەرەوەی ئۆپێکیش 608 هەزار بەرمیل لە نەوتی ڕۆژانەیان کەمبکەنەوە. لەو کەمکردنەوەیە پشکی شێر بەر ڕووسیا کەوت بە 300 هەزار بەرمیل، پۆلیڤیاش کەمترین بڕی بەرکەوت کە تەنیا چوار هەزار بەرمیلە لە ڕۆژێکدا.

بۆ چاودێری و بەدواداچوونی ڕێککەوتنەکان. لیژنەیەکی 5 قۆڵی لە هەردوولا (ئەندامانی ناوەوە و دەرەوەی ئۆپێک) پێکهێنراوە کە بریتین لە جەزائیر، کوێت، ڤەنزویلا، ڕووسیا و عوممان.

بەپێی بەدواداچوونەکان ڕێژەی پابەندبوونی ئەندامانی ڕێکخراوی ئۆپێک بە بڕیاری کەمکردنەوەی ئاستی بەرهەمهێنان گەیشتووەتە 92%. بەڵام ڕێژەی پابەندبوونی ئەندامانی دەرەوەی ئۆپێک لە 50%ی تێنەپەڕاندووە. دەبێت ئۆپێک گوشار بخاتە سەر وڵاتانی دەرەوەی ئۆپێک بۆئەوەی پابەندی ڕێککەوتنەکە بن، چونکە ئەگەر ڕێککەوتنی نێوان هەردوولا بەتەواوی جێبەجێ نەکرێ، گەڕانەوەی هاوسەنگی بۆ بازاڕی نەوت زەحمەت دەبێ و درەنگیش دەکەوێ.

لێرەدا نابێت ڕۆڵی ئەمریکا وەک دەوڵەتێکی بەرهەمهێنەری نەوت نادیدە بگیرێت کە کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لەسەر بازاڕی نەوت. بەوپێیەی کە دوای 40 ساڵ گەڕایەوە نێو بازاڕی جیهانی وزە. بڕیاری ئەمدواییەی سەرۆکی نوێی ئەمریکاش بە زیادکردنی بەرهەمهێنانی نەوتی وڵاتەکەی، هەروەها فراوانترکردنی پرۆسەی دۆزینەوە و دەرهێنانی نەوت بێ کاریگەری نابێ.

ئەمەش وادەکات ڕێکخراوی ئۆپێک نەتوانێت 100% گەرەنتیی هاوسەنگی لەنێوان خستنەڕوو و خواست لە بازاڕی نەوتدا بکات. هەرچەندە گوشارەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا نابێت نادیدە بگیرێن، بەڵام نەوتی لیتەیی ئەمریکا تێچووی زۆر زیاترە ($60 بۆ هەر بەرمیلێک) لە تێچووی نەوتی ئۆپێک، نەوتی لیتەیی ئەمریکا ئەوکاتە بازاڕ دەخنکێنێ کە نرخی نەوت بە ڕێژەیەکی بەرچاو بەرزببێتەوە، ئەوەش لە ئایندەیەکی زۆر زوودا ڕوونادات، بۆیە نابێت نەوتەکەی ئەمریکا بە هەڕەشەیەک بۆ سەر ڕێککەوتننامەکەی نێوان ئەندامانی ناوەوە و دەرەوەی ئۆپێک سەیر بکرێ.

ئابووریی زۆربەی وڵاتانی بەرهەمهێنەری نەوت بەهۆی دابەزینی نرخەکانی نەوتەوە داتەپیوەو چەندین وڵات بەرەوڕووی قەیرانی دارایی کردەوە، بۆیە وڵاتانی بەرهەمهێنەری نەوت تاکە ڕێگە بۆ بوژانەوەی ئابوورییەکەیان پابەندبوونە بە ڕێککەوتنەکانیان.

من گەشبینم بە پابەندبوونی وڵاتانی دەرەوە و ناوەوەی ئۆپێک بە ڕێککەوتنەکانی نێوانیان. بەمەش پێشبینی دەکەم نرخی نەوت لە ناوەڕاستی ئەمساڵ بۆ سەرووی 57 بەرزببێتەوە. لە کۆتایی ساڵیش بگاتە 60 دۆلار. ئەگەر هەڕەشەکانی ئەمریکاش بۆ سەر ئێران بەردەوام بن، ئەگەری هەیە نرخی نەوت بۆ سەرووی 60 دۆلار بەرز ببێتەوە. لەو حاڵەتەشدا ئابووریی زۆربەی وڵاتان بە تایبەتی وڵاتانی بەرهەمهێنەری نەوت ئاهێکی بەبەردا دێتەوە.

سەبارەت بە هەرێمی کوردستانیش چاوەڕێ دەکرێت لە ماوەکانی داهاتوودا ئابوورییەکەی گەشەسەندن بەخۆیەوە ببینێ، ئەویش لەبەر چەند هۆکارێک:

– بەرزبوونەوەی بەردەوامی بەهای نەوت لە بازارەکانی جیهاندا (زیادبوونی داهات)
– چاکسازییەکانی سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەتی هەرێمی کوردستان (کەمکردنەوەی خەرجییەکان).
– دوورخستنەوەی داعش لە هەرێمی کوردستان (گەڕانەوەی وەبەرهێنەرانی بیانی بۆ کوردستان)
– هەوڵەکان بۆ چارەسەری قەیرانی سیاسیی هەرێمی کوردستان (سەقامگیری سیاسی، واتە بووژانەوەی بازاڕ).
– گرێبەستی درێژخایەنی ئەمدواییەی حکومەتی هەرێمی کوردستان و کۆمپانیای ڕۆسنەفت کە حکومەتی پێشوەختە شایستە داراییەکانی وەردەگرێ. (بووژانەوەی بازاڕی دراوی کوردستان).

***دکتۆرا لە ئابووریی وزە**

کورد دڵی فادی خۆشدەکەن

دەریاز یونس/ ڕووداو — بەیرووت

فادی حەداد، دەرهێنەری بەناوبانگی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، دەڵێت کوردستان دیمەنێکی سیحراویی بۆ کلیپی گۆرانی هەیە.
فادی حەداد بە (ڕووداو)ی گوت "سروشتی کوردستان لە سروشتی زۆر وڵات جوانترە بۆ بەرهەمهێنانی کلیپی گۆرانی، بەڵام نەبوونی تەکنیکی پێویست و ستافی شارەزا لە کوردستان، کارەکە بۆ دەرهێنەر زۆر قورس دەکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پلانم هەیە لە کوردستان کلیپ وێنە بگرم".
بەشێک لەوانەی پەیجەکەی ئەو دەرهێنەرە لوبنانییە لایک دەکەن کوردن، ئەوەش ئەوی دڵخۆشکردووە و دەڵێت "کورد هەمیشە دڵخۆشمدەکەن، بۆیە هەموو کاتێک ئامادەم بێمە کوردستان، خول بۆ دەرهێنەرانی کورد بکەمەوە یان هەر دەرهێنەرێک بێتە بەیرووت ئامادەم یارمەتیی بدەم".

دارین شاهین بۆ (ڕووداو):

بێژەری کەشوهەوا نابێ جوان نەبێت

وەک بێژەری کەشوهەوا دەرکەوت. ناسناوی ورووژێنەرترین و جوانترین بێژەری کەشوهەوای عەرەبیی هەیە. هاوژینەکەی دەڵێ ڕۆژنامەنووسی ئەستێرەکانە. هەمیشە کامێراکەی مەڵاسداوە. هەر چۆنێکی بۆ هەڵبکەوێ وێنەی دەگرێ و بڵاوی دەکاتەوە. وێنەکانی دارین شاهین هەمیشە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هەرا دەنێنەوە. دارین شاهین ئەکتەر و بێژەری دیاری لوبنانی لە هەڤپەیڤینێکدا لەگەڵ (ڕووداو) زۆر لایەنی شاراوەی ژیانی خۆی ئاشکرا دەکات.

دەرباز یونس
ڕووداو - بەیرووت

> جلەکانم نا، خۆم وروژێنەرم

> خۆزگە دەگونجا بێمە کوردستان

ڕووداو: چیرۆکی دەرکەوتنی تۆ چۆن دەستی پێکرد؟

دارین شاهین: باوکم زۆر هاوکارم بوو بۆئەوەی دەربکەوم. لە منداڵییەوە حەزم لە بێژەری بوو، بەتایبەتی بێژەریی کەشوهەوا. بیرمە هەمیشە لەبەردەم ئاوێنە لاسایی بێژەرەکانم دەکردەوە و کەشوهەوام پێشکەش دەکرد، بەڵام بۆ خەڵک نا، بۆ دایک و باوکم. هەمیشە باوکم پشتگیریی دەکردم. ساڵی 2009 لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتیی کەناڵی "الجدید" یەکمان ناسی، پێشنیازیان بۆ کردم کاریان لەگەڵ بکەم، گوتیان وەرە ببە بێژەر، منیش یەکسەر ڕازی بووم. تاکە مەرجم ئەوەبوو کەشوهەوا پێشکەش بکەم. ئەوانیش ڕازی بوون و دەستمپێکرد.

ڕووداو: بۆچی هەمیشە بە جلی ورووژێنەر کەشوهەوا پێشکەش دەکەیت؟

دارین شاهین: کەشوهەوا سروشتی وایە، جلوبەرگی منیش ورووژێنەر نین. من خۆم لەشولارم جوانە و خۆم ورووژێنەر و سەرنجڕاکێشم نەک جلوبەرگەکانم. بێژەری کەشوهەوا دەبێ دوو مەرجی تێدابێت، یەکەم جوان بێت و دووەم وەک من ورووژێنەر بێت. ئەگەر کچێکی جوان کەشوهەوا پێشکەش نەکات، کێ تاقەتی هەیە سەیری بکات؟ بەتایبەت ئێستا کە هەموو کەس لە مۆبایلەکەیەوە دەزانێت کەی بارانە و کەی ساردە و کەی گەرمە.

ڕووداو: هەمیشە مانشێتی میدیا عەرەبییەکان لەبارەی تۆوە بڵاوبوونەوەی وێنە ورژێنەرەکانتە کە هاوژینەکەت بڵاوی دەکاتەوە: دارین شاهین لەکاتی خەوتن. دارین شاهین لەکاتی خۆشوشتن، دارین لەسەر دەریا. دارین لە تەوالێت. هاوژینەکەت بۆچی وادەکات؟ ئەمە سروشتی ئەوە یان سیناریۆی خۆتە بۆ بەناوبانگبوون؟

دارین شاهین: من لەگەڵ هاوژینەکەم زیاتر هاوڕێم نەک هاوژین. خۆشترین و ئارامترین ژیانم هەیە. ئەگەر ئەو وێنەکانم بەڕووتیش بڵاوبکاتەوە، لێی توورە نابم، چونکە شەڕەفی ئەوم. ئەو سروشتی وایە و هیچ سیناریۆیەک نییە. دواتر من پێویستم بە ناوبانگ نییە. خۆم بەناوبانگم.

ڕووداو: چۆن یەکدیتان ناسی لەگەڵ هاوژینەکەت؟ چیرۆکی خۆشەویستیتان چۆن بوو؟ چەند منداڵتان هەن؟

دارین شاهین: چیرۆکی یەکترناسینمان دوورودرێژە. باس ناکرێت. بەڵام خۆشەویستیم بۆی بێ وێنەیە. دوو کچم هەن، دەتوانم بڵێم دوو فریشتە و دوو شاجوانم هەن. هێندەی هەموو دونیا خۆشمدەوێن.

ڕووداو: تۆ وەک ئەکتەریش دەردەکەوی، کامیان بۆ تۆ گرنگترن؟ بێژەری یان ئەکتەری؟

دارین شاهین: بەدڵنیاییەوە بێژەری. کە دەڵێم بێژەری، مەبەستم بێژەریی کەشوهەوایە. ئەگەرنا بەرنامەی دیکەیان زۆر بۆ پێشنیاز کردووم و نەمکردوون. من ئەکتەری زیاتر وەکو کار دەبینم، ئەگینا هەموو ژیانی من بێژەری و پێشکەشکارییە. بەدڵنیاییەوە کە دەڵێم بێژەری، مەبەستم بێژەریی کەشوهەوایە.

ڕووداو: نوێترین پرۆژەکانت چین؟ مەبەستم پرۆژەی نواندن و دراما؟

دارین شاهین: لە ڕەمەزاندا لە دوو دراما دەردەکەوم لە کەناڵەکانی ئێم بی سی و ئێڵ بی سی.

ڕووداو: دراماکان باسی چی دەکەن؟ ڕۆڵی تۆ چییە؟

دارین شاهین: ناکرێ باسی بکەم، گرێبەستەکەم ڕێگەم نادات، بەڵام لە هەردووکیاندا ڕۆڵی سەرەکیم هەیە.

ڕووداو: ئەی فیلمی سینەمایی؟

دارین شاهین: زۆر پرۆژەم بۆ دێن، بەڵام پێموایە ئاستی فیلمی سینەمایی لوبنان و وڵاتە عەرەبییەکان وەک پێویست نین.

ڕووداو: لەبارەی کوردستانەوە چی دەزانی؟

> لە ڕەمەزان هەوادارانم لە دوو زنجیرە درامادا دەمبینن

> هاوژینەکەم حەزی لە بڵاوکردنەوەی وێنەکانمە

دارین شاهین: زۆر شتم لەبارەی کوردستانەوە گوێ لێبووە. دەرفەتم نەبووە سەردانی بکەم. خۆزگە دەهاتم و دەمبینی. هاوڕێی کوردم هەن، زۆر بەڕێزن. زۆر خۆشەویستن. خۆشەویستیی زۆرم بۆ خەڵکی کوردستان هەیە.

ڕووداو: بۆچی نەگونجاوە سەردانی کوردستان بکەیت؟

دارین شاهین: حەزدەکەم بێم ماوەیەک بمێنمەوە، لەنزیکەوە شارەزای خەڵک بم. هاوڕێیەکم نەبووە کە پلانەکەم بۆ ڕێکبخات، ئێستا تۆم هەیە دەریاز، دڵنیابە دێم و پێشتر ئاگادارت دەکەمەوە.

ڕووداو: بۆ پرۆژە و کار دێی یان بۆ گەشت؟

دارین شاهین: بۆ پرۆژە نا، بۆ گەشتکردن. حەزدەکەم سروشتی جوانی کوردستان ببینم. حەزدەکەم خەڵکی کوردستان زیاتر بمناسن.

سارا تەکلیفی زۆری لێدەکرێ

دەریاز یونس
ڕووداو — هەولێر

خانمە نمایشکاری فارس، سارا ڕایگەیاند لە هەرێمی کوردستان زۆر ئاسوودەیە و بەنیازە لە ئایندەدا نێوەندێکی نمایشکاری بکاتەوە.

سارا، کچێکی ئێرانییە و چەند ساڵێکە لە هەولێر دەژی. بە کوردییەکی ڕەوان قسەدەکات. ماوەیەکە وەک نمایشکاری جلوبەرگ دەردەکەوێت و ناوبانگی پەیداکردووە. سارا بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "نمایشکاری ئەزموونێکی باشی ژیانی فێرکردووم. حەزم لە کارەکەیە و لە باشووری کوردستانیش لە کارکردن مورتاحم. بەنیازم لە داهاتوودا نێوەندێکی نمایشکاری بکەمەوە".

سارا دەشڵێت "دایک و باوکم لە ئێرانەوە وێنەکانم دەبینن و شانازیم پێوەدەکەن، زۆر پشتگیریم دەکەن لە باشووری کوردستانیش ئەوانەی دەمناسن خۆشیان دەوێم، بۆ زۆر کاریش داوام لێدەکرێت".

ڕیم یەکێکی باشتر دەدۆزێتەوە

دەریاز یونس
ڕووداو — بەیروت

خانمە گۆرانیبێژی لوبنانی ڕیم شەریف ڕایگەیاند ئێستا خەریکی تۆمارکردنی کلیپێکی گۆرانییەکی تازەیە و لە ئایندەیەکی نزیکدا کلیپی دەکات، وەک خۆی دەڵێت، کلیپەکە بۆ مانگی چوار ئامادەدەبێت.

ڕیم شەریف، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "گۆرانییەکی نوێ ئامادە دەکەم بەشێوەی خەلیجیی مۆدێرن، گۆرانییەکە باسی کچێکی بوێر دەکات کە بە خۆشەویستە کۆنەکەی دەڵێت ئیدی تۆم پێویست نییە و کەسێکی باشتر لە تۆم دۆزیوەتەوە. ئێستا خەریکی تۆمارکردنی گۆرانییەکەم".

ماوەیەکە میدیا عەرەبییەکان باسی ئاهەنگی تایبەتی ئەو ئەستێرەیە دەکەن کە لە کوێت سازیکردبوو، ڕیم شەریف لەبارەی ئاهەنگی تایبەت لە وڵاتە عەرەبییەکان دەڵێت "دوو جۆری ئاهەنگی تایبەت هەیە، بۆ نموونە گۆرانیگوتن لە ئاهەنگی هاوسەرگیریی ئاهەنگی تایبەتە، ئەمە ئاساییە و کردوومە، بەڵام گۆرانی گوتن لە ژوورێکی تاریکدا عەیبەیە و هەرگیز نەمکردووە.

شاجوان ئیسکپایەر بووە

دەریاز یونس
ڕووداو — هەولێر

یائیل مارکۆفیچ، کە نازناوی شاجوانی ئینتەرناشناڵی2012ی ئیسرائیلی هەیە، دەڵێ ئیسرائیلییەکان خۆشەویستیی زۆریان بۆ خەڵکی کوردستان هەیە. هەروەها دەڵێت ئەگەر بانگهێشت بکرێ، دێتە کوردستان.

یائیل مارکۆفیچ، کە لە ساڵی 2012 نازناوی Miss International Israel-ی بردەوە، لە حەیفای ئیسرائیل لەدایکبووە، لە تەمەنی پێنج ساڵییەوە لەگەڵ بنەماڵەکەی چوونەتە ئەمەریکا و وەڵاتینامەی ئەمریکیی هەیە. یائیل دەڵێت "ئیسرائیلییەکان لەگەڵ کورد و کوردستان هاوسۆزن".

مارکۆفیچ دەشڵێت "ئێستا لە ئەمەریکا دەژیم و خەریکی کاری نمایشکاریی جلوبەرگم، نازناوەکەم وەک شاجوان تەنیا بۆ مێژوو ماوەتەوە، چونکە پێنج ساڵی بەسەردا تێپەڕیوە". لەبارەی سەردانیکردنی کوردستان مارکۆفیچ دەڵێت "هەرکاتێک پرۆژەیەکی گونجاو بێتەپێشەوە و بەفەرمی بانگهێشت بکرێم، دێمە کوردستان".

دەرکەوتنی سیرین قەدەخەیە

دەریاز یونس
ڕووداو — بەیروت

سیرین عەبدولنوور خانمە گۆرانیبێژ و ئەکتەری بەناوبانگی لوبنانی ئێستا زۆر سەرقاڵە. بەڕێوەبەری کارەکانیشی دەڵێت سیرین خەریکی تۆمارکردنی زنجیرە درامایەکە، کە لە مانگی ڕەمەزاندا لە کەناڵە عەرەبییەکان پەخشدەکرێت.

فەرید بەڕێوەبەری کارەکانی سیرین، کە هاوژینیشیەتی، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "سیرین عەبدولنوور زۆر سەرقاڵە، ڕۆژانە 10 بۆ 14 کاژێر خەریکی وێنەگرتنی زنجیرە دراماکەیە". فەرید گوتیشی "ئەو کۆمپانیایەی کاری بەرهەمهێنانی زنجیرە دراماکەی سیرین عەبدولنووری لەئەستۆ گرتووە، تەواوی دەرکەوتنەکانی لە سیرین قەدەخە کردووە، بەجۆرێک کە ناوبراو ناتوانێت لە هیچ میدیایەک دەربکەوێت". بەگوتەی فەرید کۆمپانیاکە مەبەستیەتی هەوادارانی بیری سیرین بکەن و بەمەش بازاڕی زنجیرە دراماکە باشتر دەبێت.

ڕووداو
تاراوگە
ژمارە (447) - دووشەممە 2017/2/27

ژنێکی کورد دەبێتە وەزیر

ڕووداو- برۆکسل

ژنێکی کورد بەناوی زوهەل دەمیر، دەبێتە وەزیر لە کابینەی نوێی حکومەتی بەلجیکا. ڕۆژی 2017/2/24 زوهەل دەمیر، تەمەن 34 ساڵ کە بووەتە وەزیری کاروباری بەرەنگاربوونەوەی هەژاری و پەککەوتەیی و دەستەبەرکردنی هەل و سیاسەتی زانستی و شارسازی، بەشێوەیەکی فەرمی سوێندی یاسایی لە بەرامبەر پاشای ئەم وڵاتەدا خوارد. دەمیر لەدوای سوێندخواردنەکەیدا ڕایگەیاند، هەڵبژاردنی بۆ ئەم پۆستە بڕیارێکی دروستە و خۆیشی باش دەزانێت چۆن کارەکانی دەکات و ئامانجەکانی دەپێکێت، چونکە پێشتر پەرلەمانتار بووە و چاودێری کارەکان و سیاسەتی بەڕێوەبردنی چالاکییەکانی حکومەتی لە نزیکەوە کردووە و شارەزاییەکی باشی هەیە.

گرووپێکی خۆبەخشی کوردی فینلاندییەکان سەرسام دەکەن

گەنجانی کورد لە فینلاند دەبنە مامەخەمەی کۆچبەران

ڕووداو- هێلسنکی

ژمارەیەک کۆچبەری کورد، کە لەو ساڵانەی دواییدا مافی پەنابەرییان لە فینلاند وەرگرتووە، گرووپێکی خۆبەخشیان دامەزراندووە بۆ هاوکاری و ڕێنماییکردنی ئەو کۆچبەرانەی بەمدواییانە گەیشتوونەتە فینلاند.

ئەو گرووپە، کە خولی هۆشیاری بۆ کۆچبەرانی تازەگەیشتوو دەکاتەوە، تاوەکو ئێستا 500 کۆچبەر بەشدارییان لە خولەکانی ئەو گرووپەدا کردووە. هەروەها دۆسیەی 123 کۆچبەریشیان چارەسەرکردووە.

هەژان مەحموود، 23 ساڵ، ماوەی ساڵێکە بووەتە پەنابەر و دانیشتووی شاری تورکۆ-یە لە باکووری ڕۆژئاوای فینلاند، بە (ڕووداو)ی گوت هەستی بە کێشەیەکی زۆر لە ژیانی کۆچبەراندا کردووە کە پەیوەندیی بە نەزانی و نەبوونی هۆشیاریی ئەتەکێتی مامەڵەکردنەوە هەیە "نەبوونی شارەزایی لە کولتووری ئەم وڵاتەدا و ئەتەکێتی کۆمەڵگەی ئەورووپی، زیانێکی زۆری لە کۆچبەران داوە، بۆیە ئەو گرووپە خۆبەخشەمان دامەزراند".

گرووپەکەی هەژان لە 11 گەنج پێکهاتووە. هەموویان ئەوانەن کە لەو چەند ساڵەی دواییدا مافی پەنابەرییان لە فینلاند وەرگرتووە و لە خوێندنی زماندا سەرکەوتوو بوون. ئەوان ئێستا بوونەتە فێرگەیەک بۆ ئاشناکردنی کۆچبەران بە یاسا و ڕێساکانی ئەو وڵاتە.

سەبارەت بە بیرۆکەی دامەزراندنی ئەو گرووپە، هەژان گوتی: "سەرەتا وەک خۆبەخش لەگەڵ کارمەندانی کەمپەکان، وەرگێڕ، پزیشک و پارێزەرەکان کارمان دەکرد، تا وایلێهات دەرکمان بە کۆمەڵێک پێویستیی کۆچبەران کرد کە هیچ یەکێک لە پرۆژەکانی حکومەت و بەڕێوەبەرایەتیی کەمپەکان توانای چارەسەرکردنیان نەبوو یان گرنگی و بایەخیان بۆی نەبووە، کە لەڕاستیدا کاریگەریی زۆری هەیە. بۆیە کاری گرووپەکەمان کردە جۆرێک لە فەرمی و ئێستا وەک کۆمەڵەیەک کارەکان دەکەین".

هاندانی کۆچبەران بۆ بەشداریکردن لە خولەکانی کار و بوارەکانی کولتووری و خوێندن لە بواری زمان، بەشێکی سەرەکیی کاری گرووپەکانی گەنجانی کوردە لە فینلاند. ڕێژوان فایەق، ئەندامێکی دیکەی گرووپەکەیە، گوتی "لەڕێگەی خولی سەرەتایی لە کەمپەکان، زانیاری لەسەر کێشە و پێداویستییەکانی کۆچبەرەکان کۆدەکەینەوە. دواتر لەڕێگەی دامەزراوەکانی دەوڵەت و ڕێکخراوی خاچی سوورەوە خولیان بۆ دەدۆزینەوە". گوتیشی "لە خولی هونەری و پیشەییدا، تاوەکو ئێستا توانیومانە، نزیکەی 200 کەس بخەینە بواری پراکتیکی کارەوە".

ڕێژوان، کە پێشتر خۆی کۆمەڵناس بووە، پێیوایە خولەکانی گرووپەکەیان کاریگەریی زۆری هەبووە لەسەر تێکەڵبوونی کۆچبەران لەگەڵ کۆمەڵگەی فینلاندی "کۆچبەرمان هەبوو زۆر بە باشی فێری فینلاندی ببوو، بەڵام شەرمی دەکرد قسەی پێ بکات. ئێستا بوێرییەکی باشی هەیە و لەگەڵ فینلاندییەکان کراوەتەوە".

نازانن بلیت ببڕن

زۆر بابەتی سادە کاریگەریی زۆری لەسەر کۆچبەر لە کۆمەڵگەدا هەبووە. ئەو گەنجە خۆبەخشە کۆمەڵناسە لەوبارەیەوە دەڵێت "کۆچبەر هەیە نازانێت چۆن بلیتی پاس و شەمەندەفەر یان کەشتییەکان کە هاتوچۆکردن پێی کولتووری فینلاندییەکانە، بکڕێت. نازانن چۆن بچنە لای سەرتاش یان لەکوێ هەرزانترین و باشترین شتیان دەستدەکەوێت یان پێویستە چۆن مامەڵە لەگەڵ خاوەنکار یان فرۆشیاری دووکانێک بکەن یان لە پاسێکدا چۆن مامەڵە لەگەڵ فینلاندییەک بکەن".

سەبارەت بە پەرچەکرداری ئەو بابەتانە، ڕێژوان دەڵێت: "زۆرجار حاڵەتی دەروونیی ناخۆش بۆ کۆچبەر دروست بووە کە لەئەنجامی نەزانین و ناشارەزایی لە مامەڵەکاندا بووە، یان لەڕووی داراییەوە زیانێکی زۆریان کردووە. ئێمە لەڕێگەی چالاکیی کولتووری، لەوانەش شانۆوە هەموو ئەوانەیان بۆ شیدەکەینەوە و هۆشیاریان دەکەینەوە، فێریان دەکەین چی بکەن".

بەهۆی نەزانییەوە دیپۆرتکراونەتەوە

کێشەی یاسایی کۆچبەران، نەبوونی شارەزایی لە چۆنێتیی مامەڵە لەگەڵ کەیسەکان، زیانێکی زۆری لە کۆچبەران داوە. بەجۆرێک کە بووەتە هۆی ڕەتکردنەوەی داوای مافی پەنابەرێتی. بۆیە ئەو گرووپە بیریان لەوە کردەوە کە چەند پارێزەرێکی خۆبەخش بۆ کۆچبەران دابین بکەن.

سیلیڤا سندی، پارێزەر و شارەزای یاسایی، یەکێکە لە پەنابەرە دێرینەکانی فینلاند. گەرموگوڕی و چالاکیی گرووپی گەنجانی خۆبەخش هانی ئەوی دا لەدوای کارە فەرمییەکەی، وەک خۆبەخش لەگەڵ ئەو گرووپە کاربکات: "هەرچەندە کاتێکی زۆر و وزەیەکی زۆرم دەڕوات، بەڵام چالاکی و حەماسەتی ئەو گەنجانە هانیدام زۆربەی کاتەکانی دوای دەوامەکەم بۆ خزمەتی کۆچبەران تەرخان بکەم".

چارەسەرکردنی دەیان کەیسی کۆچبەران جێگەی خۆشحاڵیی سیلیڤایە، ئەو دەڵێت: "گرووپەکە دەیان کۆچبەریان لە بڕیاری دەرکردن و ناردنەوە ڕزگارکردووە". ڕۆژنامەیەکی لۆکاڵیی یەکێک لە شارەوانییەکانی باکووری فینلاند، لەبارەی چالاکییەکی ئەو گرووپەوە نووسیویەتی "کولتوورە جیاوازەکان پێکەوە خزمەت بە مرۆڤایەتی دەکەن. چالاکیی کولتووری کۆتایی بەو ململانێیانەی نێو کەمپەکان هێنا کە چەندین کەسی تێدا بووە قوربانی". ڕۆژنامەکە ئەوەی وەک دەستکەوتێکی ئەو گەنجانە باسکردووە کە خۆیان کۆچبەربوون و سەرکەوتنی ئەوان وەک پەنابەرێکی تازە لە فێربوونی زمان و چالاکیی مرۆیی، بە خزمەتکردنی کۆمەڵگە کۆتایی هاتووە.

ئانا ماڵمی ڕۆژنامەنووس و چالاکڤانی فینلاندی دەڵێت "لەنێو کۆچبەراندا کەسانی وا هەن کە دەبنە شانازی بۆ کۆمەڵگەی فینلاندی و هەموو جیهان". لەبارەی کارەکانی ئەو گرووپەوە دەشڵێت: "ئەوان کەسانێکن لەماوەی تەنیا ساڵێکدا توانییان گەرموگوڕییەک بخەنە شارەوە". ئانا زۆر پەسنی گەنجانی کورد دەدات و دەڵێت "گەنجانی کورد، زۆر چالاکن، نموونەیەکی دیاری سەرکەوتنی کۆچبەرانن لە کۆمەڵگەی فینلاندیدا".

چالاکڤانێک:
گەنجانی کورد، نموونەی گەنجە چالاکەکانن

کورد، عەرەب و ئەفغانی هەڵدەپەڕێن

بابەتی تێکەڵاوی لەگەڵ نەتەوەکانی دیکە و نەهێشتنی هزری بەرتەسکانەی نەژادپەرستی، یەکێکە لە کار و ئامانجەکانی گرووپی گەنجانی خۆبەخش. لە فینلاند. ئەندامێکی گرووپەکە دەڵێت "لەڕێگەی چالاکیی کولتوورییەوە، تێکەڵاوییەکی زۆر باشمان لەنێو نەتەوە جیاوازەکاندا دروستکردووە". دانەرحەمەسەعید، پەنابەرێکی کوردە لە فینلاند، میوزیکژەنە و شارەزاییەکی باشیشی لە هەڵپەڕکێی کوردیدا هەیە. دەیان عەرەب و ئەفغانی فێری هەڵپەرکێی کوردی کردووە. دانەر بە (ڕووداو)ی گوت "پێشتر شەڕی نێوان عەرەب و کریستیان و کورد و ئەفغانییەکان بابەتی گەرمی میدیاکان بوو، ئێستا هەمووان لە گرووپێکدا پێکەوە هەڵدەپەڕن و گۆرانی دەڵێن".

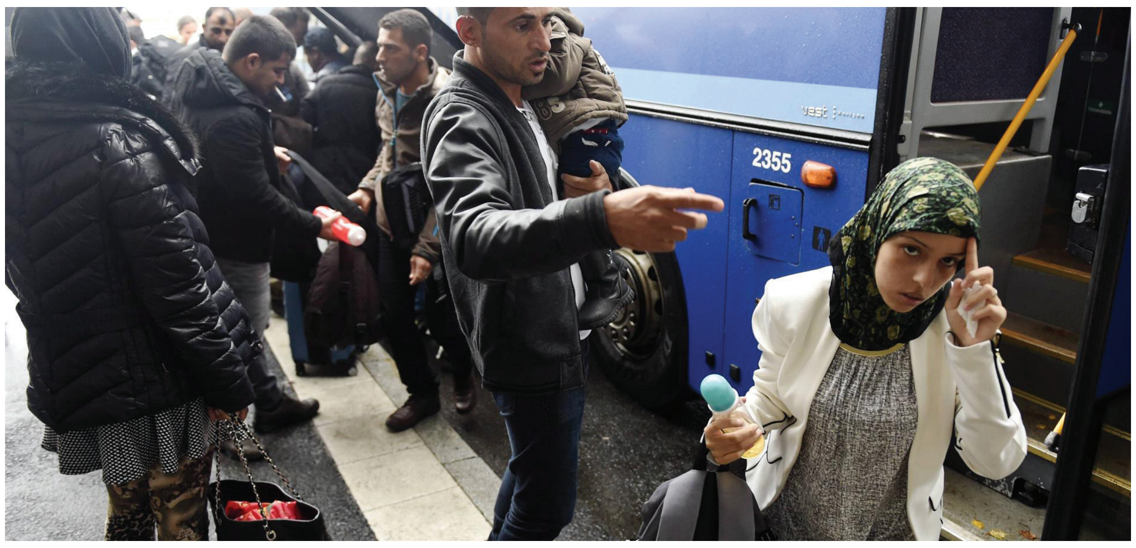

پارەیان لێ دەبڕن

لە سوێد کۆچبەران دەخرێنە سەرشەقام

ڕووداو – ستۆکهۆڵم، هێلسنکی

حکومەتی فینلاند هاوکاریی بەشێک لە کۆچبەران دەبڕێ و ناچاریان دەکات لەسەر شەقامە ساردەکانی ئەو وڵاتە ڕۆژ بکەنەوە. چەند شارەوانییەکی سوێدیش هەمان کاری حکومەتی فینلاندیان کرد و چەندین کۆچبەریان خستە سەر شەقامەکان.

دوای ئەو بڕیارەی حکومەتی فینلاند و چەند شارەوانییەکی سوێد، ئێستا گیانی چەندین کۆچبەر کە لەسەر شەقامەکان دەمێننەوە کەوتووەتە مەترسییەوە، کە سەعید باوە نووری، تەمەن 32 ساڵ یەکێکیانە و دەڵێت "بۆ چەند مانگێک لەسەرمان نەوەستان، فڕێیان داینە سەر شەقام".

سەعید نزیکەی دوو ساڵە لە سوێد دەژی، وێڕای ئەو نەهامەتییانەی لە ڕێی کۆچ بەسەریهاتووە، لەنێو کەمپ تووشی دەیان کێشە بووە. یەکێک بووە لە قوربانییانی ئەو کەمپانەی ساڵی ڕابردوو لەلایەن نەژادپەرستەکانەوە سووتێندران. ئێستاش لە کەمپەکەی دەرکراوە و دەڵێت "پێیانڕاگەیاندم دەبێ دەستبەجێ سوێد جێبهێڵم". سەعید لەگەڵ چەند کۆچبەرێکی دیکەی عەرەب دەرکراون و شەوانە لەسەر شەقامەکان دەخەون.

هەفتەی ڕابردوو شارەوانیی هۆڵتسفرێد بەفەرمی پارەی هەموو ئەو کۆچبەرانەی بڕی کە لە سنووری شارەوانییەکەیدا نیشتەجێکراون و بەوهۆیەشەوە دەیان کۆچبەر لە خانووەکانیان دەرکراون.

هەژار جەمیل بڕیاری مانەوەی دراوە. بڕیاریشە لە داهاتوویەکی نزیکدا مافی پەنابەری وەربگرێ، بەڵام شارەوانیی هۆڵتسفرێد دەڵێت "ئاڵۆزییەک لەپشت ئەو بڕیارەوە هەیە و پێموایە وامان لێدەکەن خۆمان وڵاتەکە بەجێبهێڵین".

میدیاکانی سوێد دەیان دۆسیەی لەو شێوەیەیان بڵاوکردەوە و پاساوی شارەوانییەکەش سنووردارکردنی ژمارەی ئەو کۆچبەرانە بووە کە ڕوو لە شارەکە دەکەن. چونکە گوشارێکی زۆریان لەسەرە، بەڵام بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) پارەی نیشتەجێکانی شاری هۆڵتسفرێد سەرەتای پرۆسەیەکە بۆ بڕینی هاوکاریی ئەو کۆچبەرانەی لە بڕیاری ناردنەوە نزیکبوونەتەوە. بەپێی یاسای کۆچبەری لە سوێد، کە ساڵی ڕابردوو هەموارکرایەوە، ئەوانەی نابنە پەنابەر ئیدی هاوکاری ناکرێن و لە خانووەکانیشیان دەردەکرێن.

سەید گوڵ محەمەد، کۆچبەرێکی کوردە، بە (ڕووداو)ی گوت ماوەیەکی زۆرە هاوکارییە داراییەکانی بڕاوە و لە کەمپیش دەرکراوە: "توانای کارم نییە و ئەو پارەیەی پێشمەرگە خەریکە تەواو دەبێ، دوورنییە نەکەوینە سەر شەقامەکان". سەیدگوڵ بیر لەوە دەکاتەوە بگەڕێتەوە کوردستان، چونکە وەک دەڵێت: "توانای ئەوەم نەماوە لەسەر شەقامەکان بخەوم و تەواو ماندووبووم".

بەپێی زانیارییەکانی ڕووداو، چاوەڕوان دەکرێت لە داهاتوویەکی نزیکدا حکومەتەکانی سوێد و فینلاند، بە چەند وەجبەیەک نزیکەی 500 کەس وەک قۆناغی دووەم لە کۆی ئەو ژمارە زۆری کۆچبەران بڕیاری دەرکردنیان هەیە، بنێرنەوە وڵاتەکانیان، کە ژمارەیەکی زۆر لەوان خەڵکی باشووری کوردستانن.

کورد نایانەوێ بەشداربن

کۆچبەران لە ئیتاڵیا بە هونەرەوە سەرقاڵدەکرێن

شوان سدیق
ڕووداو-کۆسێنزا

حکومەت و نێوەندە ڕۆشنبیرییەکانی ئیتاڵیا بە چالاکیی هونەری سەرنجی کۆچبەران بەلای خۆیاندا ڕادەکشێن و ئاشنایان دەکەن بە کۆمەڵگەی ئیتاڵی. بەوەش سەرنجیان لەسەر شەڕ و خراپەکاری لادەدەن.

ئێستا لە شاری کۆسێنزا-ی سەر بە هەرێمی کالابریا، پرۆژەیەکی هونەری، کە بریتییە لە شانۆ و هونەری شێوەکاری و پەیکەرتاشی بۆ کۆچبەران کراوەتەوە کە ئیتاڵییەکانیش بەشداریی تێدادەکەن.

ئارینا ریگە، ئەندامی تیمی ڕاهێنەرانە لە نێوەندی "بابیلیۆنە" بە (ڕووداو)ی گوت "ئەو پرۆژەیە بۆ ماوەی دوو مانگە و ژمارەیەکی زۆر لە گەنجانی کۆچبەر و ئیتاڵی بەشدارییان تێداکردووە".

بەڵێن سەلام، کۆچبەرێکی کوردە، هەفتانە دوو جار لەگەڵ چەند کۆچبەرێکی ئەفریقی دێتە شاری کۆسێنزا بۆ بەشداری لە پرۆژە هونەرییەکەی نێوەندی هونەریی بابیلیۆنە. بەڵێن بە (ڕووداو)ی گوت "کاتێکی زۆرم بەدەستەوەیە. کاتێک قوتابخانە نەبێ، دەچینە کافێ یان لەماڵەوە دەمێنینەوە. بەداخەوە ئەو کۆچبەرانەی وەک من چاوەڕێی مافی پەنابەری دەکەین خوو بە شتی لاوەکییەوە دەگرین، کە هیچ سوودێکمان پێ ناگەیەنێ". ئەو قسەیەی بەڵێن گلەییەکە بۆ هاوڕێ کوردەکانی، کە نایانەوێ بەشداری لە پرۆژەکەی بابیلیۆنەدا بکەن. بەڵێن گوتی "ئەو جۆرە چالاکییانە سوودی زۆریان بۆ ئێمە هەیە. دەتوانین لەو ڕێگەیەوە ئاشنای کولتوورە جیاوازەکان بین. جگە لەوە بۆ فێربوونی زمانیش زۆر باشە. چونکە ئیتاڵییەکانیش بەشدارییان لەو پرۆژەیەدا کردووە".

ئیتاڵییەکان گرنگییەکی زۆر بە هونەرەکانی شانۆ، میوزیک، وێنەکێشان و پەیکەرتاشی دەدەن. بۆیە کارەکانیان تەنیا لە چوارچێوەی گەلەرییەکان قەتیس نەکردووە، زۆرجار ئەو هونەرانە دەگوازنەوە سەر شەقام. ئارینا کە تەمەنی 36 ساڵە، زۆرجار دەبێتە وەرگێڕ بۆ ئەو کۆچبەرانەی زمانی ئینگلیزی دەزانن. ئەو گوتی "لە نێوەندی بابیلیۆنە گەنجانی بەشداربوو خۆیان سەرپشکن چی بە خەیاڵیاندا بێت. پەیکەر دروست بکەن یان تابلۆیەک بکێشن، چونکە ئامانجی پرۆژەکە سەرقاڵکردنی گەنجانە و ناساندنی کولتوورە جیاوازەکانی کۆچبەرانە".

یەکەم کاری بەڵێن لەو ناوەندە، کێشانی وێنەی ئاڵای وڵاتەکەی بووە. کە بەلای هەندێک لە کۆچبەران و تەنانەت بەشێک لە ئیتاڵییەکانیش بینینی ئاڵایەکی نوێ بووە. هەر وەکو چۆن بەلای کچە ئیتاڵییەکی وەک "سامیۆلای"ش پەیکەری کەوانەکەی "یولیانەی لێبێدێڤە"ی ئۆکرانی شتێکی نوێ بوو.

ئەو پرۆژەیە لەلایەن حکومەتی ئیتاڵیاوە پشتیوانیی دەکرێ. حکومەتی ئیتاڵیا ئامانجی لەو جۆرە پرۆژانە سەرقاڵکردنی کۆچبەرانە بۆئەوەی هەر هیچ نەبێ لە کاری نایاسایی دووربکەونەوە. ئەو وڵاتە قەیرانی ئابووری یەخەی بەرنادات، تەنیا ساڵی ڕابردوو 160 هەزار کۆچبەر ڕوویان تێکردووە. قەیرانی دارایی، هاوکارییەکانی حکومەتی ئیتاڵیای بۆ کۆچبەران زۆر سنووردارکردووە.

کچە پێشمەرگەیەکی ڕۆژهەڵات شەهیدبوو

ڕووداو– هەولێر

کچە پێشمەرگەیەکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بەهۆی هاوەنی داعش لە میحوەری باشیک بریندارببوو، شەهیدبوو. زارا غوڵامی، تەمەن 23 ساڵ، لە ڕۆژی 7ی نۆڤەمبەری 2016 لە میحوەری باشیکی باشووری کوردستان بەهۆی هاوەنی داعش بریندارببوو، دوای سێ مانگ و 19 ڕۆژ مانەوە بەبێ هۆشی، ڕۆژی 2017/2/26 لە نەخۆشخانەیەکی شاری هەولێر شەهید بوو. زارا غوڵامی کە لەنێو هاوسەنگەرانیدا بە ئەوین ناسرابوو، خەڵکی شاری سەقز بوو. لە چەندین شەڕ بۆ کۆنترۆڵکردنەوەی ناوچەکانی باشووری کوردستان لە دەست چەکدارانی داعشدا بەشداربووە.

22 هەزار دۆلاری ژنەکە قەرزدارە

عەرەبێک ژنێکی کورد دەداتە بەر چەقۆ

راوچی حەسەن
ڕووداو– هەولێر

لە شارۆچکەی عەینکاوەی شاری هەولێر، پیاوێکی عەرەب ژنێکی کورد دەداتە بەر چەقۆ. ژنەکە دەڵێت ماوەی چوار مانگە بڕی 22 هەزار دۆلاری داوەتە ئەو پیاوە عەرەبە. کاتێکیش داوای پارەکەی کردووەتەوە، پیاوە عەرەبەکە نەک هەر پارەکەی نەداوەتەوە، بەڵکو 12 چەقۆشی لێداوە و برینداری کردووە.

ن. ئ. ناوی ئەو ژنەیە کە پیاوێکی عەرەب داویەتە بەر چەقۆ. (ن) بە (ڕووداو)ی گوت "مانگی 10ی ساڵی ڕابردوو، 22 هەزار دۆلارم دایە پیاوێکی عەرەب بەناوی (حاجی ب)، بۆئەوەی مانگانە 500 دۆلارم وەکو قازانج پێبداتەوە، چونکە من لە مێردەکەم جیاببوومەوە و ویستم لەڕێگەی ئەو پارەیەوە بیژیێنم".

بەگوتەی ئەو ژنە، (حاجی ب) هاوڵاتییەکی عەرەبی شیعەیە و لە هەولێر دادەنیشێ. لە پێشەنگاکانی کڕین و فرۆشتنی ئۆتۆمبێل کاردەکات. (ن) گوتی "حاجی بەڵێنی پێدابووم مانگانە 500 دۆلارم بداتێ، بەڵام ئەوە زیاتر لە چوار مانگە یەک سەنتیشی نەداومەتێ".

ن.ئ. چەند جارێک لەڕێگەی تەلەفۆنەوە داوا لە حاجی دەکات پارەکەی بۆ بگەڕێنێتەوە، بەڵام ئەو هەموو جارێک پێیدەڵێت: باشە بەسەرچاو. کەچی پارەکەشی بۆ ناگەڕێنێتەوە.

دوایینجار ڕۆژی 2017/1/29 ئەو ژنە پەیوەندی بە (حاجی ب) کردووە و هەڕەشەی لێکردووە ئەگەر پارەکەی بۆ نەگەڕێنێتەوە، سکاڵای لەسەر تۆماردەکات. بۆیە حاجی ڕازی دەبێت پارەکەی بۆ بگەڕێنێتەوە.

(فۆتۆ: ڕووداو)

(ن) دەڵێت "حاجی پەیوەندیی پێوەکردم و گوتی: وەرە نزیک پارکی ئەڤین، لەسەر ڕێگەی هەولێر– کۆیە، لەوێ قسە لەسەر بابەتەکە دەکەین. منیش چوومە ئەو جێگەیەی خۆی دەستنیشانی کردبوو، بەڵام دوای ئەوە، پێیگوتم دەبێت لێرە بڕۆین و بچینە شوێنێکی دیکە. تاوەکو شارۆچکەی عەینکاوە ڕۆیشتین. بەڵام لەنێو ئۆتۆمبێلەکەیدا کەوتە گیانم و نزیکەی 10 بۆ 12 چەقۆی لێدام". دەشڵێت "چەقۆکان بەر ران، قۆڵ و سەرم کەوتن. هەروەها بە بۆکسیش لە دەموچاوی دام و شینی کردەوە. دواتر منی فڕێدایە خوارەوە. ئەوەندە ئاگاداربووم کە بردیانمە نەخۆشخانە".

دوای ڕووداوەکە، (ن) هانا بۆ هاوژینی پێشووی دەبات کە حەوت مانگە لێی جیابووەتەوە. (ت.س) کە هاوژینی پێشووی ئەو ژنەیە، بە (ڕووداو)ی گوت "ئێمە خاوەنی دوو کوڕ و کچێکین، بەڵام بەهۆی کێشەیەکی کۆمەڵایەتییەوە ڕۆژی 2016/7/24، بڕیارماندا لەیەکدی جیاببینەوە، بەڵام دوای ئەوەی هاوژینی پێشووم (ن.ئ)، پەیوەندیی پێوەکردم، ناچاربووم یارمەتیی بدەم و بەهانایەوە بچم". گوتیشی "ئێمە پەیوەندیمان بە بنکەی پۆلیسی هەڤاڵانەوە کرد، بەڵام ئەوان گوتیان لەبەرئەوەی ڕووداوەکە لە عەنکاوە ڕوویداوە، دەبێ لە بنکەی پۆلیسی عەینکاوە سکاڵا تۆماربکەن".

(ن) لەگەڵ هاوژینی پێشووی دەچنە بنکەی پۆلیسی عەنکاوە و سکاڵا لەسەر پیاوە عەرەبەکە تۆماردەکەن. (ت) گوتی "دوای ئەوەی لە پۆلیسی عەنکاوە سکاڵامان لەسەر ئەو پیاوە عەرەبە تۆمارکرد، ئەوان بۆ ماوەیەک دەستبەسەریان کرد، بەڵام دواتر بە کەفالەت ئازادکرا. تاوەکو ئێستاش هیچ بڕە پارەیەکی بە هاوژینی پێشووم نەگەڕاندووەتەوە".

ژنەکە دەڵێت دەیەوێ لەڕێگەی یاساوە کێشەکەی بۆ چارەسەر بکرێت و ئەو پارەیەشی کە لای پیاوە عەرەبەکەیە بەدەستی وەری بگرێتەوە. ژنەکە بە قوڕگی پڕ گریانەوە گوتی "زوڵمێکی گەورەم لێکراوە، زۆر ئازار دراوم. ئێستاش جێگەی چەقۆیەکان بە جەستەمەوە دیارن".

(حاجی ب) ئامادەنەبوو قسە لەسەر ئەو دۆسیەیە بکات، بەڵام عەلی ئەحمەد غولام، کە هاوڕێیی حاجییە، بە (ڕووداو)ی گوت "من برادەری ئەوم، لە پێشانگای ئۆتۆمبێل پێکەوە کاردەکەین، بەڵام حاجی ب. وای لەو ژنە نەکردووە، ڕاستە ئەو ژنە لە مەحکەمە سکاڵای تۆمارکردووە و ئەو قسانەی گوتووە، بەڵام پیاوێکی عەرەب لە هەولێر بە هیچ جۆرێک ناتوانێت وا لە ژنێک بکات و چەقۆی لێبدات". گوتیشی "ئەگەر لە دادگە ئەو تاوانەی لەسەر ساخ بووەوە، من خۆم تۆڵەی ئەو ژنەی لێدەکەمەوە".

(ڕووداو) چەند جارێک پەیوەندیی بە لێپرسراوی بنکەی پۆلیسی حەدیاب لە عەینکاوە کرد، بەڵام وەڵامی نەدایەوە. سەرچاوەیەک لە بنکەی ناوبراو تەنیا ئەوەندەی بۆ (ڕووداو) پشتڕاستکردەوە کە ئەو ژنە سکاڵای تۆمارکردووە و دۆسیەکەی لە دادگایە.

بێمنەتی دەکات

(ڕووداو) چەند بەڵگەیەکی دەستکەوتووە، کە دوای ڕووداوەکە لەڕێگەی نامەی مۆبایل، فەیسبووک و ڤایبەر بۆ ژنەکە هاتووە، کەسێک بە ناوی (حاجی ب) چەند نامەیەکی بۆ (ن.ئ) ناردووە. لە یەکێک لە نامەکاندا داوای لێبوردنی لێدەکات "داوای لێبووردن دەکەم خوشکەکەم، من هەڵە بووم، ئەگەر پۆلیس من بگرێ، لەلای پۆلیس دەڵێم ئەو ژنە ناناسم و من پارەم وەرنەگرتووە، دواتر من پارەم هەیە و دەتوانم لەڕێگەی مەحکەمەوە ئازادبکرێم". هەر لەو نامەکەدا نووسیویەتی "ئەگەر سکاڵا تۆمارنەکەی، من هەموو پارەکەت دەدەمەوە و 50 هەزار دۆلاریشت بە دیاری دەدەمێ".

100 ژنی خەتەنەکراو لە دهۆک ئاشکرادەبن

ناسر عەلی
ڕووداو– دهۆک

پێشتر بە پارێزگایەکی خاوێن ناسرابوو کە ژنی تێدا خەتەنە ناکرێ، بەڵام ڕووپێوی ڕێکخراوێکی کۆمەڵگەی مەدەنی ئاشکرایکردووە کە چەندین ژن لە پارێزگای دهۆک خەتەنەکراون. ئێستا ئەو ڕێکخراوە بڕێک پارەی لە کۆنسوڵخانەی هۆڵەندا لە کوردستان، وەرگرتووە بۆئەوەی لەڕێگەی سازکردنی سیمینارەوە خەتەنە لە دهۆک نەهێڵێ.

ڕێکخراوی ئەلەند بۆ بە دیموکراسیکردنی گەنجان لە شاری دهۆک، ماوەی دوو ساڵە سەرقاڵی کارکردنە بۆ بنبڕکردنی دیاردەی خەتەنە لە سنووری پارێزگای دهۆک. ئەو ڕێکخراوە لەگەڵ ئەو سیمینارانەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی خەتەنەی مێینیە بەڕێوەیان بردووە، ڕووپێوییەکیشیان لەبارەی خەتەنە لە سنووری پارێزگای دهۆک کردووە. بەپێی ڕووپێوییەکە دەرکەوتووە کە 100 ژن لە سنووری ئەو پارێزگایە خەتەنەکراون، زۆربەی ژنە خەتەنەکراوەکانیش لە سنووری قەزای بەردەڕەش بووە، تەمەنیشیان لە سەرووی 40 ساڵانەوە بووە.

شێرزاد پیرموس، بەرپرسی ڕێکخراوی ئەلەند، بە (ڕووداو)ی گوت "پێش دوو ساڵ بە هاوکاریی ڕێکخراوی UNICEF دەستمان بە پرۆژەیەکی هۆشیارکردنەوەی هاووڵاتیان لەبارەی خەتەنەکردن کرد، 50 سیمینار و وۆرکشۆپمان سازکرد، کە زیاتر لە 500 ژن و کچ بەشدارییان تێداکرد".

پیرمووس باسی ئەو ڕووپێوییەی کرد کە ڕێکخراوەکەیان لەبارەی خەتەنەکردنی ژنان لە سنووری پارێزگای دهۆک کردوویانە و دەڵێت "لەگەڵ سیمینار و وۆرکشۆپەکاندا، ڕووپێوێکیشمان لەبارەی ئاستی خەتەنە لە پارێزگای دهۆک کرد، لە ڕووپێوییەکەدا دەرکەوت 100 ژن لە دهۆک خەتەنەکراون، کە تەمەنیان لەسەرووی 40 ساڵانە، زۆربەشیان دانیشتووی قەزای بەردەڕەشن، بەڵام تێیاندایە لە سەنتەری شاری دهۆک و سنووری قەزای ئاکرێ خەتەنەکراون".

ئەو ڕێکخراوە لەسەر پرۆژەکانی بۆ بەرەنگاربوونەوە و بنبڕکردنی خەتەنەکردنی ژنان بەردەوامن. ئێستا بڕێک هاوکارییان لە کۆنسوڵخانەی هۆڵەندا لە هەرێمی کوردستان وەرگرتووە.

شێرزاد پیرمووس دەڵێت "کۆنسوڵخانەی هۆڵەندا لە هەولێر پاڵپشتیی مادی چەند پرۆژەیەک دەکات لە هەرێمی کوردستان. لە هەفتەی ڕابردووەوە پرۆژەکەیمان ڕاگەیاندووە کە 600 سیمینار دەبێ، زۆربەی سیمینارەکانیش لە گوندەکانی سنووری پارێزگای دهۆک بەڕێوەدەبەین، ژنان لە مەترسییەکانی خەتەنە ئاگاداردەکەینەوە".

بەپێی ئەو ڕووپێوییانەی لە هەرێمی کوردستان لەبارەی خەتەنەوە کراون، لە دهۆک کەمترین ڕێژەی خەتەنەکردنی مێیینە هەیە. شێرزاد دەڵێ "بەپێی ڕووپێوییەکەی ئێمە، ڕێژەی خەتەنە بە بەراورد بە پارێزگای هەولێر و سلێمانی و هەڵەبجە زۆر کەمە، کە 0.76%ە".

سەرچاوەیەک لە ڕێکخراوێکی کۆمەڵگەی مەدەنی، کە چەندین پرۆژەیان لەبارەی بەرەنگاربوونەوەی خەتەنە هەبووە دەڵێت "خێزانێکی زۆر ناوداری پارێزگای دهۆک، ئێستاش باوەڕیان بە خەتەنەی کچەکانیان هەیە. سەرجەم کچ و ژنەکانیان خەتەنەکراون". ئەو سەرچاوەیە باسی مەلایەکی شاری هەولێری کرد و گوتی "دوو ژنی هەیە، یەکێکیان هەولێرییە و ئەوەی دیکەشیان دهۆکییە. هەردووکیان خەتەنەکراون".

خەتەنەکردنی ژنان لە کوردستان مێژوویەکی درێژی هەیە. سەرچاوە پزیشکییەکان جەخت لەوە دەکەنەوە کە خەتەنەکردن زۆر زیانی هەیە. لەوانەش کەمبوونەوەی ئارەزووی سێکس.

بەپێی یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی خێزانی کە بە یاسای ژمارە 8 ناسراوە و ساڵی 2011 لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووە. خەتەنەکردن بە تاوان هەژمارکراوە. بەپێی یاساکە هەر کەسێک هانی خەتەنە بدات بە بڕێک پارە سزادەدرێ، کە لە یەک ملیۆن دینار زیاتر نەبێ و لە 500 هەزار دینار کەمتر نەبێ.

هەر بەپێی یاساکە هەر کەسێک کچێک خەتەنە بکات یان بەشداری تێدا بکات، ئەوا سزا دەدرێت بە بەندکردن کە لە دوو ساڵ زیاتر نەبێ و لە شەش مانگ کەمتر نەبێ. هەروەها بە بڕە پارەیەکیش غەرامە دەکرێ کە لە دوو ملیۆن دینار کەمتر نەبێ و لە 5 ملیۆن دۆلاریش زیاتر نەبێ.

زانایەکی ئیسلامی:
خەتەنەکردن سەندنەوەی ئازادییە لە ژنان

حەرام نییە و دروستیش نییە

مەلا خدر زێویکی، کە ماستەری لە شەریعەتی ئیسلامیدا هەیە، باسی تێڕوانینی شەرع لەبارەی خەتەنەکردنی ئافرەتانەوە دەکات و دەڵێت: "لە ئایینی ئیسلامدا خەتەنەکردن حەرامنەکراوە، بەڵام جائیزیش نییە، چونکە خەتەنەکردنی ژنان دەبێتە هۆی لێسەندنەوەی ئازادی. ئایینی ئیسلامیش دژی لێسەندنەوەی ئازادییە لە مرۆڤ، چونکە مرۆڤ بەئازادی لەدایکدەبێ".

لە لوبنان پێیانگوت شێرپەنجەتە

شێرپەنجە نەیکوشت ئاگر سووتاندی

دیمەن بورهان
ڕووداو – هەولێر

نازدار س. کاتێک هەستیکرد گرێیەک لە مەمکەکانیدا پەیدابووە، بۆ پشکنین دەچێتە بەیرووت-ی پایتەختی لوبنان، بەڵام لەوێ پزیشکەکان هەواڵێکی ناخۆشی پێدەدەن و پێیدەڵێن: "تووشی شێرپەنجە بوویت". ئەو هەواڵە ناخۆشەش، نازدار تووشی بارێکی دەروونیی نەخوازراو دەکات. بەرلەوەی شێرپەنجە بیکوژێ، نازدار ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا و گیانی لەدەستدا.

ڕۆژی 2017/2/17 ژنە کریستیانێکی دانیشتووی شارۆچکەی عەنکاوە، بە ناوی (نازدار.س.ی) تەمەن 43 ساڵ، لەنێو حەمامی ماڵەکەیدا دەبەیەک نەوتی بە جەستەی خۆیدا کرد و ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا. بەهۆی زۆریی ڕێژەی سووتانەکەشی، بەرلەوەی بگەیەنرێتە نەخۆشخانە، گیانی لەدەستدا.

تاکە کەس کە ئاگاداری ژیانی ئەو ژنە بێ، کوڕەکەیەتی، کە دایکی 26 ساڵ بەدیار گەورەکردنیەوە دانیشتووە. (ک.ع) کە کوڕی نازدارە و لە کۆمپانیایەک کاردەکات، سەربووردەی دایکی بۆ (ڕووداو) گێڕایەوە و گوتی "دایکم لە بنەچەدا کریستیانی خەڵکی زاخۆیە، 26 ساڵ لەمەوبەر لە باوکم جیابووەتەوە. ئەوکاتەی جیابووەتەوە، من لە سکی ئەودا بووم، دایکم لەبەر خاتری من شووی نەکردووەتەوە".

نازدار، خاوەنی ئارایشگا بووە لە شارۆچکەی عەنکاوە. بژێویی خۆی و کوڕەکەی لەسەر ئەو ئارایشگایە بووە. بەگوتەی کوڕەکەی، هیچ کێشەیەکی نەبووە، تاوەکو چەند مانگێک لەمەوبەر بۆ چەند پشکنینێک چووەتە بەیروت.

ک.ع گوتی "دایکم کەمێک نەساغ بوو، بە سەردان چووە بەیروت. لەوێ سەردانی پزیشکی کردبوو. پزیشک پێیگوتبوو تووشی شێرپەنجەی مەمک بوویت. ئیدی دایکم بەو هەواڵە زۆر نیگەران ببوو".

ک. پێیوایە ئەو هەواڵە ناخۆشە هۆکارێک بووە بۆئەوەی دایکی تووشی نەخۆشیی دەروونی ببێ. (ک) گوتی "دایکم پێشتر ژنێکی زۆر ڕووخۆش بوو. زۆر گرنگیی بەخۆی دەدا. بەردەوام جلی جوانی لەبەردەکرد، بەڵام دوای ئەو پشکنینانە دایکم نزیکەی هەشت مانگ بوو باری دەروونیی تێکچووبوو، زۆر خەفەتی بە نەخۆشییەکەی دەخوارد، هەر ئەوەش وایکرد خۆی بسووتێنێ". ک. ئاهێک هەڵدەکێشێ و باسی ساتی گیانلەدەستدانی دایکی دەکات و دەڵێت "بردمان بۆ نەخۆشخانە، نەیدەتوانی قسە بکات، بەڵام هەناسەی دەدا، بەرلەوەی بگاتە نەخۆشخانە، گیانی لەدەستدا".

بەپێی ئاماری وەزارەتی تەندروستیی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ساڵی ڕابردوو 5000 کەس وەک تووشبووی نوێی شێرپەنجە تۆمارکراون، کە سەرووی 50%یان لە ڕەگەزی مێ بوون.

هەرچەندە دەنگۆی ئەوە بڵاوکرایەوە کە بەهۆی ئەوەی پزیشک ڕاستەوخۆ بەو ژنەی گوتووە تووشی شێرپەنجە بووی، بۆیە ئەو ژنە خۆی سووتاندووە، بەڵام کوڕەکەی ئەو دەنگۆیانەی ڕەتکردەوە و گوتی "دایکم زیاتر لە هەشت مانگە دەزانێ شێرپەنجەیەتی، لەو ماوەیەشدا لە نەخۆشخانەی پار چارەسەری وەردەگرت. بۆیە کەس تۆمەتبار ناکەم و سکاڵاش لەسەر کەس تۆمارناکەم".

پزیشکان دەڵێن پێدانی زانیاریی ڕاستەوخۆ بە نەخۆش لەبارەی نەخۆشییەکەی، لایەنی باش و خراپی هەیە. د.ڕێدار محەممەدئەمین، پسپۆڕی نەخۆشیی دەروونی لە نەخۆشخانەی هەولێر، دەڵێت لە دنیادا دوو ڕێگە هەن بۆ ئاگادارکردنەوەی نەخۆش لە نەخۆشییە مەترسیدارەکان، بۆنموونە شێرپەنجە. یەکەمیان ڕاستەوخۆ نەخۆشەکە ئاگاداردەکرێتەوە. ئەوەش لایەنی باش و خراپی هەیە. لایەنە باشەکەی ئەوەیە کە نەخۆشەکە مشووری خۆی دەخوات و زوو فریای خۆی دەکەوێ، بەڵام دەبێ پزیشکەکە کارامە بێ لە حاڵیکردنی نەخۆشەکە، چونکە ئەگەر کەسەکە زۆر متمانەی بەخۆی نەبێ، ڕەنگە ڕووداوی دڵتەزێنی لێ بکەوێتەوە و لایەنە سلبییەکە زاڵ دەبێ.

ڕێگەی دووەمی ئاگادارکردنەوەی نەخۆشەکە، بەگوتەی د.ڕێدار، لەڕێگەی کەسە نزیکەکانی نەخۆشەکەوە دەبێ. د.ڕێدار دەڵێت "ئەوە ڕێگەیەکی گونجاوە بۆ ئاگادارکردنەوەی نەخۆش لە نەخۆشییەکەی. دواتر پزیشک و کەسوکاری نەخۆشەکە پێکەوە لەگەڵ نەخۆشەکە دابنیشن و دڵنیایی بدەنێ کە ئەو چارەسەر دەبێ، بۆ ئەوەی نەخۆشەکە ورەی نەڕووخێ".

د.ڕێدار بە پێویستی دەزانێت پزیشکەکان بە تایبەتی ئەو پزیشکانەی پسپۆڕێتیان لە شێرپەنجە هەیە، لە کاتێکدا نەخۆشی وایان دێتەبەردەست ڕاوێژ بە پزیشکی پسپۆڕی دەروونی بکەن.

د.ڕێدار دەڵێت "بەهۆی نەبوونی پەیوەندی لەنێوان پزیشکەکان لەگەڵ پزیشکی دەروونی ئەو حاڵەتانە ڕوودەدەن. پزیشکە پسپۆڕەکانیش زۆر کەم لەسەر باری تەندروستی و دەروونی نەخۆشەکانیان پەیوەندی بە ئێمەوە دەکەن".

دکتۆر سامی ئەحمەد محەممەد، پسپۆڕ لە نەخۆشیی شێرپەنجە و بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی نانەکەلیی تایبەت بە خوێن و تووشبوانی شێرپەنجە بە (ڕووداو)ی گوت "هەر نەخۆشێک کە دێتە نەخۆشخانەکەمان پێشتر خۆی یان کەسوکاری دەزانن تووشی شێرپەنجە بووە، بەڵام ئێمە پێش چارەسەری کیمیایی لایەنی سایکۆلۆژی بەهێزدەکەین و پێیدەڵێین هەرچەندە نەخۆشییەکەت قورسە، بەڵام ئێستا زانست پێشکەوتووە و قۆناغ بە قۆناغ چارەسەر دەکرێ".

ملازم هەڵگورد خالید، ئەفسەری بنکەی پۆلیسی عەینکاوە، بە (ڕووداو)ی گوت "ڕۆژی 2017/2/17 ئافرەتێک بەناوی (ن. س) لە ماڵەکەی خۆی بە نەوت خۆی سووتاندووە، لەکاتێکدا بەتەنیا لەماڵەوە بووە. دواتر دراوسێکانی فریایکەوتوون. (ن) تەنیا کوڕێکی هەبووە، کە کاتی ڕووداوەکە لە ماڵەوە نەبووە". ئەو ئەفسەرەی بنکەی پۆلیسی عەینکاوە دەشڵێت "بەپێی گوتەی کوڕەکەی و لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان، کاتێک لەلایەن پزیشکەوە پێیدەگوترێت تووشی شێرپەنجە بووی، خۆی دەسووتێنێ".

هاووڵاتییەک خۆی خنکاند

ڕووداو- کەلار

بەپێـی ڕاگەیەنراوێکی پۆلیسـی گەرمیان هاووڵاتییەکی دانیشـتووی کەلار بە پـەت خۆی خنکاندووە. لە ڕاگەیەنراوەکەی پۆلیسـدا هاتووە ڕۆژی 2017/2/25 پیاوێکی تەمەن 74 ساڵ، بەناوی (ت.ع) دانیشتووی گەڕەکی شەهیدان لە شارۆچکەی کەلار لە ماڵەکەی خۆیدا خۆی هەڵواسیوە و گیانی لە دەسـتداوە. بە گوتەی کەسـوکارەکەی ئەو پیاوە دوو مانگ لەمەوبەر هاوژینەکەی گیانی لە دەسـتداوە، بەڵام ڕوون نییە خۆخنکاندنەکەی پەیوەندی بە مردنی هاوژینەکەی هەبووە یان نا. پۆلیسـی کەلار دەڵێ دوای ڕووداوە تەرمی پیاوەکە ڕەوانەی دادپزیشـکیی کەلار کراوە و پەڕاوی لێکۆڵینەوەش بۆ ڕووداوەکە کراوەتەوە.

هاوژینەکەی دەرکرد و ئاگری لەخۆی بەردا

عومەر چاوشین
ڕووداو — ڕانیە

بەر لەوەی لەنێو ماڵەکەیدا بسووتێ، ڕابەر دەسـتی خسـتە سـەر شـانی هاوژینەکەی و پێیگـوت بەتەنیا جێمبهێڵـە. هاوژینەکەی زۆر پێداگیـری کردبوو، بەڵام ئـەو خۆی لێ تووڕە کردبـوو. هاوژینەکەی دەڵێـت ئەگەر بیزانیایە ڕابەر وای بەسـەردێت، ئەگەر لێشـی دابووایە بەتەنیا جێینەدەهێشت.

کاژێـر هەشـتی ئێـوارەی 2017/2/15 لە گەڕەکی ئازادیی شارۆچکەی ڕانیە، ئاگر لە ماڵی ڕابەر محەممەدی تەمەن 26 سـاڵ بەرزبووەوە، کاتێک خەڵک بە هانای ماڵەکە چوون، جەستەی ڕەشداگەڕاوی ڕابەریان لە نێو ماڵەکەیدا هێنایە دەرەوە.

ڕابـەر، دوای ڕۆژێـک لـە نەخۆشـخانەی فریاکەوتنی سلێمانی گیانی لەدەستدا. پۆلیسی بەرگریی شارسـتانی دەڵێت ئـەو گەنجە خۆی سـووتاندووە، بەڵام کەسوکارەکەی دەڵێن لەوە دڵنیـا نین کە ڕابەر خـۆی ئاگری لە ماڵەکەی بەردابێ.

ڕابەر هەشـت سـاڵە ژنی هێنـاوە و باوکی کچێـک بووە، لـە خانووی کرێ دابـووە، بەڵام کەسـوکارەکەی دەڵێـن زۆر هاوکاریان کردووە تەنانەت کرێی مۆلیدە و ئاویشیان بۆ داوە.

نیگارکە خوشکی گەورەی ڕابەرە بە (ڕووداو) ی گـوت براکـەی زۆرجار تـووڕە دەبوو، بەڵام قەت هەڕەشـەی خۆکوشـتن و خۆسووتاندنی نەکـردووە، هەروەها نەخۆشـیی دەروونیشـی نەبووە، بۆیە بۆ ئەوان جێی سەرسوڕمانە ئەگەر ڕوون ببێتەوە ڕابەر خۆی سووتاندبێ.

نیـگار دەڵێت براکەی بـاری دارایی زۆرباش نەبووە، چەند جارێک باسـی چوونە دەرەوەی کـردووە، دووجاریـش هەوڵی ڕۆیشـتنی داوە، بەڵام سنووررداشکراوەتەوە. نیگار گوتی "ڕابەر هـەر جارێک دەیگوت دەچمە دەوەرە، بیانووی چوونـە دەرەوەمان لێ دەبڕی. ئۆتۆمبێلمان بۆ کـڕی، تەنانـەت کرێی مۆلیدە و ئاویشـمان بۆ دەدا. کرێچـی بوو، بەڵام ئێمە کرێی خانوومان بۆ دەدا".

نیـگار باسـی شـەوی ڕووداوەکـەی کرد و گوتـی "ڕابەر ئەو ئێوارەیە لـەلای برادەرەکانی بوو. هاوژینەکەی کاتێک ڕانیبووی هاتووەتەوە ماڵـەوە بەدوایدا چووبوو بۆ ئـەوەی بیهێنێتە ماڵی باوکـم، بەڵام ئەو پێیگوتبـوو دەعوەتی برادەرەکانی بووە. داواشـی لێکردبوو بە تەنیا جێی بهێڵێ".

زۆری پـێ ناچـێ دەبێتـە دەنـگ دەنگ لە کـۆڵان، کاتێک نیـگار و خوشـک و براکانی و هاوژینـی ڕابەر دەچنە دەرەوە، خەڵکی گەڕەک دەڵێـن ئاگر لـە ماڵی ڕابەر بەربـووە. بۆیە بە ڕاکردن دەچنە ئەوێ، لەگەڵ دراوسـێکان ڕابەر لە نێو ئاگرەکە دەهێننە دەرەوە.

نیـگار سـەری لـە ڕووداوەکە سـووڕماوە و دەڵێـت "نازانیـن ڕووداوەکە چـۆن بووە، ئێمە کێشەمان لەگەڵ کەس نییە تاوەکو گومانی لێ بکەین و بە هۆکاری ئاگرکەوتنەوەکەی بزانین. ڕابەریش باسـی هیچی نەکـردووە. بۆیە بۆمان ڕوون نەبووەتـەوە، ڕووداوەکـە قـەزا و قەدەر بووە، یان بە دەستی ئەنقەست بووە".

ئـەوەی لـە هەمـوان زۆرتـر بـەو ڕووداوە تاسـاوە، هاوژینی ڕابەرە. ئەو ئێسـتاش باوەڕ بەو چاوانە ناکات کە جەسـتەی ڕەشداگەڕاوی مێردەکەی پێ لە نەخۆشخانە بینیوە.

شـۆخان بایـز، هاوژینی ڕابـەر، چاوەکانی سـوورهەڵگەڕابوون ئەوەنـدەی بـۆ مەرگـی هاوژینەکەی بگری. ئەو بـە باڵای هاوژینەکەدا هەڵدەڵێ و دەڵێت "کەسێکی زۆر خۆشەویست بوو، هیوایەتی کۆتر بەخێوکردن بوو، زۆر دڵی بە دونیا خۆشبوو، گرنگی زۆری بە خۆی دەدا، ڕۆژی وا هەبوو سـێ جـار جلەکانی دەگۆڕی و جێڵـی لە قژی دەدا و خـۆی بۆنخۆش دەکرد، ئینجا دەچووە دەرەوە".

سـەبارەت بـە پەیوەندیـی نێـوان خۆی و هاوژینەکەشـی، شـۆخان دەڵێـت "منـی زۆر خۆشدەویسـت، زۆر ڕێـزی دەگرتـم، قـەت نەیدەهێشـت بـە تەنیا بـم، کاتێـک دەچووە دەرەوە، ئەگـەر بیزانیبا درەنـگ دەگەڕێتەوە، دەیگـوت بڕۆوە ماڵی باوکـت، نەوەک بە تەنیا بترسی".

بە گوتەی شـۆخان، هەمـوو هیوا و ئاواتی ڕابەر ئەوە بووە بگاتە ئەوروپا، دووجار ڕۆیشت گەڕایەوە، بەنیازبوو ئەو بەهارە دیسان سەفەر بکات بۆ ئەوروپا، بەڵام مەرگ ڕێی پێنەدا.

شـۆخان کەمتـر لـە سـەعاتێک بـەر لـە ڕووداوەکـە هاوژینەکـەی بینیـوە، گوتی "کە زانیـم گەڕاوەتەوە، چوومـەوە ماڵ، گوتم نانت بـۆ ئامـادە دەکـەم، گوتـی نانم خـواردووە. دەسـتی خستە سەر شـانم و پێیگوتم: بڕۆوە ماڵی دایکت، ئیشێکم هەیە. گوتم ناڕۆم دەبێ بـە یەکەوە بڕۆین، بەڵام ئەو پێداگیری کرد کە بڕۆم".

شـۆخان دەیـەوێ بە نـاوی ئـەوەی نانی نەخـواردووە لەلای هاوژینەکەی بمنێتەوە. ئەو دەڵێـت "پێمگوت مـن نانم نەخـواردووە، نان دەخۆم ئینجا دەڕۆم، بەڵام ئەو زۆرتر پێداگیری کرد و گوتی لە کوێ هاتووی، بڕۆوە ئەوێ".

شـۆخان هیـچ شـتێکی گومانـاوی لـە ڕووخسـاری هاوژینەکەی بەدینەکردووە، بۆیە ماڵەکەی بۆ جێدێڵێ. شـۆخان دەڵێت "ئەگەر بمزانیبا ئەوە دواجارە ئەوها بە جوانی دەیبینم، هەرگیز ماڵەکەم جێنەدەهێشت".

کاتێـک هەواڵـی ئاگرکەوتنەوەکـەی پێگەیشـتووە، شـۆخان سـێیەم کـەس بووە گەیشـتووەتە ماڵەکەی. شـۆخان دەڵێت "بەو دیمەنە تاسابووم، دەسەڵاتی هیچم نەبوو، هەر هـاوارم دەکرد، فریای ڕابـەر بکەون، بەڵام کە هێنایانە دەرەوە، هەموو گیانی سووتابوو".

شـۆخان، دوایینجـار لـە نەخۆشـخانەی فریاکەوتنی سلێمانی هاوژینەکەی بینیووە، کە جەستە ڕەشـهەڵاتووەکەی لە لەفافێکی سپی پێچراوە. شۆخان دەڵێت "ڕابەر لە نەخۆشخانە داوای کردبوو ببیبنم، کاتێک چوومە لای، گوتی جەستەم ئازاری هەیە، بمشێلە. نەمتوانی هیچ بکەم، تەنیا سەیری چاوەکانیم دەکرد".

شۆخان لە هاوژینەکەی پرسیوە، ئەو ڕووداوە چۆن بووە، ئەویش گوتوویەتی نازانم چۆن بوو. شۆخان دەڵێت "ڕابەر پەشۆکابوو، جگە لەوەی جەسـتەی سـووتابوو، دووکەڵـی ئاگرەکەش قورگی گرتبوو، توانای قسـەکردنی بە باشـی نەبـوو". ئێسـتا شـۆخان بـەدوای وڵامی ئەو پرسیارانەدا وێڵە: هاوژینەکەی خۆی سووتاند، یان سـووتا؟ ئەگەر خۆی سووتاندووە، بۆچی خۆی سووتاند؟

ڕائیدەکان چی دەڵێن؟

ڕائیـدی پۆلیس کاروان مەحمـود، گوتەبێـژی بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسـی ڕاپەڕین، سەبارەت بە سووتانی ئەو گەنجەی ڕانیە بە (ڕووداو)ی گوت "تاوەکو ئێستا بۆمان ڕوون نەبووەتەوە، ئەو گەنجە خۆی سـووتاندووە، یان سـووتاوە. لێکۆڵینـەوە لە ڕووداوەکە بەردەوامە. ڕووداوەکە گوماناوییە، دەبێ گوتەی کەسوکاری و شایەتحاڵەکان وەربگیرێ". بەڵام ڕائید حوسێن عەبدوڵڵا، گوتەبێژی بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسی بەرگریی شارستانی ڕاپەڕین گوتی "دوای کۆنترۆڵکردنی ئاگرەکە لەلایەن تیمەکانمانەوە، لێکۆڵینەوەمان لە ڕووداوەکە کرد، دەرکەوت ئەو گەنجە نەوتی بەخۆیدا کردووە و ئاگری لە خۆی بەرداوە، بەو هۆیەش چێشـتخانەی ماڵەکەیان ئاگری گرتووە". گوتیشـی "ڕێژەی سووتانی ئەو گەنجە 90% بووە، تەنیا شـەو و ڕۆژێک لە نەخۆشـخانە ماوەتـەوە، بەهۆی زۆری ڕێژەی سووتانەکەی، گیانی لەدەستداوە".

موقەدەمی مافپەروەر
ژیلەمۆ عەبدولقادر

کەسوکارەکەی بەدبەختیان کرد

کچێـک دەکەوێتـە داوی خۆشەویسـتیی کوڕێکـەوە. کوڕەکـە یەکسـەر داوای ئەڵقەگۆڕینـەوەی لێـدەکات. کچەکە بەمـە زۆر دڵخۆش دەبـێ و لە ڕاسـتگۆیی کوڕەکە دڵنیا دەبێ. بەڵام جیاوازیی تەمەن و ئاستی کۆمەڵایەتیی بنەماڵـەی هـەردوولا بەربەسـت بـۆ بەیەکگەیشـتنیان دروسـتدەکات. کوڕەکـە و کچەکـە بـۆ مـاوەی سـێ سـاڵ ڕووبـەڕووی بەربەستەکان دەبنەوە و دواجار دەبنە هاوژین.

خۆشەویسـتیی نێـوان ئـەو دوو هاوژینـە ڕۆژ بـە ڕۆژ پتردەبوو، بەڵام کەسـوکاری کچەکە بـەردەوام بەدوای بیانوویەکـدا دەگـەڕان بۆئـەوەی کچەکەیـان جیاببێتـەوە. تاوەکو ئەو ڕۆژەی بۆیـان دەردەکەوێـت منداڵیان نابێـت و هۆکارەکـەش کوڕەکەیـە. ئەوەندە بەس بوو بۆئەوەی کچەکەیان ناچـار بکـەن جیاببێتـەوە. کچەکـە ئێسـتاش خەون بەو ڕۆژانەوە دەبینێ کە لەگەڵ ئەو کوڕە بەیەکەوە بوون.

ماڵـی باوکی کچەکە واز لە کچەیان ناهێنن. دوای دوو ساڵ ناچاری دەکەن شـوو بکاتەوە. کچەکە شوو دەکاتەوە و دەبێتە دایکـی منداڵێک، بەڵام دڵی هەر بـۆ مێـردە کۆنەکەی لێـدەدات. بۆیـە مێردەکـەی دڵپیسـی لێدەکات. هەرچەندە مێردەکەی پێشـتر زانیاریی هەبووە کە ئەو کچە چۆن شوویکردووە و بۆچی جیابووەتەوە.

ناوهێنانـی مێـردە کۆنەکـەی بـەدەم خەوەوە بەس بـووە بۆئەوەی مێردەکـەی زۆرتـر لە جـاران دڵی لێ پیس ببـێ. بـەردەوام پێیدەڵێت: تۆ دڵـت هـەر لـەلای مێـردە کۆنەکەتە. بۆیە ئەو ئافرەتە کە سـەردانی کردین گوتی چیدی بەرگەی ئەو ژیانە ناگرێ و دەیـەوێ لـە هاوژینـی دووەمیشـی جیاببێتەوە.

ئەو ئافرەتە نەیشـاردەوە ئەگەرچی مێـردی پێشـووی سـەری خـۆی هەڵگرتـووە و لە کوردسـتان نەماوە، بـەڵام هێشـتا هـەر خۆشـی دەوێت. ئـەو گوتی "بریـا شـووم نەکربایەوە، وەکچۆن پێشتر پێداگیریم لەسەر ئەوە کرد کە شوو بەو کوڕە بکەم، دەبووایە ئەوهـاش پێداگیـری لەسـەر ئـەوە بکەم کـە لێی جیانەبمـەوە. هاوژینی ئێستاشـم ناهەقی نییـە کە ناکرێ من ژنـی ئەوبم و دڵم لەلای پیاوێکی دیکە بێ. ئێستاش دەمەوێ لێی جیاببمەوە، بـەڵام باوکم دەڵێـت دەبێ تەحەممول بکەی".

قسە لەگەڵ کەسـوکاری ئافرەتەکە کـرا، ئامـۆژگاری کران واز لـە ژیانی کچەکەیـان بهێنـن. بەهـۆی ئەوانەوە کچەکەیـان تووشـی گرێـی دەروونـی بـووە. ناچارتان کردووە لە کەسـێک جیاببێتەوە کە زۆری خۆشویسـتووە، ئێسـتاش دەتانـەوێ بـە زۆر لەگـەڵ کەسـێک بمێنێتـەوە کـە سـۆز و خۆشەویستی بۆی نییە.

دواجار بە لێکتێگەیشتنی هەردوولا، ئافرەتەکـە جیابـووەوە. کچەکەشـی بـردەوە لای خۆی، بەڵام بەو مەرجەی باوکی کچەکـەش هەرکاتێک حەزیکرد کچەکەی ببینێ. کێشـەی ئەو ئافرەتە پێماندەڵێت دەسـتوەردان لـە ژیانی تایبەتیـی کەسـەکان، چـۆن ماڵـی کەسێک وێران دەکات و چۆن وادەکات کەسـێک لـە ژیانی خێزانیدا شکست بهێنێ.

* **بەڕێوەبەری بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ئافرەتان/ هەولێر**

پۆلیس دەستگیرانەکەی دەستگیرکردووە

ساسان میراتەکەی بەشکرد و خۆی کوشت

عومەر چاوشین
ڕووداو — ڕاپەڕین

ڕەنگە دەزگیرانەکەی تاکە کەس بێ شتێک لەبارەی خۆکوشـتنی ساسان بزانێت، لە کاتی ڕووداوەکـەش تەنیـا ئـەوی لـەلا بـووە، هەر بۆیە پۆلیس دەزگیرانەکەی دەسـتگیرکردووە. کەسوکارەکەشـی دەڵێـن نازانـن بۆچی خۆی کوشتووە.

دوای نیـوەڕۆی ڕۆژی 2017/2/23 لـە ناحیـەی چوارقوڕنەی سـەر بە قـەزای ڕانیە، پیاوێکی تەمەن 36 سـاڵ بەناوی ساسان بەکر ئەحمـەد، بە گوللەیەکی دەمانچە بریندارببوو، یەکسـەر گواسـترایەوە بـۆ نەخۆشـخانەی فریاکەوتنـی سـلێمانی، بەڵام لـە ڕێگا گیانی لەدەسـتدا. پۆلیس تەرمەکـەی ڕەوانـەی پەیمانگـەی دادپزیشـکی سـلێمانی کـرد، بۆ ئەوەی دڵنیا ببێتەوە لەوەی ئەو کەسـە خۆی کوشتووە.

ساسان ڕۆژنامەنووس بووە، بەڵام بە کەمی کاری ڕۆژنامەوانی کردووە، زۆرتر بە کاسبییەوە سەرقاڵ بووە، دووکانی زەڕەنگەری هەبووە.

ڕەوەنـد کە برای ساسـانە بـە (ڕووداو)ی گـوت براکەی دووجار بە خواسـتی خۆی ژنی هێنـاوە، بەڵام لە هەردوو ژنەکە جیابووەتەوە. هەفتەیەکیش بەر لەوەی خۆی بکوژێ، ژنێکی دیکەی مارەکردووە.

ڕەوەند دەڵێت "ساسـان بەر لەوەی خۆی بکوژێ، کەسێک تەلەفۆنی بۆ کردووە، پاشان گوتوویەتـی سـەفەر دەکـەم، پـاش ئەوەی سـەفەرەکەی کـردووە و گەڕاوەتـەوە، خۆی کوشتووە".

ڕەوەند بە سەرسوڕمانەوە باسی خۆکوشتنی براکەی دەکات و دەڵێت "ئەو هیچ کێشـەیەکی لەگـەڵ کـەس نەبـووە، نەمانزانیوە نەخۆشیی دەروونیشـی هەبووبـێ، بۆیە نازانیـن بۆچـی خۆی کوشت".

ساسـان لەگـەڵ دەزگیرانەکەی سـەفەری هەولێریان کردبوو، دوای گەڕانەوەیان چووبوونە خانووەکەیان، بەڵام بەر لەوەی کۆتایی بە ژیانی خۆی بێنێ، نامەیەکی بۆ ڕەوەندی برای ناردووە. ڕەوەند باسی ناوەڕۆکی نامەکە دەکات و دەڵێت "ساسان ئامادەکاری بۆ خۆکوشتنەکەی کردبوو، بەر لەوەی خۆی بکوژێ، مەسـجێکی بۆ ناردم، باسـی ئەو قەرزانەی کردبوو کـە قەرزدار بوو، هەروەها ئـەو قەرزانەی خۆی کە لەلای خەڵک بـوون. لـە مەسـجەکەدا نووسـیبووی: ئـەو کەسانەی قەرزدارن، ئەوان زێڕیان بە قەرز یان بە قیسـت بردووە، گەردنیان ئازابێ و دەیکەم بەخێر". بە گوتـەی ڕەوەند، براکەی 20 هەزار دۆلاری لەلای خەڵک بووە.

ڕەوەند باسـی ناوەڕۆکـی نامەیەکی دیکەی براکـەی دەکات کە بەپێـی ناوەڕۆکی نامەکەی بێ، سـەرجەم ماڵ و موڵکەکەی دابەشی سەر کەسوکارەکەی کردووە، دوو ژنەکەی پێشووشی لەبیر نەکردووە، بەڵام هیچی بۆ دەزگیرانەکەی دانەناوە.

ڕەوەنـدە دەڵێـت "ساسـان لـەو نامەیەدا نووسـیویەتی خانوویەکم بدەنە دوو کچەکانم، لەگـەڵ بڕێک پـارە. خانوویەکیش بدەنە کوڕە تاقانەکـەم. بڕێک پارە و ئاڵتوون وەکو مارەیی بدەنە هاوژینی پێشووم". ساسان کە لە هاوژینی دووەمـی سـێ منداڵی هەیـە، داوای لێکردووە ئـاگای لـە منداڵەکانی ببـێ و زۆر بەباشـی پەروەردەیان بکات.

لە دوای ڕووداوەکە، دەزگیرانەکەی ساسـان دەزگیرکراوە. ڕەوەند لەبارەی دەسـتگیرکردنی دەزگیرانـی براکـەی دەڵێـت "نـەک تەنیـا دەزگیرانەکـەی، بەڵـکو دایـک و باوکـی دەزگیرانەکەشی دەستگیرکراون. نازانین ئەوان هۆکاری خۆکوشتنی براکەمن یان نا، بەڵام هەر کەسێک لە پشت خۆکوشتنی براکەم بێ، بەهیچ شێوەیەک لێی خۆشنابین".

حەیـدەر ئەبوبەکـر، کـە دراوسێیانە، زۆر پەسنی ساسان دەدات و دەڵێت: "کەسێکی بێ کێشە بوو، لەگەڵ کوڕەکەی بە تەنیـا دەژیان، لە کاتی ڕووداوەکەش کوڕەکەی لـەوێ نەبووە، تەنیـا خـۆی و دەزگیرانەکەی لەماڵ بوون کە دوو ڕۆژ پێش ڕووداوەکە مارەی کردبوو".

حەیـدەر باسـی کاتـی ڕووداوەکـە دەکات و دەڵێـت :"ئێمـە لـە ماڵەوە بوویـن، لەناکاو لـە کۆڵان بووە قیژە و هـاوار، کاتێک چووینە دەرەوە گوتیـان ساسـان خـۆی کوشـتووە. کەسـمان گوێمـان لە دەنگی تەقـە نەبوو. کە چووین ساسـان لـە ژوورەوە کەوتبـوو، بەڵام کەس دەسـتی بۆ نەبـرد، هەتا پۆلیس هات و گواستیانەوە بۆ نەخۆشخانە".

حەیـدەر دەڵێت ئەوەی لـەو ڕووداوە زۆر بە پەرۆش بوو هاوژینی دووەمی بوو. سەبارەت بە دەزگیرانەکەشی حەیدەر گوتی "دەزگیرانەکەشی هەر لە خۆی دەدا، ئەوەندەی ئێمە ئاگامان لێی بوو، جارێکیش بوورایەوە".

حەیدەر کە دواتر لەگەڵ دراوسێکانی قسەیان لەگەڵ دەزگیرانەکەی ساسـان کردووە، دەڵێت "دەزگیرانەکەی بۆی باسکردین کاتێک چوونەتە ژوورەوە، ئـەو پرسـیاری کـردووە تەوالێت لە کوێیـە، ساسـانیش پێی نیشـان داوە. ئەو لە تەوالێت بووە، گوێی لە دەنگی گوللەیەک بووە. کە هاتووەتە دەرەوە بینیویەتی ساسان لە نێو خوێندا کەوتووە".

بە گوتەی حەیدەر، هەموو دراوسـێکان بەو ڕووداوە تووشـی شـۆک بوون "درۆ نییە ئەگەر بڵێم تاوەکو 24 سەعات کەس نانی نەخواردووە، هەموومان بەو ڕووداوە تاساوین".

سەرچاوەیەک کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە بـە (ڕووداو)ی گـوت :"ساسـان دوو ڕۆژ بـوو کچێکی مارەکردبوو. لەو ڕووداوەدا دەردەکەوێ کـە دەزگیرانەکەی هـۆکار بووبێ. هەر بۆیەش لەلایـەن پۆلیسـەوە دەزگیرکـراوە. لـە کاتی ڕووداوەکەش تەنیا ئەوی لەلا بووە، هەر ئەویش خەڵکی لە ڕووداوەکە ئاگادارکردووەتەوە".

فەرمان ئەحمەد پیرۆت، بەڕێوەبەری بەشی کارگێڕی نەخۆشخانەی گشتی ڕانیە بە (ڕووداو) ی گوت کاژێر سێی دوای نیوەڕۆ، بریندارێکیان هێنایە بەشـی فریاکەوتنی نەخۆشخانەی ڕانیە کـە لەماڵەکـەی خـۆی لەگەڕەکـی ڕاپەڕیـن، گوللەیەکی دەمانچە بەر سەری کەوتبوو. بەڵام لەبەر ئەوەی لە نەخۆشخانەکەمان نەشتەرگەری مێشـک و دەمار ناکـرێ، بۆیە بەڕێمان کرد بۆ نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی".

بە گوێرەی ئەو پشـکنینە سەرەتاییانەی لە نەخۆشخانەی گشتی ڕانیە بۆ برینەکەی ساسان کراون "دەرکەوتـووە گوللەیەک بەر لای چەپی سـەری ساسان کەوتووە و لەلای ڕاستی سەری دەرچـووە. گوللەکەش لە دووری کەمتر لە نیو مەتر بەری کەوتووە. پێدەچێ خۆی گوللەکەی لە خۆی دابێ". فەرمان ئەحمەد وایگوت.

خەزووری بە گرتنی دا

ڕائیـد کاروان مەحموود، گوتەبێـژی بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسـی ڕاپەڕین بە (ڕووداو)ی گـوت "دوای ئاگادارکردنەوەی پۆلیس لـە ڕووداوی بریندارببوونی کەسـێک بەناوی ساسـان ئەحمەد، لەگەڕەکی ڕاپەڕینی ناحیەی چوارقوڕنە. تیمەکانـی پۆلیس دەسـتبەجێ گەیشـتنە شـوێنی ڕووداوەکـە. بەپێی لێکۆڵینەوە سـەرەتاییەکانی پۆلیس دەرکەوت ئەو کەسە بە دەمانچەیەکی جۆری میکارۆف، گوللەیەکی لە سەری خۆی داوە". گوتیشی "دوای ڕووداوەکە لەسەر داوای باوکی کوڕەکە، کچێک لەلایەن پۆلیسەوە دەستگیرکراوە".

لە کوردستان پسپۆری سێکسۆلۆژی نییە

سەروەر سالار
ڕووداو – سلێمانی

سێکسۆلۆژی چەند سەدەیەکە وەک لقێکی پزیشکی لە وڵاتانی پێشکەوتوو هەیە، بەڵام لە کوردستان هێشتا ئەو لقە لە زانستی پزیشکی بە سەربەخۆیی ناخوێندرێ. وەزارەتی تەندروستی دەڵێ تاوەکو ئێستا باسی ئەو بابەتەیان نەکردووە و پلانیشیان نییە بۆ داهاتوو خوێندنی ئەو پسپۆڕییە بۆ پزیشکان بکەنەوە. ڕاپرسییەکی (ڕووداو)یش دەریدەخات زۆربەی پزیشکانی کوردستان بە پێویستی دەزانن سێکسۆلۆژی وەک پسپۆڕییەکی پزیشکی لە کوردستان بخوێندرێت.

سێکسۆلۆژی زانستی لێکۆڵینەوە و قووڵبوونەوەیە لە لایەنی سێکسیی مرۆڤ. پسپۆڕانی سێکسۆلۆژی سوود لە چەندین بواری ئەکادیمی، هەر لە زانستی پزیشکییەوە بگرە تا دەگاتە دەروونناسی، زیندەزانی و کۆمەڵناسی، وەردەگرن بۆ دەستنیشانکردن و چارەسەرکردنی گرفتە سێکسییەکان. ئەو بابەتانەی سێکسۆلۆژەکان لێیدەکۆڵنەوە بریتین لە پەرەسەندنی سێکسی (باڵغبوون)، ئاراستەی بیرکرنەوەی سێکسی، شوناسی جێندەری، پەیوەندییە سێکسییەکان، خولیا سێکسییە سەیرەکان و گرفتەکان، لە لایەنی جەستەییش (بۆنموونە ڕەپنەبوونی چووک) و دەروونی سێکس (بۆ نموونە شەرم و ترس لە سێکس).

هیندییەکان چوار سەدە پێش زایین کاماسوترایان هەبووە، کە یەکێکە لە دەقە کۆنەکانی سێکسۆلۆژی. فەرەنسییەکانیش لە سییەکانی سەدەی نۆزدەدا، توێژینەوەی سێکسییان هەبووە لەسەر سێکسفرۆشەکانی پاریس، ئەمەی دواییان بە یەکەم کاری مۆدێرن دادەنرێ لە بواری سێکسۆلۆژی.

لە پلانی وەزارەتدا نییە

لە کوردستان خوێندنی بۆرد (هاوتای دکتۆرا) و دیپلۆمی باڵای دوو ساڵ (هاوتای ماستەر) و دیپلۆمی باڵای یەک ساڵ (هاوتای دیپلۆمی باڵا) هەن بۆ وەرگرتنی پسپۆڕی پزیشکی، بەڵام تاوەکو ئێستا لە چوارچێوەی هەریەک لەوانەدا شتێک نییە بەنێوی پسپۆڕی سێکسۆلۆژی.

دکتۆر خاڵس قادر، بەڕێوەبەری گشتیی دیوان و گوتەبێژی وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بە (ڕووداو)ی گوت کردنەوەی ئەو پسپۆڕییە لەلای ئەوان هەر باسیش نەکراوە "تاوەکو ئێستا باسی ئەو بابەتەمان نەکردووە، هیچ پلانێکیشمان نییە بۆ داهاتوو بیکەینەوە".

ڕاپرسییەکی ئۆنلاینی ڕووداو: 8%ی پزیشکانی کوردستان دژی ئەوەن بخوێندرێت

پزیشکێک: خەڵک بۆ کێشەی سێکسی نایەتە لای پزیشک

لەبارەی هۆکارەکانی نەکردنەوەی ئەو پسپۆڕییە د.هیوا یاسین، بەرپرسی بەشی هونەری لە بەڕێوەبەرێتیی گشتیی تەندروستیی سلێمانی، بە (ڕووداو)ی گوت "بۆئەوەی لقێکی پزیشکی بکەیتەوە بۆ پێگەیاندنی پسپۆڕیی نوێ، سەرەتا دەبێ پسپۆڕت هەبن بۆ سەرپەرشتیکردنی ئەوانەی دەخوێنن. لە پارێزگای سلێمانی تاوەکو ئێستا هیچ پسپۆڕێکی ئەو بوارەمان نییە کە لە دەرەوەی وڵاتەوە گەڕابنەوە تاوەکو بیر لە کردنەوەی خوێندنی سێکسۆلۆژی بۆ پزیشکەکانمان بکەینەوە".

بە بڕوای دکتۆر هیوا دابونەریت لە کوردستان بەربەستە لەبەردەم پیادەکردنی ئەو پسپۆڕییە پزیشکییە لە کوردستان "خەڵک لێرە شەرمدەکەن باسی گرفتە سێسکییەکانیان بۆ یەکدی بکەن، نەخوازەڵڵا بە بەرچاوی خەڵکەوە سەردانی پزیشک بکەن بۆ چارەسەری کێشە سێکسییەکانیان".

بەرپرسەکەی تەندروستیی سلێمانی دەڵێ بۆ ئێستا ئەستەمە کەسێک بەهۆی پیادەکردنی ئەو پسپۆڕییەوە بتوانێ کلینیکێکی ئەوتۆی هەبێ و داهاتێکی باش پەیدا بکات، بۆیە ڕەنگە پزیشکان ئامادەییان نەبێ بۆ ئێستا ئەو پسپۆڕێتییە بخوێنن، تەنانەت ئەگەر بشکرێتەوە.

سێکس وەک سەرچاوەی کێشە

مامۆستایەکی زانکۆ دەڵێ گرفتە سێکسییەکان هەم بڵاون و هەم سەرچاوەی چەندین کێشەی دیکەن، بۆیە گرنگە کەسانی پسپۆڕ پێبگەیێندرێن، بۆئەوەی مامەڵە لەگەڵ ئەو گرفتانە بکەن و چارەسەری بنەڕەتییان بۆ بدۆزنەوە.

د.عەبدولفەتاح هەورامی، کە بۆردی پزیشکی کۆمەڵی هەیە و مامۆستای سکوڵی پزیشکییە لە زانکۆی سلێمانی، بە (ڕووداو)ی گوت "گرفتی سێکسیش وەک هەر گرفتێکی دیکەی مرۆڤ پێویستی بە چارەسەرە، کە ڕەنگە سەرچاوەکەی جەستەیی یان دەروونی بێت. بۆیە وەک هەموو پسپۆڕییەکانی دیکە، پێویستمان بەو پسپۆڕییەش هەیە".

د.عەبدولفەتاح کە بەرپرسی بەشی توێژینەوە زانستییەکانە لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی تەندروستیی سلێمانی، هەروەها دەڵێ "بەپێی بەدواداچوون و ئامارە جیاوازەکان، گرفتە سێکسییەکان سەرچاوەی چەندین گرفتی خێزانی و تەنانەت جیابوونەوەی هاوژینەکانیشن، هەندێکجار ئەگەر شەرم و ترس و نەزانی بهێڵێ، گرفتە سێکسییەکان زۆر سادە و ئاسانن و لەلایەن پسپۆڕی سێکسۆلۆژییەوە زۆر ئاسان چارەسەر دەکرێن".

34 %ی پزیشکان سێکسۆلۆژیان پێ گرنگ نییە

ڕووداو بەشێوەی ئۆنلاین پرسیارێکی ئاراستەی 74 پزیشک لە ناوچە جیاوازەکانی کوردستان کرد. پرسیارەکەش ئەوە بوو "بە پێویستی دەزانیت سێکسۆلۆژی وەک پسپۆڕییەکی پزیشکی لە کوردستان بخوێندرێت؟" بەشداربووان سێ بژاردەیان خرایە بەردەم (بەڵێ، نەخێر، ئەم بابەتە جێگەی بایەخ نییە). وەڵامی بەشداربووان بەو شێوەیە بوو: 41 پزیشک (55%)ی بەشدرابووان بە پێویستی دەزانن لە کوردستان ئەو پسپۆڕییە بخوێندرێ. تەنیا شەش پزیشک (8%) دژی بوون. 27 پزیشکیش کە دەکاتە 34%ی بەشداربووانی ڕاپرسییەکە پێیانوابوو ئەو بابەتە زۆر گرنگ نییە و جێی بایەخی ئەوان نییە.

بەهۆی نەبوونی ڤیتامینێکەوە تووشی بێری بێری دەبن

مەشرووبخۆرەکان بێ ڤیتامینن

د. زانیار نووری*

خۆراکۆکەکان ئەو خواردنانەن کە پێویستن بۆ لەشمان، چونکە بەشدارن لە کارلێکە کیمیاییەکانی جەستەی مرۆڤ یان بونیادنانی خانەکان، بەڵام وەکو چەوری و نیشاستە و پرۆتین، وزەبەخش نین. ئەمەش ڤیتامینەکان و خوێیەکان و کانزاکان دەگرێتەوە، لێرەدا تەنیا باسی ڤیتامینەکان دەکەین.

ناتکەنە سوپەرمان

ڤیتامینەکان کۆمەڵێک خۆراکی بچووکن کە گرنگن بۆ ڕێکخستنی کارلێکە کیمیاییەکانی لەش و بنیادنانی هەندێک خانە و شانەی لەش. هەر ڤیتامینێک سوودێکی تایبەتی هەیە بۆ مرۆڤی ساغ و نەخۆش، بەڵام لە ئاستێکی گونجاودا. واتە وەک زانراوە ئەگەر کەم بن ئەوا دەبنە نەخۆشی، بەڵام ئەگەر زیادیش بن لە پێویست هەر دەبنە نەخۆشی! جاران وا باو بوو کە ئەگەر ڤیتامینەکان بە دەرمان بخۆین ئەوە بەهێزمان دەکەن، بەڵام ئەمە هەڵەیە. بەڵکو ئەگەر لەخۆمانەوە بیانخۆین ڕەنگە زیانمان پێ بگەیەنن. لە کۆمەڵگەی خۆماندا ئێستاشی لەگەڵدا بێت خەڵکێکی زۆر ئەو ڤیتامینانە بە حەب یان گیراوە دەکڕن و دەیخۆن، وادەزانن دەبنە سوپەرمان و بەهێز دەبن، بەڵام ئەمە ڕاست نییە.

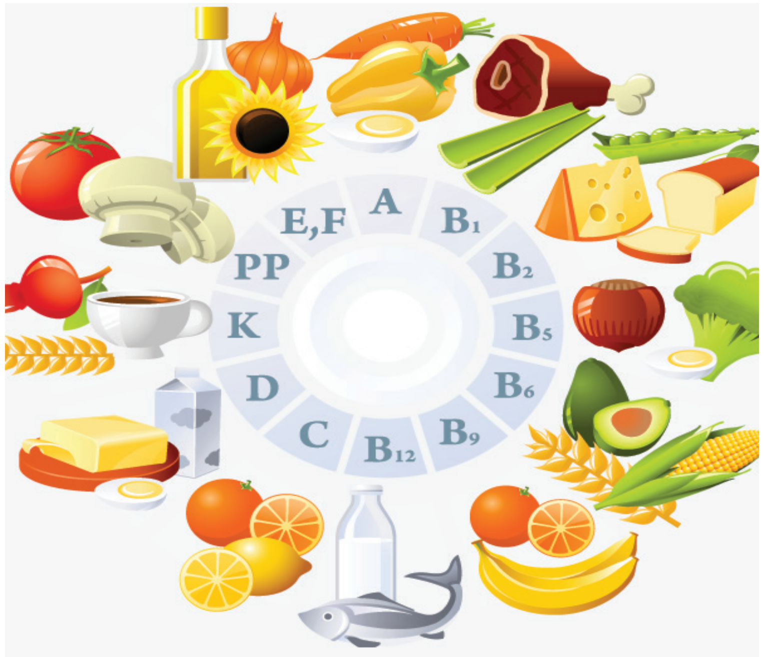

جۆرەکانی ڤیتامین:

ڤیتامین A: لە جگەری ئاژەڵدا زۆرە و کەمتر لە شیر و شیرەمەنییەکانیشدا هەیە. ئەگەر کەم بکات، دەبێتە هۆی تێکچوونی پێست. هەندێکجار لە هەندێک وڵاتی ئاسیادا دەبێتە هۆی کوێریی منداڵ، بەڵام لە کوردستان ئەم حاڵەتە نییە. هۆکارەکەشی دەگەڕێتەوە بۆ بوونی خواردنی باش لە دایکەکاندا لای ئێمە. ئەگەر لەخۆتەوە بیخۆیت و ڕێژەکەی لە لەشدا زیادببێ، دەبێتە هۆی نەخۆشی. بەتایبەتی لە ئافرەتی دووگیاندا، دەبێتە هۆی نەخۆشیی زگماکی لە منداڵەکەیدا. بۆیە ئافرەتی سکپڕ ئەگەر ئەو جۆرە ڤیتامینەی کەم نەبێت، نابێ هەرگیز بیخوات. هەر لەبەر هەمان هۆکار باش نییە ئافرەتی دووگیان جگەری ئاژەڵ بخوات.

ڤیتامین D: لە ڕۆنی ماسیدا زۆرە، کەمتر لە هەتاو و زەردێنەی هێلکەشدا هەیە.

ڤیتامین A: لە ڕۆنی گوڵەبەڕۆژەدا زۆرە، کەمتر لە گوێزیشدا هەیە. دەرکەوتووە کە ئەو میللەتانەی خۆراکی پڕ لەو ڤیتامینە دەخۆن کەمتر تووشی نەخۆشیی دڵ دەبن، وەکو ژاپۆن، بەڵام لێکۆڵینەوە گەورەکان دەریانخستووە حەبی ئەو جۆرە ڤیتامینە نابێتە هۆی تووشنەبوون بە نەخۆشیی دڵ.

ڤیتامین K: لە سەوزە گەڵا پانەکاندا زۆرە. کەمتر لەڕێگەی ڕیخۆڵەی مرۆڤیشەوە دروستدەبێت. هەموو منداڵێک کە لەدایک دەبێت، پێویستە دەرزییەکی ئەو جۆرە ڤیتامینە وەربگرێ، بۆئەوەی ڕێگە لە خوێنبەربوون بگرێ.

ڤیتامین B1: لە گۆشتی بەرازدا زۆرە، کەمتر لە گەنم و برنجیشدا هەیە. ئەگەر یەکێک لە دارستانێکدا بمێنێتەوە و خۆراکی باش نەبێت، تووشی کەمیی ئەو جۆرە ڤیتامینە دەبێت، کە نەخۆشییەکی گران دروستدەکات. هەر لە پەککەوتنی جووڵەی مرۆڤەوە تاوەکو سستیی دڵ و تێکچوونی دەروونی، بەڵام نەخۆشییەکە زۆرتر تووشی ئەو کەسانە دەبێت کە کحول زۆر دەخۆنەوە، لە کوردستان بەو نەخۆشییە دەگوترێ (بێری بێری) بە سریلانکی واتە (ناتوانم ناتوانم).

- ڤیتامین B2: لە شیردا زۆرە، کەمتر لە ژەمی بەیانیانیشدا هەیە (ئەو ژەمە لای ئێمە زۆر کەم دەخورێت). ئەگەر کەسێک بەدخۆراک بێت، یەکێک لەو ڤیتامینانەی کە کەمدەکەن ئەمەیە، دەبێتە هۆی قڵیشانی لێو و دەم و سووربوونەوەی زمان.

ڤیتامین B3 یان نیاسین: لە گۆشتدا زۆرە. ئەگەر کەسێک تەنیا گەنمەشامی بخوات بەتەنیا تووشی پیلاگرا دەبێت، کە نەخۆشییەکە بەهۆی کەمبوونی ئەم ڤیتامینەوە دروستدەبێت.

ڤیتامین B6: لە گۆشتدا زۆرە، کەمتر لە سەوزەشدا هەیە. ئەگەر سکپڕێک زیاد لە پێویست بیخوات، دەبێتە هۆی نەخۆشیی زگماکی لە منداڵەکەیدا. جاران دەدرایە دایکی سکپڕ بۆ چارەسەری ڕشانەوە و دڵتێکهەڵاتنی سکپڕی، بەڵام دەرکەوتووە کە هیچ سوودێکی زانستیی نییە، بگرە خراپیشە.

ڤیتامین فۆلەیت یان فۆلیک ئەسید: لە جگەردا زۆرە، کەمتر لە گەڵای سەوزە گەورەکانیشدا وەک سڵق هەیە. هیچ دایکێک نابێ سکی هەبێت یان پێش سکپڕیش و حەبی فۆلیک ئەسید نەخوات، بە لایەنیکەمەوە سێ مانگی یەکەم، چونکە کەمیی ئەم ڤیتامینە دەبێتە هۆی زیادبوونی ئەگەری نەخۆشیی زگماکی لە منداڵەکەیدا. بەداخەوە ڕۆژانە دایکی سکپڕ دەبینین کە فۆلیک ئەسید ناخوات و ئاگای لێنییە. ئەو کەسانەش کە گۆشتی سوور (گۆشتی ئاژەڵ) لە خۆیان قەدەخە دەکەن و خوێنیان کەمدەکات، بەهۆی کەمیی ئەم ڤیتامینەوەیە.

جارنا جارێک نەخۆشێکی شەکرە دەبینم کە گۆشتی لەخۆی قەدەخە کردووە، بەڵام ڕۆژی دوو نانی کوردی دەخوات، دەیبینی کەمخوێنە و هێزی پێنەماوە، بەڵام شەکرەکەشی هەر بەرزە. هەموو ئەمانە لەئەنجامی تێگەشتنی هەڵەوەیە.

- ڤیتامین B12: لە گۆشتی ئاژەڵدا زۆرە. ئەگەر کەم ببێت دەبێتە هۆی کەمخوێنی یان سستبوون و ئیفلیجیی لاسەری مرۆڤ. هەندێکجار زۆر بە شاراوەیی کەمدەبێتەوە و دەبێتە هۆی خڵەفانی مرۆڤ. ئەمەش زۆربەی کات لەئەنجامی تەرککردنی گۆشتی ئاژەڵەوەیە بە هەڵە.

- ڤیتامین بایۆتین: لە زەردێنەی هێلکەدا زۆرە. گرنگە بۆ کارلێکەکانی جگەری مرۆڤ.

- ڤیتامین C: لە میوە ترشەکاندا زۆرە، وەکو پرتەقاڵ، کەمتر لە میوە و سەوزە فرێشەکانیشدا هەیە. کەمیی ڤیتامین سی ناسراوە لە کوردەواری خۆماندا، چونکە لە ساڵانی چل و پەنجاکاندا پارە نەبووە میوەی تازە بخۆین، بۆیە نەخۆشیی ئەسکەرپووت دروست دەبوو. ئێستا زۆر کەمە یان نییە.

* پسپۆڕی نەخۆشییەکانی هەناو

لە کێدا کەمدەکات؟

زۆربەی کات ڤیتامینەکان لەو کەسانەدا کەم دەکات کە کحول زۆر دەخۆنەوە یان کەسێک خواردنێکی تایبەتی وەکو گۆشتی ئاژەڵ لەخۆی حەرام دەکات. یان منداڵان کە خۆراکی باش ناخۆن. ژەهراوی بوونیش بە ڤیتامینەکان زۆربەی کات لەو کەسانەدا ڕوودەدات کە لە خۆیانەوە حەبی ڤیتامینەکان دەخۆن.

ئەوانەی پشتئێشەیان هەیە با وەرزش بکەن

ڕووداو–دەیلی تەلەگراف

کۆمەڵەی پزیشکانی ئەمریکا The American College of Physicians ڕێنماییە فەرمییەکانی خۆی لەبارەی چارەسەری پشتئێشەی سادەوە گۆڕی و دەڵێ دەبێ سەرەتا چارەسەری سروشتی و وەرزشیان بۆ بنووسن نەک دەرمان.

گۆڕانی ڕێنماییەکە تەنیا مانگێک دوای ئەوە هات کە توێژینەوەیەکی ئوسترالی دەریخست دەرمانە دژەئازارە باوەکان ڕۆڵێکی ئەوتۆیان نییە لە چاکبوونەوەی پشتئێشەی سادە. دواتریش کۆمەڵەی پزیشکانی دڵ لە ئەمریکا هۆشدارییان دا کە پرۆفین و هاوپۆلەکانی (کە بە بەربڵاوی بۆ سەرکوتکردنی پشتئێشە بەکاردێن) ڕێگە خۆشدەکەن بۆ سستبوونی دڵ و چیدیکە دڵ ناتوانێت وەک پێویست خوێن بگەیێنێتە ئەندامانی جەستە.

لە بەریتانیا تاوەکو ئێستا ڕێنماییە فەرمییەکە ئەوەیە کە پزیشکانی خێزان دەتوانن دەرمانی پرۆفین و هاوپۆلەکانی لە چارەسەری پشتئێشەدا بەکاربهێنن.

لەگەڵ بڵاوبوونەوەی ڕێنماییە نوێیەکان لە ئەمریکا، ستیف تۆلان، سەرۆکی کۆمەڵەی بەریتانی بۆ چارەسەری فیزیایی و وەرزشی ئەو هەنگاوەی بە "دڵخۆشکەر" ناساند.

تۆلان گوتی "لە ڕۆڵی دەرمانە دژە ئازارەکان تێدەگەین لە ڕووبەڕووبوونەوەی پشتئێشەدا، بەڵام نابێ وەک تاکە چارەسەر دیاری بکرێن، بەڵکو لەگەڵ ئەوانەدا وەرزشیش بۆ تووشبووان دیاریبکرێ، ئەوەش ڕێگەچارەیەکی هەم هەرزانتر و هەم سەلامەتترە بۆ چارەسەری پشتئێشە".

پشتئێشە گرفتێکی بڵاوە کە هەموو کات یەک لەسەر شەشی خەڵک تووشی دەبن، بەڵام زۆربەیان لەماوەی چەند هەفتەیەکی کەمدا چاکدەبنەوە.

پزیشکەکان هانی تووشبووانی پشتئێشە دەدەن چالاک بمێننەوە و زۆر لە جێگەدا نەکەون. وەرزش و کشاندنی پشت بکەن. گەرمی یان ساردی بخەنە سەر شوێنی ئازارەکە و دەرمانی دژەئازار بخۆن.

دکتۆر نیتین دەمل، سەرۆکی کۆمەڵەی پزیشکانی ئەمریکا، دەڵێ "پزیشکەکان دەبێ خۆیان ببوێرن لە نووسینی پشکنینی ناپێویست و دەرمانی گران و زیانبەخش بۆ تووشبووانی پشتئێشە".

لە ڕێنماییە نوێیەکانی کۆمەڵەی پزیشکانی ئەمریکادا ئاماژە کراوە بە ڕۆڵی ئەرێنی یۆگا و تایچی لە چارەسەری ئازاری خوارەوەی پشت.

زلهێزەکانی جیهان ڕوو لە ناوچەکە دەکەن

لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست چیدیکە ئەمریکا گەورەترین زلهێز نییە

ڕووداو- هەولێر

لە ماوەی سێ دەیەی ڕابردوودا، ئەمریکا گەورەترین هێزی بەشدار لە کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووە. لە ساڵی 1979ەوە (واتە دوای شۆڕشی ئێران) ئەو ڕۆڵە بە کردنەوەی نێوەندی هاوبەشی هاوکاریی سەربازی بەهێزتر بوو، بەڵام دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی ڕووسیا لە جەنگی سووریا وایکردووە مۆسکۆ پێگەیەکی نوێ لەنێو سەرکردەی وڵاتانی ناوچەکە بەدەست بهێنێت. بە بۆچوونی شارەزایان ئەو ڕووداوە و ئاکامەکانی دواتری دەتوانێت پێگەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا لاواز بکات.

ریچارد فۆنتەین و مایکڵ سینگ لە گوتارێکدا لە گۆڤاری (ناشناڵ ئینترست)دا ئاماژە بەوە دەکەن کە دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆی ڕووسیا لە جەنگی سووریا بڕیاربەدەستانی ئەمریکای تووشی شۆک کرد. لەبەرئەوەی لە چەند دەیەی ڕابردوودا کە مۆسکۆ مەیلی بەشدارییەکی جیدی لە کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەخۆی پیشان بدات، لەکاتێکدا پێشتر زیاتر بە ناوچەکانی نزیک لە سنووری خۆیەوە سەرقاڵ بوو.

بەگوێرەی گوتارەکە، خاڵی وەرچەرخانی دووەم بۆ کاتی جەنگی کەنداوی یەکەم دەگەڕێتەوە، "لەو قۆناغەدا بەشداری سەربازیی ئەمریکا زیادیکرد". لە ئاکامی هەنگاوەکانی ئەو دوو قۆناغەشدا (واتە شۆڕشی ئێران و جەنگی کەنداوی یەکەم) ئێستا دەبینین ئەمریکا "یان هێزی پیادەی لە ناوچەکەدا هەیە، یان گەشتی جێگیر کردووە، یانیش هێزەکانی لە ئۆپەراسیۆنی سەربازی دان".

دوو لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە پێیانوایە "وڵاتانی ناوچەکەش دروستکردنی پەیوەندیی دوو لایەنەیان خستبووە ئەولەویەت "هەر بۆیەش تەنها هاوکاریی سنوورداریان لەگەڵ زلهێزەکانی دیکەدا دروست دەکرد. ئەمریکا نەک هەر بوو بەو زلهێزەی کە ئاسایشی ناوچەکە دەپارێزێت، بەڵکو تاکە هێزی دەرەکیش بوو کە لە دروستکردنی گرووپەکانی هاوکاری و هەماهەنگیدا (لەوانەی ئەنجوومەنی هاوکاریی کەنداو و گرووپی 1+5) دەستی هەرە باڵای هەبوو".

بە بۆچوونی هەردوو نووسەری گوتارەکە ئەم ڕەوتە لە 2003ەوە گۆڕانی بەسەردا هات، ئەوەش کۆمەڵێک هۆکاری لەپشت بوو:

یەکەم: شەڕی عێراق ئەو بەرهەمەی نەبوو کە چاوەڕێ دەکرا

دووەم: سەرهەڵدانی بەهاری عەرەبی، کە لەبری ئەوەی دەسەڵاتی دیموکراتتری لێ بکەوێتەوە، جەنگ و ئاژاوەی نێوخۆیی بەدوای خۆیدا هێنا.

سێیەم: لەناوچوون یان کەوتنە بەر هەڕەشەی وڵاتانی هاوپەیمانی ئەمریکا، لەوانەش دەسەڵاتەکەی حوسنی موبارەک.

چوارەم: نەمانی سنوورەکان لە دوای هێرشەکانی 2014ی داعش.

پێنجەم: تێکچوونی پەیوەندییەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل

لە پاڵ ئەم پێنج هۆکارەدا کە پەیوەندیی ڕاستەوخۆیان بە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستەوە هەیە، دوو هۆکاری دیکەش هەن کە پەیوەندییان بە سیاسەت و ڕەوشی نێوخۆیی ئەمریکاوە هەیە. هۆکاری یەکەمیان ئەوەیە ئەمریکا لە ماوەی دەیەی ڕابردوودا "لە بواری بەرهەمهێنانی سەرچاوەکانی وزەدا بەرەو سەربەخۆیی هەنگاوی ناوە"، هۆکاری دووەمیش پەیوەندی بە بایەخ وەرگرتنی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیاوە هەیە. بە پێی گوتارەکە ئەم حەوت هۆکارە تەنها ئەمریکایان لە ناوچە دوور نەخستەوە، بەڵکو دەرگای بۆ زلهێزەکانی دیکە (واتە چین و ڕووسیا) والاکرد بۆ ئەوەی بێنە نێو کێشەکانەوە؛ ئاکامی ئەمەش بریتی بووە لەوەی "ئەمڕۆکە مەحاڵە کێشە بنەڕەتییەکان (لەوانەش ئێران، سەقامگیرکردنی لیبیا و هتد) بە بێ بەشداری زلهێزە دەرەکییەکان چارەسەر ببێت... بە کورتیەکەیە ململانێی زلهێزەکان زیندوو بووەتەوە".

نزیکبوونەوەی مۆسکۆ لە وڵاتانی ناوچەکە:

دەستتێوەردانی ڕووسیا لە قەیرانی سووریا بە شێوەیەکی دراماتیکی بوو؛ چونکە ڕۆژئاوا ئامادە نەبوو بەشداری ڕاستەوخۆی لەو جەنگە هەمەلایەنەیەدا هەبێت، بۆیەش ڕووسیا بە ئاسانی توانی باڵانسی دەسەڵاتی بە لای ئەسەددا بشکێنێتەوە. ئامادەبوونی هێزەکانی ڕووسیا لە تارتۆس و حمەیمیم وایکرد ڕووسیا نەک هەر دۆخی مەیدانەکانی جەنگ بگۆڕێت، بەڵکو توانی دەستکاری ڕووداو و کۆبوونەوە دیپلۆماتیکەکانیش بکات، بە جۆرێک کە "هیچ هەنگاوێکی پەیوەندیدار بە قەیرانی سووریا نییە بەبێ پرسی مۆسکۆ بهاوێژرێت".

بە بۆچوونی دوو لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە، بەشداری ڕووسیا لە جەنگی سووریا دەرگایەکی نوێی لە پەیوەندییەکانی ڕووسیا و ئێرانیش کردەوە. جگە لەمە ڕووسیا ڕۆڵێکی سەرەکیی لە واژۆکردنی ڕێککەوتننامەی ئەتۆمیی نێوان تاران و گرووپی 1+5دا بینی. هەر ئەم ڕۆڵەش وادەکات لە قۆناغی دوای ڕێککەوتننامەکەشدا پشکی سەرەکی لە گرێبەستە بازرگانی و داراییەکانی ئێران لەگەڵ وڵاتانی دەرەوەدا هەبێت.

جگە لەمە پەیوەندییەکانی ڕووسیا لەگەڵ تورکیا و میسریش پێی ناوەتە قۆناغێکی نوێوە. بە پێی گوتارەکە پەیوەندییەکانی تورکیا و ڕووسیا هەتا ئەو شوێنە گەشەی کردووە کە مانگی ئابی ساڵی ڕابردوو، بینالی یلدرم پێشنیاری ئەوەی کرد "ڕووسیا دەتوانێ بنکەی ئاسمانی ئەنجەرلیک بەکاربهێنێت"، واتە هەمان ئەو شوێنەی کە هێزی سەربازی و چەکی ئەتۆمی ئەمریکای لێیە. مۆسکۆ پەیوەندییەکی گەرموگوڕی لەگەڵ قاهیرەشدا دروستکردووە، بە جۆرێک میسر پێشنیاریکردووە ڕووسیا میوانداریی دانوستاندنی ئاشتی نێوان ئیسرائیل و فەلەستینییەکان بکات، ڕۆڵێک کە پێشتر بەناوی ئەمریکاوە کرابوو.

فراوانبوونەوەی چالاکییەکانی چین

لە شوباتی 2011 بڕیاریدا کەشتیی جەنگی زوژوو لە کەنار ئاوەکانی عەدەن، لە یەمەن، بگوازێتەوە بۆ کەنار ئاوەکانی لیبیا، ئەم کەشتییە 35 هەزار فەرمانبەر و کرێکاری چینی و سەدان کرێکاری غەیرە چینی لە لیبیا ڕزگاربکرد. ئەمە یەکەم هەنگاوی کۆماری چین بوو کە دەریدەخات بەیجین بایەخ بە هێزە نێردراوەکان دەدات.

بەشی زۆری پەیوەندییەکانی چین لەگەڵ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە چوارچێوەی گرێبەستی بازرگانی و وەبەرهێناندا خۆی دەبینێتەوە؛ بە تایبەتیش کڕینی نەوت و غازی زۆر ەو وڵاتانە. بە گوێرەی گوتارەکە لە ماوەی دە ساڵی ڕابردوودا بازرگانی نێوان چین و وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە ڕێژەی 600٪ بەرزبووەتەوە؛ بە جۆرێک لە 2014دا بڕی ئاڵوگۆڕە بازرگانی نێوان بەیجین و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست خۆی لە 230 ملیار دۆلار داوە. ئاستی وەبەرهێنانی چین لە ناوچەکە لە نێوان 2006 بۆ 2013 زیاتر لە 10 ملیار دۆلاربووە. بەڵام حکومەتی چین بەڵێنی داوە 55 ملیار دۆلاری دیکە بخاتە سەر کۆی وەبەرهێنان و قەرزەکانی لەم ناوچەیە.

ئێران یارمەتیدەری سەرەکی چینە بۆ ئەوەی چین بتوانێت هاوشانی ڕووسیا و ئەمریکا ڕۆڵی زلهێزێک لە ناوچەکەدا بگێڕێت؛ هەردوو وڵاتیش بە هۆکاری جیاواز حەز دەکەن ڕۆڵ و بەشداری ئەمریکا لە ناوچەکەدا کەم بکەنەوە. لە پاڵ ئەمەشدا ئێران (بە پێچەوانەی وڵاتانی دیکەی کەنداو) لەسەر یەک هێڵ و مەداری ئاسۆیین، ئەمەش لە مەترسییەکانی سەر دامەزراوە و بۆڕییە نەوتییەکانی نێوان تاران و بەیجین کەمدەکاتەوە.

دوو لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە ڕۆڵی چین لە ناوچەکەدا تەنها لە بازرگانی و ئابووریدا کورت نابێتەوە؛ "بەڵکو لە کێشە سیاسی و دیپلۆماسییەکانی ناوچەکەشدا ڕۆڵ و هەڵوێستی هەیە؛ بۆ نموونە چین هەر لە سەرەتاوە پشتگیری لە هەڵوێستی ڕووسیا و ئێران کردووە بۆ مانەوەی ئەسەد لەسەر کورسی دەسەڵات"، تەنانەت دەنگۆی ئەوەش هەیە ڕاوێژکار و تەقەمەنی ڕەوانەی سووریا کردبێت. جیا لەمە چین (هاوشانی ڕووسیا) ڕۆڵی سەرەکی هەبوو لەوەی بیروڕای ڕۆژئاواییەکان و ئێرانییەکان لە یەکدی نزیکتر بکەنەوە، کە بەرهەمی ئەمەش ڕێککەوتننامەی ڤیەننا بوو.

هیندستان و ژاپۆن و ئەوروپاش دێنە پێشەوە

گوتارەکەی فۆنتەین و سینگ جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە "چین و ڕووسیا تاکە دوو وڵات نین کە دەیانەوێت ئەو بۆشاییەی ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا پڕ بکەنەوە. بەڵکو هیندستان، ژاپۆن و ئەوروپا بە هۆکاری جیاواز ڕوو لەو ناوچەیە دەکەن".

هیندەکان هەتا ئێستاش بە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەڵێن "ڕۆژئاوای ئاسیا"، چەندین ملیۆن کرێکاری هیندی لە وڵاتانی کەنداو کار دەکەن و هیندستان گەورەترین هاوبەشی بازرگانیی وڵاتانی ئەنجوومەنی هاوکاریی کەنداوە. بە بۆچوونی دوو لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە ئابووری و جیۆپۆلۆتیکی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هۆکاری بنەڕەتی نزیکبوونەوەی هیندستانە لە وڵاتانی ئەو ناوچەیەیە. بۆ نموونە ئێران دەتوانێ یارمەتیدەر بێت گواستنەوە بازرگانییەکانی هیندستان پێویست نەکات بە پاکستاندا تێپەڕێت، بەڵکو لە ئەفغانستانەوە بەرەو بەندەری چابەهار لە ئێران بگوازرێنەوە، کە لە چەند ساڵی ڕابردوودا هیندستان وەبەرهێنانی بەرچاوی تێدا کردووە.

بەڕای نووسەرانی گوتارەکە، پەیوەندیی ئابووری و دابینکردنی وزە هۆکارە سەرەکییەکانی بایەخی ژاپۆن بە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستە. بە هۆی سونامییەکەی 2011ەوە پیشەسازی ئەتۆمی ژاپۆن وێران بوو، لە کاتێکدا ئەو پیشەسازییە چارەکێکی پێویستییەکانی وزەی ژاپۆنی دابین دەکرد؛ بۆیەش سەیر نییە "ژاپۆن بووە بە گەورەترین هاوردەکاری غازی سروشتی لە جیهاندا، هەروەها سعودیە بە تەنیا زیاتر لە 30٪ی پێوداویستییەکانی نەوتی ژاپۆن پڕدەکاتەوە".

بە گوێرەی گوتارەکە، ئێرانی پاش ڕێککەتنە ئەتۆمییەکە دەکرێت ئامانجێکی سەرەکی ژاپۆن لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بێت، لەبەر ئەوەی "ئێران خاوەنی دووەمی گەورەترین یەدەکی غازی سروشتییە لە جیهاندا". هەر بۆیەش بڕیارە شینزۆ ئابێ ببێت بە یەکەم سەرۆک وەزیرانی ژاپۆن کە لە ماوەی چوار دەیەی ڕابردوودا سەردانی ئێرانی کردبێت.

جگە لەمە ژاپۆن یەکێکە لەو دەگمەن وڵاتانەی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا کە لە جەنگی دژی داعشدا بەشدارە، ئەمەش لە چوارچێوەی هەوڵەکانی ژاپۆن دایە بۆ ئەوەی ڕۆڵێکی سەرەکیتر لە کێشە جیۆپۆلیتیکییەکانی جیهاندا بگێڕێت.

زلهێزەکانی ئەوروپا (بە تایبەتیش بەریتانیا و فەرەنسا) لە پاڵ ئەوەی چاویان لە سەرچاوەکانی وزەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستە، لە هەمانکاتدا بارودۆخی نالەباری ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر ئاسایش، ئابووری و تەنانەت ڕەوشی سیاسی وڵاتانی ئەوروپی دەبێت، لەوانەش دەکرێ ئاماژە بە لێشاوی کۆچبەران، هێرشە تیرۆریستییەکان و خێراتر بوونی تەشەنەسەندنی ڕاستڕەوەکان لە ئەوروپا بکرێت.

دوو نووسەرە ئەمریکییەکە پێیانوایە هەوڵەکانی بەریتانیا و فەرەنسا بۆ بەشداری کارا لە قەیرانی سووریا، جنگی دژی داعش لە عێراق و جیگیرکردنی دامەزراوەی سەربازی لە وڵاتانی کەنداو لەم سۆنگەیەوە ببینرێن. بە پێی گوتارەکە "گەڕانەوەی ئەوروپا بۆ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە دوای نیو سەدە، ئاماژەیە بەوەی زلهێزەکانی ئەوروپا بە نیازن بەشداری خۆیان لە ناوچەکەدا پەرە پێبدەن".

ئەمریکا دەبێ چی بکات؟

لەم بەشە لە گوتارەکەدا هاتووە "ڕەنگە بەرپرسانی ئەمریکی بە گەشبینییەوە لە بەشداری چین و ڕووسیا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بڕوانن"، چونکە بەمە قورسایی ئەرکەکان دابەش دەبن. بە بۆچوونی دوو لێکۆڵەرەکە ئیدارەی ئەمریکی ئەوەی پشتگوێ خستووە کە "چین و ڕووسیا بۆ سووککردنی باری سەر شانی ئەمریکا لەوێ نین، بەڵکو دەیانەوێ ئەو هەرێمە وەکوو ناوەندێک بۆ ململانێ لەگەڵ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا (لەوانەش ژاپۆن و هیندستان) بەکار بهێنن".

گوتارەکە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە هەر چەشنە پلانێک کە بۆ نەزمێکی نوێی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دادەنرێ، پێویستە تێیدا بیر لەوە بکرێتەوە کە "ئەمریکا ڕۆڵی پێشەنگ لە ناوچەکەدا دەگێڕێت"، هەڵبەت دەبێت ئەوەش لەبەر چاو بگیرێ ڕۆڵی زلهێزە دەرەکییەکانی دیکەش لە جاران زیاتر دەبێت.

فۆنتەین و سینگ جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە ئیدارەی نوێی ئەمریکا پێویستە "بیر لە سیاسەتێکی دەرەوە بکەنەوە، کە تێیدا باڵادەستی و ئازادی جموجۆڵی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەدەست بهێنێتەوە، لە هەر شوێنێکیش بۆی گونجا هاوکاری دروستبکات و ڕێگە نەدات ململانێی تێکدەر دروست ببێت یانیش ئەو جۆرە ململانێیانە هێور بکاتەوە". بە بۆچوونی ئەوان بۆ ئەوەی ئەمجۆرە سیاسەتە دابنرێت، پێویستە بیر لە چوار خاڵ بکرێتەوە:

یەکەم: ئەمریکا دەبێت لەمپەڕێک بۆ جموجۆڵەکانی ڕووسیا و چین لە ناوچەکەدا دابنێت، لەبەر ئەوەی "ئێستا ئەم دوو وڵاتە کێشە بۆ بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا دادەنێن". بە بۆچوونی دوو لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە بەشداری ڕاستەوخۆی ڕووسیا لە قەیرانی سووریا تەنها ڕێگری دروست نەکردووە بۆ چارەسەربوونی قەیرانی سووریا، بەڵکو دەستی حزبوڵڵا و ئێرانیشی واڵاکردووە بۆ ئەوەی مەترسی بۆ سەر هێزەکانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکەدا دروستبکەن.

بە پێی گوتارەکە، واشنتن "دەبێ پەیوەندییەکانی خۆی لەگەڵ وڵاتانی ناوچە (لەوانەش میسر، تورکیا، ئیسرائیل و وڵاتانی کەندا) باشتر بکات"، بۆ ئەوەی ئەو بۆشاییە پڕبکرێتەوە کە ئێستا چین و ڕووسیا بە نیازی پڕکردنەوەیین.

دووەم: واشنتن دەبێ دەست بە دروستکردنی دامەزراوە یان ستروکتورێکی ناوچەیی فەرمی بکات کە ئەرکی پاراستنی ئاسایشی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە ئەستۆ بگرێت. بەڕای لێکۆڵەرەکان ئەرکی ئەم دامەزراوەیە تەنها لە کێشە ئەمنی و سەربازییەکاندا کورت نابێتەوە، بەڵکو ناوبژیوانی لە نێوان وڵاتە هاوپەیمانە ناکۆکەکانی ئەمریکا دەکات، پەرە بە ڕێککەوتنە ئابوورییە فرەلایەنەکان دەدات و ڕێگە لە هەڵسوکەتی تێکدەرانەی لایەنە دەرەکییەکان دەگرێت.

سێیەم: بەشداری پێکردنی زیاتری ژاپۆن، هیندستان و ئەوروپا لە کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بۆ ئەوەی ئەو وڵاتانە "چالاکانە لە کاروباری دیپلۆماتیک، ئابووری و ئاسایشی ناوچەکەدا بەشدار بن". بە گوێرەی فۆنتەین و سینگ بەشێک لەوە "بەشداری کردن لە دابینکردنی خەرجییەکانی سەقامگیری، ئاسایش و گەشەکردنی ناوچەکە لە ئەستۆی خۆیان بگرن، لە بەرامبەریشدا مافی قسەی زیاتریان لە کێشە دیپلۆماتیکییەکانی ناوچەکەدا دەبێت... بۆ نموونە ئەم وڵاتانە (واتە ژاپۆن و هیندستان) دەتوانن پەیوەندییە باشەکانی خۆیان لەگەڵ ئێران بەکاربهێنن بۆ ئەوەی تاران دەست لەو ڕۆڵە تێکەدەرەی لە ناوچەکە هەیە هەڵگرێت".

چوارەم: بوارێک بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی ڕووسیا و چین تێیدا بەشدارییەکی بنیاتنەریان هەبێت، یان بەشدارییان دژی بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا نەبێتەوە. بە گوێرەی نووسینەکە دەرفەتی ئەمە بۆ هاوکارییەکانی نێوان واشنتن و بەیجین زیاترە تاوەکوو واشنتن و مۆسکۆ، "چونکە بەرژەوەندییەکان و شێوازی دەستەبەرکردنی بەرژەوەندییەکانی ڕووسیا و ئەمریکا لەو ناوچەیەدا بە دەگمەن کۆکن". بەڵام بۆ چین گرنگە ئەم ناوچەیە ئارام بێت، بۆ ئەوەی "ڕەوتی سەرچاوەکانی وزە نەپچڕێت" و ڕووداوەکانی ئەم ناوچەیە نەبن بە سەرچاوەیەک بۆ پشتگیری لە موسڵمانە توندڕەوەکانی چین. گوتارەکە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە هاوکارییەکانی چین و ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەتوانێ قەرەبووی ئەو گرژییە بکاتەوە لە ڕۆژهەڵاتی چین هەیە.

لە کۆتایی گوتارەکەدا، ریچارد فۆنتەین و مایکڵ سینگ جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە "وانەی سەرەکی ئیدارەی بوش ئەوە بوو کە بەشداری لەرادەبەدەر مەترسیدارە و وانەی ئیدارەی ئۆباماش ئەوە بوو کە سستی نواندن کارەساتی بەدوادا دێت. خۆدوورگرتنی ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ململانێی زلهێزەکان زیاتر دەکات"، بۆیەش پێشنیار دەکەن "ئەمریکا ڕۆڵی سەرکردایەتی ناوچەکە وەربگرێتەوە".

دۆزینەوەی دەرفەت بۆ دەوڵەتی کوردستان

عارف قوربانی
arifqurbany@yahoo.com

بەپێی هەلومەرج و کاتی جیاوازی مێژوویی، هەریەک لە (فارس و کورد و عەرەب و پاشان تورک) چوار نەتەوەی کۆنی ئەم ناوچەیەن. پرسیارێکی دروستە بۆچی کورد وەک نەتەوە دراوسێیەکانی نەبووە بە خاوەن دەوڵەتی خۆی؟ ئەو هەلومەرج و بارودۆخە تایبەتانە چی بوون وایان کردووە فارس و عەرەب و تورک خاوەن ئیمپراتۆریەتی گەورە، حوکمڕانی درێژخایەنی تایبەت بەخۆیان بن و کوردیش وەک گەلێکی پەرتەوازە، نیشتمانێکی داگیرکراو و دابەشکراو بمێنێتەوە؟

هەروەها ئەوەش پرسیارێکی بەجێیە ئەگەر لە رابردوودا ئەو هەموو گۆڕانکاری و شەڕە گەورانەی ناوچەکە و جیهان، رووخانی ئیمپراتۆریەتەکانی عەرەب، سەفەوی، عوسمانی، لەبەریەک هەڵوەشانەوەی ئەو دەسەڵاتە تەمەن سەدان ساڵانەی ناوچەکە کە بوون بەهۆکار بۆ دروستبوونی دەیان دەوڵەتی تازە، ئەگەر ئەو رووداوانە دەرفەتیان بۆ سەربەخۆیی کورد نەڕەخساندبێت، ئێستا چی وای کردووە بگوترێت هەلومەرج لەبارە بۆ دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان؟

با بزانین ئەو هەلومەرج و دەرفەتە نێودەوڵەتی و هەرێمایەتییانە کامانەن کە دەرگا بەرووی سەربەخۆیی کوردستاندا دەکەنەوە؟ چ گۆڕانکارییەک لە هاوکێشە هەرێمایەتییەکاندا هاتووەتە ئاراوە تا تابۆی پرسی دەوڵەتی کوردستان شکێندرابێت؟ هەر بەڕاست هەڵوێستی وڵاتە داگیرکەرەکانی کوردستان بەو جۆرەیە کە لایەنگری دروستکردنی دەوڵەتێک بن بۆ کورد؟ ئایا سەربەخۆیی کوردستان لە پارچەیەکی خاکەکەی، مەترسی دەخاتە سەر پارچە پارچەبوونی وڵاتانی تری دراوسێی؟ وەک چۆن لە قۆناغی شۆڕشدا، ئەوە راست بوو گەشەکردنی بزووتنەوەی کوردی لە پارچەیەکی کوردستان بەشێوەی راستەوخۆ کاریگەری لەسەر گەشەکردنی گیانی کوردایەتیی پارچەکانی تر هەبووە، ئایا لە قۆناغی گواستنەوەی شۆڕشەوە بۆ دەوڵەت، ئەو تێگەیشتنە هەر راستە کە بگوترێت سەربەخۆیی کورد لە پارچەیەکی کوردستان، زەمینە بۆ سەربەخۆیی پارچەکانی تر دەرەخسێنێ؟

وەڵامی ئەم پرسیارە تێگەیشتنێکی درک پێنەکراوە کە ئێستا لای وڵاتانی سەردەستەی ناوچەکە دروست بووە و پێیان وایە دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان لە ناوچەکەدا، کۆتایی بە مەترسی لەسەر دەوڵەتانی دیکە دەهێنێت. چونکە هیچ لۆژیکێک ئەوە ناسەلمێنێ دۆخێک دروستبێت چوار دەوڵەتی کوردی لە ناوچەکەدا سەرهەڵبدات. هەروەک ئەوەش چاوەڕوانییەکی قورسە پێتوابێت هەلومەرجێک دروستبێت نەخشەی چوار وڵات پێکەوە سەرلەنوێ دابڕێژرێتەوە بۆ دروستکردنی دەوڵەتێکی تازە لە ناوچەکەدا. ئاساییە رووداو و گۆڕانکارییەکان ببنە هۆی دەستکاریکردنی نەخشەی وڵاتێک یان دووان و بەهۆیەوە چیرۆکی کورد بگاتە کۆتایی.

گۆڕانکاری لە هزری وڵاتانی ناوچەکە بەرانبەر دەوڵەتی کوردستان لەم تێگەیشتنەوەیە. کورد بووە بە ژمارەیەکی لەبەرچاوگیراو، هەلومەرجی نێودەوڵەتی وەک ئەمری واقیع دەوڵەتێک دەسەپێنێ. دروستکردنی دەوڵەتیش لەهەر بەشێکیان، کۆتایی بە مەترسی لەسەر دەوڵەتەکانی دیکە دەهێنێت. لە تێگەیشتنی هەر کامیانەوە دروستبوونی دەوڵەتی کوردستان لەسەر حسابی پارچە پارچەبوونی وڵاتی بەرانبەر، لە کۆڵبوونەوەی بەڵای کوردە لەسەریان. ئێران و تورکیا هەریەک بۆ مەبەست و بەرژەوەندیی خۆیان دەیانەوێ لەسەر حسابی دابەشکردنی وڵاتانی عەرەبی، کێشەی کورد لەکۆڵ خۆیان بکەنەوە. سیاسەتی نێودەوڵەتیش بۆ دەستگەیشتن بە سەرچاوەکانی وزە لەم دوو بەشەی کوردستانی سووریا و عێراق، لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی ئێران و تورکیا یەکانگیر بووە.

لە مێژوودا زۆرجار ململانێ یاخود ناکۆکیی نێوان دوو تەرەف، دەرفەتی بۆ لایەنی سێیەم دروستکردووە کە مەرج نییە ئامانجی هیچکام لە دوو لایەنە ناکۆکەکە بووبێت. یان جاری وا هەبووە ستراتیج و ئامانجی دەوڵەتێک، بووە بە دەرفەت بۆ گەیشتن بە ئامانجی لایەنێکی دیکە، بێ ئەوەی خواستی تەرەفی یەکەم بووبێت. ئەوەی وای کردووە بووبێتە دەرفەت بۆ دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان، بوونی کۆمەڵێک بەرژەوەندی و بەریەککەوتنە. ستراتیژی سیاسەتی نێودەوڵەتی، لەگەڵ خواست و بەرژەوەندیی هێزە هەرێمایەتییەکان، هەروەها بوونی ناکۆکی و ململانێی نێوانیان، دەرفەتی ئەوەی دروستکردووە، لەسەر خاکی کوردستانی عێراق و سووریا دەوڵەتی کوردستان دروست بکات.

ئێستا ئەگەر تەماشای ویستێکی سیاسەتی نێودەوڵەتی و ستراتیجی دەوڵەتی ئێران بکەین لە ناوچەکەدا چۆن یەکانگیر بووە، عەرەب لەڕووی ژمارەی مرۆییەوە نزیک دەبنەوە لە نیو ملیار، خاوەن جوگرافیایەکی پێکەوە گرێدراوی پان و بەرین، ئاو و وزە وەک دوو سەرچاوەی هێز لە نیشتمانەکەیاندا زۆرن، خاوەن ئاین و کولتوورێکن مرۆڤی شەڕانگێز بەرهەم بێنن، کۆی ئەم توانایانە پێکەوە دەبنە مەترسی لەسەر جیهان، بۆیە سیاسەتی ناودەوڵەتان کردوونی بە 22 پارچەوە. ئەوەی کە زۆرجار کەفوکوڵی کوردایەتی وەک ماف باسی دەکات، بۆچی رەوایە عەرەب 22 دەوڵەتیان هەبێت و کورد دەوڵەتێکی نەبێت؟ لە بنەڕەتەوە ئەوەی عەرەب بۆ رێگرییە لە یەکێتیی نێوانیان. ئێستا ئێران و رۆژئاوا لەوەدا هاوئامانجن، ئێران دەیەوێ پەرە بە تەشەیوع بدات، چاوی لەوەیە ناسنامەی عێراق بگۆڕێت بۆ دەوڵەتێکی عەرەبی شیعی. رۆژئاواش زیاتر خوازیاری گەورەکردنەوەی درز و کەلێنی نێوان یەکێتیی عەرەبەکان و لە هەمانکاتدا چاوی بڕیوەتە دروستکردنی لەمپەرێکیش لە نێوان تورکیا و وڵاتە سوننییەکان. بۆیە چاوپۆشییان لە ئێران کرد پەل بهاوێت بۆ عێراق و سووریا و لوبنان و بچێتە قووڵایی عەرەبەکانەوە.

ئەوەی لەم هاوکێشەیەدا دەبێتە دەرفەت بۆ کورد، ئەوەیە کە مانەوەی کورد لە عێراقدا رێگرە لەبەردەم گەیشتنی ئێران بەو ئامانجە، بۆیە ئێران چاوی لەوەیە کورد عێراق جێبهێڵن، بەوەش لەلایەک عێراقێکی شیعی لەسەر سینییەکی زێڕ پێشکەش بە ئێران دەکەن و لەلایەکی تریشەوە لە سۆنگەی باوەڕبوون بە دروستبوونی یەک دەوڵەت بۆ کورد، دەستەبەری یەک پارچەیی وڵاتەکەی دەکات. بەڵام دەیەوێ دڵنیایی ئەوەشی بدەنێ کە نابن بە دراوسێیەکی خراپ. ئەوەی لە زاری عەبادی سەرۆک وەزیرانی عێراقەوە ورووژێندرا کە دەمانەوێ لەگەڵ کوردستان ببینە دوو دراوسێی باش.

تورکیاش وەک وڵاتێکی بەهێز و خاوەن کاریگەریی لە ناوچەکەدا، ناکۆکی بۆ دروست نابێت لە دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان. چونکە لەلایەک لەمپەرێک دەکەوێتە نێوانی ئەو و سێ دەوڵەتی شیعییەوە، هەروەها بۆ ململانێکانی ئایندە پشتی یە ستراتیجی ئاو بەستووە، بەشێکی زۆری ئاوەکەی لە بەشە خاکەکەی کوردستاندایە. دروستکردنی دەوڵەتی کوردستان لەسەر حسابی پارچە پارچەبوونی عێراق و سووریا، یەکپارچەیی تورکیا دەستەبەر دەکات. لەلایەکی تریشەوە بۆ تێرکردنی پێویستییەکانی چاوی لە وزەی کوردستانە. دەیەوێ بەرژەوەندییەکانی وزەی کوردستان بەخۆیەوە ببەستێتەوە، لە ئێستاشەوە جۆرێک پابەندێتی پێشوەختەی بۆ نەوت و غازی کوردستان بە تورکیاوە دروستکردووە.

تەنانەت ئەمە بۆ ئەورووپاش هەر راستە، یەکەم لەبەر بوونی سەرچاوەیەکی وزەی زۆر لەو جوگرافیایەی کوردستان و نزیکی لە ئەورووپاوە چاویان لەوەیە وەک سەرچاوەیەکی هەرزان بگاتە دەستیان. دووەمیش بەهۆی ئەوەی تورکیا وەک دەرگاوان لە سەدەی رابردوودا دەرگایەکی باش بوو بۆ رێگری لە پەڕینەوەی توندڕەوی ئیسلامی بۆ ئەورووپا. پێویستیان بە دەرگاوانی زیاتر و دەرگای قایمتر هەیە. کوردستان دەبێتە لەمپەرێکی بەهێز.

مێژوو ئەوەی سەلماندووە کە دۆزینەوەی دەرفەتەکان هۆکاری گۆڕانکاریی گەورەیە. ئەتاتورک لەسەر پاشخانی دەوڵەتێکی رووخاو، بە قۆستنەوەی دەرفەتی خواست و پێویستی بلۆکی سەرمایەداری بۆ رێگری لە هەژموونی سۆڤیەت بۆ بەکاربردنی دەردەنیل و پەڕینەوە بۆ دەریای سپی، تورکیایەکی بەهێزی بنیاتنا. کۆماری ئیسلامیی ئێران و تاڵیبان بە قۆستنەوەی دەرفەتی خواستی رۆژئاوا بۆ دروستکردنی لەمپەر لەبەردەم بڵاوبوونەوەی کۆمۆنیزم هاتنە سەر حوکم. ئێستا کوردستان بەو قۆناغەدا گوزەر دەکات، دەیان دەرفەتی نەبینراوی تر هەن یارمەتیدەرن لە پەڕینەوەی کورد بەرەو کەناری ئارامی. ئایا کورد بەدوای دۆزینەوەی دەرفەتەکانەوەیە یاخود بەهۆی خۆسەرقاڵکردنی بەخۆیەوە هەموویان لەدەست دەدات؟

"خاڵۆزا"کەی پەکەکە و شەڕی رەققە

زریان رۆژهەڵاتی

ماراسۆنێکی نەفەسبڕ بۆ گرتنی رەققە دەستیپێکردووە و ئەمریکا لە بەینی تورکیا و هێزەکانی سوریای دیموکراتدا ماوەتەوە. ئایا واشنتن ناچار دەبێت لە بەینی تورکیا و شەڕڤانەکانی یەپەگەدا یەکیان هەڵبژێرێت یان رێگایەکی تر دەدۆزێتەوە؟ لەوانەیە دواتر ترەمپ وەڵامی ئەم پرسیارە بداتەوە، بەڵام رەنگە ئەمریکا بە رێگای سێیەمدا بچێ و هەوڵ بدات لە یەک کاتدا ئەو دووانە لە دەوری خۆی بهێڵێتەوە.

هەرچەندە تیمەکەی ترەمپ پلانی ئیدارەی پێشووی بۆ رزگاکردنی رەققە بە ناکامڵ وەسف کرد، بەڵام تا ئێستا بە کردەوە لەسەر رێچکەی هەمان سیاسەتی ئۆبامایانەی دژایەتیی داعش دەڕوات. لەگەڵ تورکیا لە دانوستاندندایە، بەڵام پەیوەندییەکانیشی لەگەڵ هێزەکانی سوریای دیموکرات درێژە پێداوە. هێزەکانی سوریای دیموکرات بە پاڵپشتی هێزی ئاسمانیی هاوپەیمانان بە لێوارەکانی فراتدا بەرەو رەققە شۆڕ بوونەتەوە و ئۆپەراسیۆنی رزگارکردنی باکووری رەققە بەردەوامە.

تورکیا لە سەرەتاکاندا مەرجی وەدەرنانی یەپەگە و هێزەکانی سوریای دیموکراتی بۆ بەشداربوونی خۆی لە شەڕی رەققە دانابوو. بەڵام ئیدارەی ئۆباما ئامادە نەبوو واز لە فاکتەری یەپەگە بهێنێت کە دەیڤید پترایۆس سەرۆکی پێشووی سی ئای ئەی لە کۆنفرانسی ئەمنیی میونیخدا بە "خاڵۆزا"کانی پەکەکە ناوی برد. پێناچێت ئیدارەی ترەمپیش بە ئاسانی چاوپۆشی لە کارتی کوردی بکات. چونکە:

1- بەبێ کارتی کوردی، لە ئەگەری دووبارەبوونەوەی رێککەوتنێکی سێقۆڵیی تاران- مۆسکۆ- ئەنقەرە، دیسان واشنتن دەور دەدرێتەوە.

2- بەرەنگاربوونەوەی داعش بە هێزێکی شەڕکەری کوردی لە چاو سوپا و دەوڵەتێکی وەک تورکیا- سوپای سوریای ئازاد بۆ ئەمریکا لە رووی مادییەوە کەمخەرجترە و ئەرکی سیاسیی کەمتریشی لەسەر شان دەبێت.

3- جەنگاوەرە کوردەکان بە پێشمەرگە و شەڕڤانەوە وەک هێزێکی کارای وشکانی شەڕی داعشیان کردووە و ئەمەش بۆ ئەمریکا جێی بایەخە.

تورکیا سەبارەت بە سوریا گەیشتە ئەو قەناعەتەی کە پێویستە رووبکاتە گوتاری "هێز لە مەیدان و دانوستاندن لەسەر مێز "بەوەش دەستی بە ئۆپەراسیۆنی قەڵغانی فرات کرد. سەرەتا جەرابلووسی عەزازی گرت و دواجار بەرەو باب رۆیشت. بەمەش هەم ناوچەیەکی جێ نفوزی بۆ خۆی دەستبەرکرد، هەم رێی لە کۆریدۆری کوردی گرت. هاتنی ترەمپ بەرپرسانی ئەنکەرەی هاندا تا بەوەوە نەوەستن و باس لە رۆیشتن بەرەو رەققە بکەن. بۆیە دەیانەوێت بە پاڵپشتی ئەمریکا- سعودیە کۆریدۆرێکی گەیشتن بە پایتەختەکەی داعش بکەنەوە.

سوپای تورکیا سێ رێگای بۆ گەیشتن بە رەققە هەیە: رێگای یەکەم ئەوەیە کە لە بابەوە بەرەو مەسکەنە بچێت و دواتر بۆ رەققە بپەڕێتەوە. ئەم بژارەیە بە هاتنی سوپای سوریا هەتا دەروازەکانی باب تەقریبەن نامومکین بووە و هەرجۆرە پێشڕەوییەکی سوپای تورکیا و ئۆپۆزیسیۆن، ئەگەری پێکدادانیان لەگەڵ سوریا- میلیشیا شیعییەکان و تەنانەت روسیاش زیاتر دەکات. جگە لەوە، پێویستی بە نەبەردێکی سەخت و خەرجێکی زۆر هەیە.

دوو رێگاکەی تر رێگای مونبج و رێگای گرێ سپین. لە بژارەی مونبجدا تورکیا پێویستی بە رەزامەندیی ئەمریکا هەیە، چونکە هێزەکانی سوریای دیموکرات لەوێن. ئەگەر ئەمریکا ئەمە قبوڵ بکات، ئەوسا واشنتن یان دەبێ تورکیا و پەیەدە لێک نزیک بکاتەوە، یان دەبێ پشتی یەکێکیان بەربدات. بە هەمانشێوە، رێگای ئاکچەقەلە- (گرێ سپی)ش کە واتای لێکدابڕانی هەردوو کانتۆنی کۆبانی و جزیرە لە یەکتر دەدات، ئەو دوو ئەگەرەی لە هەناودایە.

پێناچێ ئەمریکا رێگە بە دەرکەوتنی شەڕێکی گەورە لە بەینی تورکیا- هێزەکانی سوریای دیموکرات بدات. لەوانەیە تورکیاش بە شێوەیەکی ناتەبا لەگەڵ گوتارە رەسمییەکەیدا ئەمەی نەوێت، چونکە وەدەرنانی هێزەکانی سوریای دیموکرات وادەکات بەرەی ئێران- سوریا زیاتر باوەشیان بۆ بکاتەوە و بەمەش تەگەرە بۆ پرۆژەی ئەمریکی و تورکی دروست دەبێت. بۆیە لەوانەیە ئەمریکا هەوڵی ئاشتکردنەوەی پەیەدە- پەکەکە و تورکیا و دەستپێکردنەوەی قۆناغێکی دیکەی دانوستاندن بدات. ئەمە ئێستا کە تورکیا بەرەو ریفراندۆم دەچێت ئاسان نییە، بەڵام دوای ریفراندۆم مومکینە. لە بیرمان نەچێت کە پێشتر وەزارەتی دەرەوەی تورکیا چەندین جار لەگەڵ ساڵح موسلیم دانوستاندنی کردووە و تەنانەت سوپای تورکیا لەگەڵ یان بە ئاگاداریی یەپەگە ئۆپەراسیۆنی گواستنەوەی مەزارگەی شا — سلێمانی لە نێو خاکی سوریا ئەنجامداوە و دەیان برینداری یەپەگە لە تورکیا برینپێچ کراون. لەوانەیە روسیاش دژی ئەمە دەرنەکەوێت، بەڵام ئەم سیناریۆیە لای ئێران و سوریا باش نابێت.

لەوانەیە چەند رۆژێکی تر بژارەکانی ئەمریکا سەبارەت بە شەڕی رەققە روونتر دەرکەون. بەڵام ئەوەی ئێستا دیارە، ئەوەیە کە ئەگەر ئەمریکا، ترەمپ گوتەنی، بە پارەی خەلیج بە دوای دروستکردنی ناوچەی ئارامەوە بێت و بیەوێت لەگەڵ تورکیا شەڕی داعش بکات، ئەوسا دەبێ چارەیەک بۆ کێشەی خاڵۆزاکانی پەکەکە و تورکیا بدۆزێتەوە.

رێگای مونبج بۆ بەشداریکردنی تورکیا و هاوپەیمانەکانی گونجاوترینە. بژارەکانی بەردەستی تورکیا و هێزەکانی سوریای دیموکراتیش زۆر نین. هەم تورکیا ناتوانێت بە ئاسانی کانتۆنەکان لەناوبەرێت، هەم پەیەدە ناتوانێت لانیکەم لەم قۆناغەدا کانتۆنەکان بە یەک بگەیەنێت.

ئەگەر ئەمریکا بیەوێت هەم لەگەڵ تورکیا و هەم لەگەڵ هێزەکانی سوریای دیموکراتدا بەرەو رەققە بچێت و نەتوانێت هەردوولا لێک نزیک بکاتەوە، ئەوسا دەبێ هێزێکی دیکە لە بەینی ئەم دووانەدا هەبێت تا بەریککەوتن روونەدات. ئەمەش سەرنج بۆ هێزەکانی پێشمەرگەی رۆژئاوای کوردستان رادەکێشێت. هەڵبەت بەینی پەکەکە و پارتی و پەیەدە و ئەنەکەسە باش نییە، بەڵام ئەگەر ئەمە خواستی واشنتن بێت بە ئاسانی سەردەگرێت.

کورد لە ئەجێندای موقتەدا سەدردا

عەدنان سەید حوسێن

سێ جەمسەرە بەهێزەکەی نێو ماڵی شیعە، لەگەڵ نزیکبوونەوەی کۆتایی داعش لە عێراق کەوتونەتەخۆ، نووری مالیکی و عەممار ئەلحەکیم و موقتەدا سەدر، یەکەمیان لە کۆکردنەوەی پشتگیریی نێوخۆییدایە بۆ پێکهێنانی زۆرینەیەکی پەرلەمانی، ئەوەی دووەمیش بۆ دەرخستنی تواناکانی لە پێکەوەگرێدانی شیعە و سوننە و کوردی عێراق، تەبەننای پرۆژەیەکی نەتەوە یەکگرتووەکانی کرد بۆ ئاشتەوایی نیشتمانی، بۆ سەرخستنی پرۆژەکەشی لەگەڵ بەرپرسانی تاران و شاعەبدوڵای ئوردن و بەرپرسانی کوردیشدا کۆبووەوە.

هەرچی سەید موقتەدایە بە پرۆژەیەکی ٢٩ خاڵییەوە هاتۆتەپێش، کە یەکەمجارە بەوشێوەیە سیاسییەکی عێراقی دەست بخاتە سەر زیاتر لە خاڵێکی هەستیار، کە رەتکردنەوەی بوونی ئێرانی لە عێراق و نەرمە لێدانێکی حەشدی شەعبی دیارترین تەوەری پرۆژەکەین.

لە خاڵی دەیەمی پرۆژەکەیدا هاتووە "دەبێ حکومەتی عێراق داوابکات لە هەموو هێزە داگیرکەرەکان و هاوڕێیەکان خاکی وڵات بەجێبهێڵن بۆ پاراستنی هەیبەتی وڵات"، ئەوەش خاڵێکە وایکرد دەستبەجێ ئوسامە نوجێفی، سەرۆکی هاوپەیمانیی موتەحیدون و هاوپەیمانیی هێزە نیشتمانییەکانی سوننە بەرەوپیری بچن، خەمیس خەنجەری سەرۆکی پرۆژەی عەرەبیش بە مێژوویی وەسفی بکات.

پرۆژەکەی موقتەدا سەدر بەڕوونی پرۆژەکەی عەممار ئەلحەکیم دەکاتە ئامانج و هەوڵێکی روونیشە بۆ لاوازکردنی نووری مالیکی، لەکاتێکدا مالیکی هەوڵی رۆیشتن بۆ زۆرینەی هەڵبژاردن دەدات، سەدر دەگەڕێتەوە بۆ تەواوی پێکهاتەکان، بە کەمایەتییەکانیشەوە. هاوکات سەدر وای پیشاندەدات کە لەم پرۆژەیەیدا پشتیوانیی تەواوی مەرجەعیەتی بەدەستهێناوە، هەرچەندە مەرجەعیەت دەمێکە بایکۆتی سیاسییە شیعییەکانی کردووە.

پرۆژە ٢٩ خاڵییەکەی موقتەدا سەدر خاڵگەلێکی بەخۆوە بینیوە کە روونترن لە پرۆژەکەی حەکیم و چارەسەری بۆ پرسەکان خستۆتەڕوو، بەئاشکراش قسەی دڵی دەکات لەبارەی داهاتووەوە، ئەگەر بەدڵی کوردیش نەبێت. ئەو جیاواز لە حەکیم و عەبادی نایشارێتەوە و لە خاڵی پێنجەمدا دەڵێت: دەبێ سوپا و هێزە عێراقییەکان ئەمنییەتی ناوچە جێناکۆکان لەئەستۆ بگرن.

ئەوەی جێگەی سەرنجە بۆ کورد، خاڵی شەشەمیەتی "پێویستە کەناڵی گفتوگۆی جدی و کارا لەگەڵ لایەنەکان لە کوردستان بکرێتەوە بۆئەوەی بگەنە چارەسەرێک سوود بە واقیعی عێراق و گەلەکەی بگەیەنێت و لارییەکیش نییە لەوەی بە سەرپەرشتییەکی نێودەوڵەتی بێت".

ئەمە یەکەمجارە بەم روونیە دەسەڵاتدارێکی بەغدا کورت و کرمانجی بڵێت چیتان دەوێت داوایبکەن و نەتەوە یەکگرتووەکانیش با لایەنی سێیەم بن لە گفتوگۆکان.

کورد چەندە لەسەر ئەم خاڵە بوەستێ قازانجییەتی، لەکاتێکدا پرۆژەکەی حەکیم داوایە بۆ پابەندبوون بە یەکپارچەیی خاکی عێراق پرۆژەی سەدر دەروازەیەکە بۆ جیابوونەوەیەکی ئارەزومەندانە کە جێی رەزامەندیی بەغدا و هەولێر بێت.

یەکێک لە هاوەڵە نزیکەکانی موقتەدا پێیگوتم پرۆژەکە جددیە و قۆناغی دوای داعش وەکو پێش داعش نابێت، ئەگەر جیهان و ناوچەکە لە گۆڕانێکی خێرادایە، بوونی عادل جوبێر لە بەغدا گەواهیدەری گۆڕانی خێرای نەخشەکەیە لە ناوچەکە.

سەدر کە داوای دەرکردنی هێزە یار و نەیارەکانیشی کردووە، زیاتر باس لە هاتنی لایەنی نێودەوڵەتی رەسمی دەکات. چی لە خاڵی تایبەت بە پێکهێنانی سندووقی تایبەت بە ئاوەدانکردنەوەی ناوچەکانی شەڕ بێت یان لە خاڵی پێکهێنانی تۆڕێکی نێودەوڵەتی گرنگی بدات بە مافەکانی مرۆڤ و کەمینەکان و چاودێری دەستدرێژییە مەزهەبی و ئەتنییەکان و داواش دەکات ئەنجومەنێکی باڵا بۆ کاروباری کەمینەکان لەعێراق پێکبهێنرێت.

دەستپێشخەرییەکەی سەدر دابەشبوونی قووڵی نێو ماڵی شیعە دەردەخات، کە رەنگدانەوەی مەترسییانە لە قۆناغی دوای داعش، لە عێراقێکدا قۆناغی دوای داعشی بەدڵنیاییەوە قورستر دەبێت لە سەردەمی داعش .

خەلافەتەکەی ئاشتی هەورامی

بەرزان عەلی حەمە

لە دونیادا وڵات یان کشتوکاڵییە یان پیشەسازی، ئێمە هیچیان نین، وڵات هەیە مانگی یەک ملیۆن بەرمیل نەوت دەکرێت. ژیانی لە ئێمە خۆشترە، کە مانگی یەک ملیۆن بەرمیل نەوت ئەفرۆشین!

تەلی مەزرەعەی مەسئوولەکان لێبکەرەوە و قوتووی بیرە و شووشەی ویسکی و شەمپانیاکانیان کۆبکەرەوە و وەک جاران (سەدەی ئاودیوە مەزنەکە!) بە ئێرانی بفرۆشە، مووچەی مامۆستایانی پێ دابین دەکرێت!

لێرە حیزب ئەوەندەی هەلی شەڕ بۆ مرۆڤەکان دەرەخسێنێت، هەلی کاریان بۆ برەخسێنێت، کێشەکانمان کەمدەبنەوە. لێرە (دزی و فاوڵە ئابوورییەکانی لێ دەرکە)، هیچ کارێک نییە کە مرۆڤەکان بکاتە سەرمایەدار. تەنیا بایی ئەوەندە کار هەیە کە مرۆڤەکان بتوانن نان بکڕن و کرێ موەلیدە بدەن و چەند شتێکی دیکەی رۆژانەیان دابین بکەن!

ئێمە هەموو کارەساتەکانمان لە یەک دەچێت، نەهامەتی و برسێتیمان وەکو یەکە، مەسەلەن هەروەکو یەک رقمان لە شتەکانە و وەکو یەک پارەمان پێویستە و وەکو یەک کارەبا و مووچەمان نییە، بەڵام هێشتا زمانی هاوبەشمان لەنێوانماندا نەدۆزیوەتەوە.

ئێمە چواردەورمان هەمووی شەڕە، لەنێوخۆشماندا ئامادەکاریی باشمان هەیە بۆ شەڕکردن لەگەڵ یەکدی. پێش چاخی فەیسبووک، تەنیا سیاسی و چەکدارەکانمان شەڕیان دەنایەوە و هەموومانی تێوە دەگلاین، بەڵام لە چاخی فەیسبووکدا، هەموومان پارچەیەکین لە دەماری تووڕە و ئاگرپارە. هەریەکەمان دەتوانین شەڕی وەها زەبەلاح دروست بکەین کە بە قەولی فایەق بێکەس: قەت گڕ و کڵپە و بڵێسەی تا ئەبەد نەکوژێتەوە!

لە کوردستان بۆئەوەی پارتی بیت، لانیکەم دەبێت تۆ دژی شەشسەد حەوتسەد هەزارکەس بیت کە پارتی نین، بۆئەوەی یەکێتی بیت، لانیکەم دەبێت دژی یەک ملیۆن کەسی دیکە بیت کە یەکێتی نین، ئەوە گۆڕان لەولاوە بوەستێت، تۆ تا زۆرتر رقت لە حیزبەکانی دیکە بێت، ئەوە باشتر گۆڕان بوونی خۆتت سەلماندووە، حیزب لە کوردستان مەکینەی دروستکردنی مرۆڤی دووبارە و تەقلیدی و ڕقاوی و بوغزاوی و جنێوفرۆشە...

هەتا ئێستاش ئێمە ترسی ئەوەمان هەیە کە یەکێتی و پارتی شەڕ نەکەن، هەتا ئێستاش تۆقیوین لەوەی کە یەکەی حەفتا و هەشتا پێکدا هەڵنەشاخێن، تۆ سەیرکە، بە ئەگەری هەڵایسانی شەڕی ناوخۆی ینک و پدک زاڵەترەک بووین، کەچی هەر خۆمان هانی یەکێتی دەدەین فڵانە رەفتار لەپارتی قەبووڵ نەکات، کنەی گۆڕان دەدەین کە فڵانە بڕیاری یەکێتی ئیدانە بکات، دەچینە بنکڵێشەی پارتییەوە تا فیسارە سیاسەتی گۆڕان تەحجیم بکات و هتد...

جا خۆمان چونکە ئەساسەن ئاژاوەمان زۆرە، جار جار پەرلەمانتار بۆمان دەگێڕێت و جار جاریش نوسەر و رۆژنامەڤان.

ئێوە دەبێت ئەوە بزانن کە نیزام، لەخراپترین جۆریدا، هەر بۆ کۆمەڵە کەسێک باشە، پارتی بە هەموو خراپییەکانییەوە بۆ پارتییەک و یەکێتی بە هەموو خراپییەکانییەوە بۆ یەکێتییەک باشە، بەڵام حیزبی باش ئەوەیە کە بۆ هەموو کەس باش بێت!!

داعش هەموو دونیای سوتاند و لەسەر داروپەردووی وێرانەکان دەینوسی: دەولە ئیسلام باقییە، خەلافەتەکەی کاک ئاشتیش هەموومانی تێکدا، گەنجێکی زۆری ئاوارە و پەڕاگەندە کرد، مامۆستای بێ مووچە کرد، هەموو شکۆی دەوڵەت و ئیدارە و حوکمڕانی باشووری کوردستانی لەپێش چاوی هەمووماندا شکاند، تەنانەت نەوتی زستانیشی بۆ دابین نەکردین و جگە لەبێ مووچەیی، سەرماشمان بوو، کەچی هێشتا خەلافەتەکەی باقییە باذن الله!

ئەوجا... بەدرێژایی مێژوو، هیچ حوکمڕانێک، هیچ پادشایەک، هیچ ئەمارەت و هیچ خەلافەتێک بە جنێو نەڕووخاوە، تکایە ئەلتەرناتیڤێکی تر بدۆزنەوە!

ڕێبوار کەریم وەلی
rebwar.karim@rudaw.net

پارتی چی بۆ یەکێتی بکات؟

1

لە دە ساڵی ڕابردوودا، کە نەغمەی جیابوونەوەی نەوشیروان مستەفا (کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان، کە دواتر ناوی بووە بزووتنەوەی گۆڕان) لەنێو یەکێتیدا بەئاشکرا دەبیسترا و ماڵە گەورەکەی مام جەلال، کۆڵەگەکانی لە ساپیتە ترازابوون، پارتی شێلگیرانە پاڵپشتیی لە مانەوەی یەکێتی کرد. جیاوازیی هەرە گەورەی مامەڵەی گۆڕان و پارتی لەگەڵ یەکێتیدا ئەوەیە کە پارتی تموحی دەستبەسەرداگرتنی یەکێتیی نییە، بگرە وەک شەریکێک مامەڵەی لەگەڵدا دەکات و هەرچی گۆڕانیشە خەون بەوەوە دەبینێ کە هەموو یەکێتی بخاتە ژێر ڕکێفی خۆیەوە. لەو ڕۆژەوەی کە باڵی ماڵباتی یەکێتی دەستیان بەسەر دراو و دەسەڵاتی یەکێتیدا گرتووە، پارتی بە پشتگیریکردن لەو باڵە (بە ناهەق) دڵی دۆستەکانی خۆی لەنێو یەکێتیدا زۆر ڕەنجاندووە. ئەو دۆستانەی کە لە مەسەلە نەتەوەیی و نیشتمانییەکاندا هەمیشە پاڵپشتیی پارتییان کردووە، بەڵام پارتی ئەگەر لە خەمی یەکڕیزی و لانیکەم نەکەوتنی دۆستەکانیدایە لەنێو یەکێتیدا، هەندێک هەنگاو هەیە دەبێ ژیرانە بیاننێت.

نەخشەڕێگەکەی یەکێتی (ئەوەی تاوەکو ئێستا لە میدیادا بڵاوبووەتەوە) کە (نەخشەیە) و (ڕێگای) تێدا دیارینەکراوە، ڕووی لە پارتییە کە بە ڕوانگەی خۆی بە حوکمڕانیی کوردستاندا بچێتەوە. دۆستەکانی پارتی لەنێو یەکێتیدا ئەو خاڵەیان بەرەوڕوو دەکرێتەوە کە هەر هەنگاوێک بۆ نزیکبوونەوە لە پارتی و بەلاداخستنی قەیرانەکان، دەبێتە هۆی ئەوەی کە یەکێتی لە بەرامبەر گۆڕاندا لاوازتر بێت. لەگەڵ ئەو هەوڵانەشدا کە لەنێو یەکێتیدا هەیە، پارتی کارتی هەڵبژاردنی پەرلەمانیی خستۆتە سەر مێز، کە ڕاستە ڕەنگبێ پارتی تێیدا سوودمەند بێت، بەڵام چارەسەر نییە. کارتی هەڵبژاردن، یەکێتی دەخاتە نێوان بەرداشی گۆڕان و پارتی و وادەکات یەکێتی نەتوانێ خۆی یەکلابکاتەوە. بەکورتی ئەگەر پارتی دەیەوێ یەکێتی بۆ لای خۆی ڕابکێشێت (یان ڕۆڵی یەکلاکەرەوەی هەبێت)، دەبێ واز لەو کارتە بێنێت و کارێک بکات کە هەر نەبێ تا دوو ساڵی دیکە هەڵبژاردن لە کوردستان نەکرێت. ئەوە وادەکات حیزبە سیاسییەکانی کوردستان لەژێر گوشاری دەروونیی هەڵبژاردن نەمێنن و بتوانن بڕیارێک بدەن کە حیساب و کتاب بۆ سندووقی دەنگدان نەکەن. ئەوەش بە هیچ شێوەیەک دژی دیموکراسی نییە، چونکە هیچ جیاوازییەک لەنێوان پێشخستن و پاشخستنی هەڵبژاردن نییە و هەردووکی بۆ یەک مەرامە.

هاوسەنگی یان بێ سەنگی؟

2

نەخشە بێ ڕێگایەکەی مەکتەبی سیاسیی یەکێتی دەبوایە هەر دەمودەست لە لایەن ئەنجومەنی ناوەندی ئەو حزبەوە ڕەزامەندیی لەسەر نیشان درابایە؛ چونکە دڵی هەموو لایەکی تێدا ڕاگیراوە. نە بەلای گۆڕاندایە، نەبەلای پارتی، نە بەلای سەربەخۆییدایە و نە بەلای مانەوە لە گەڵ بەغدا، نە بەلای وەرگرتنی بەرپرسیارەیەتییدایە لە حکومەت و نە هەڵگرتنی ئەرکی ئۆپۆزیسیۆن و... زۆر شتی دیکەش. بەڵام پێدەچێ ئەوەی درزی پێکراوە بۆ مێدیا بۆ ئەوە بێت کە بزانن کاردانەوەی لایەنەکان لەسەری چی دەبێت.

پارتی چاوەڕێی ڕۆڵی نێوەندگیری لە نێوان و خۆی و گۆڕان ناکات، چونکە ئەگەر پارتی بیەوێت جارێکی دیکە لەگەڵ گۆڕاندا بچێتەوە ناو بازنەی دانوستانەوە پێویستیی بە یەکێتی و هیچ حیزبێکی دیکە نییە، بەڵام بۆ یەکێتی ئەوە ناخۆشە کە بیەوێ ئەو ڕۆڵە ببینێ و کەسیش حیسابی بۆ نەکات! ڕۆڵی یەکێتی ئەوەیە کە ئەمڕۆ وەکو هێزێکی سیاسی کە مانەوەکەی بەندە بە مانەوە لە حوکمڕانیدا و وەک گۆڕان حزبی هەڵبژاردن نییە، ڕۆڵی خۆی لە بەلاداخستنی قەیرانەکاندا ببینێت. یەکێتی دەبێ ئەوە قەبوڵ بکات کە ناتوانێ بڕیار بدات، حزبێک هەر دامەزراوەی دیکە کە کێشەی بڕیاردانیان تێدا دروست دەبێ، ئۆتۆماتیکییەن دامەزراوە ناوخۆییەکانی هەرەس دێنن، کە دامەزراوەکان هەرەسیان هێنا، مانای ئەوەیە کە حزبەکە شەرعییەتی ناوخۆیی لەدەست داوە، کە حزبێکیش شەرعییەتی ناوخۆیی لەدەست دا، واتا شەرعییەتی دەرەکیشی لەدەست داوە. ئینجا ڕێک لەوێوەیە کە بوار بۆ دەستێوەردانی دەرەکی لە کێشە نێوخۆییەکان دەبێتەوە. بۆیە ئەگەر یەکێتی توانی بڕیاری نەبێت، لە هێزێک کە دەرفەتی دروستکردنی هاوسەنگیی هەیە، دەبێتە هێزێکی بێ سەنگ و هەمووان تووشی نائومێدی دەکات. دەشێ یەکێتی ببێتە هاوپەیمانێکی بەهێزی گۆڕان و پارتی بەچۆکدا بێنێت، بەڵام کە ئەوە نەکات و لاقێکی لە دەسەڵات و یەکێکی دیکەشی لە سلێمانی بێت، ئەوا لە ڕانیە دەڵێن:"لەبەریەک هەڵدەقڵیشێت".

تۆبەی گورگ مەرگە

3

لە پرسی ریفراندۆم و سەربەخۆییدا، پرۆژەکەی مەکتەبی سیاسیی یەکێتی سەرباری ئەوەی کە باس لەوە دەکات کە حکومەتی بەغدا ماوەی 9 ساڵە دەستوور پێشێل دەکات! داوای دەرفەتێکی دیکە دەکات بۆ جێبەجێکردنی ماددەی 140! ئەوە ئەگەر گاڵتەکردن نەبێ بە خوێنی شەهیدان هیچی دیکە نییە، چونکە هەموو ئەو شوێنانەی 90 ساڵە کورد خوێنیان بۆ دەڕێژێت و دواتریە دەستوور کرانە ناوچەی 140، ئێستا بە خوێنی پێشمەرگە گەڕاونەتەوە سەر کوردستان. کورد ئەگەر بۆ دەستخستن و ڕزگارکردنی خاکی نیشتمانی خۆی پرسی بە ئەم و ئەو کردبایە، ئێستا بستێکیش لەو خاکەمان نەدەبوو، بۆیە مەرجدارکردنی سنوورەکانی کوردستان کە بە شەرعییەتی خوێنی هەزاران پێشمەرگە نەخشێندراون، پێویستییان نە بە ماددەی دەستووری هەیە و نە بە ڕەزامەندیی ئەو لا و ئەملا. ئەوە دەبێ وەکو فاکتێک بێ و وەکو مافێکی خوراوی سەدان ساڵە بێت کە ئەمڕۆ بەدەست هاتۆتەوە.

کاوە ئەمین

شیفا.. لە زێوەوە بۆ مووسڵ

ئۆردوگای زێوە مێژوویەکی تایبەتی هەیە. ڕژێمی بەعس گەلێکجار بۆردومانی کردووە. دەیانکەس لە خەڵکی بێتاوانی شەهیدکرد. ئیدی زێوە بووە بەشێک لە نەهامەتییەکانی کورد. بەڵام بە دیوەکەی دیکەدا، ژیان بەردەوام بوو. دەیان منداڵی کورد لەژێر بۆردوومانی فڕۆکەکانی بەعسدا لەدایک بوون. ئەوان بێبەش بوون لە لەیستۆک و گەمەی منداڵان، بەڵام لەکۆتاییدا دەیان پێشمەرگە و فەرماندە و خەڵکی دیاریان لێ پەیدابوو. وەک دەڵێن لەژێر هەر بنچکێکی "قژ خۆڵاوی"دا نێرگس و گوڵاڵە و ئاڵەکۆک سەریان دەرهێنا. یەکێک لەوانە شیفا بوو، شیفا گەردی.

باسکردنی کەسێکی وەکو شیفا، نەک بۆ پیاهەڵدان و لەدوای مردن، شین و شەپۆڕکردن نییە. بەڵکو ئەو کە لە ژیاندابوو، لە هەڕەتی هێز و توانا و لاوێتیی خۆیدا بوو. خۆی جێگەی خۆی لە دڵی خەڵکدا کردبووەوە. ئەگەرچی تەنیا پێشمەرگەبوونی باوکی و سەرکردایەتی چەندین چالاکی و نەبەردی لەدژی دوژمنان، لە ئاوارەیی لەدایکبوون بەسن بۆئەوەی هەتاهەتایە لەنێو نەتەوەکەیاندا سەربڵند بن.

چەندجارێک لەلای هەڤاڵانم باسی ئەوەم دەکرد کە دەبێت ئەم شەڕە دەسکەنەی ژیانی چەند کەس بکات، کام هاوڕێمان بەرەو دوا مەنزڵگە بەرێت. من چەندین فەرماندەی پێشمەرگە کە هاوڕێم بوون لەو شەڕەدا شەهیدبوون. ئازاری لەدەستدانی ئەو هەڤاڵانە برینێکە سارێژ نابێت، ئێستا وا برینی شیفا گەردیشی هاتەسەر. لە چاوترووکانێکدا هەواڵی شەهیدبوونی شیفا هەموو دنیای تەنی. لە ڕۆژنامەیەکی سوێدیدا نووسرابوو "ڕۆژنامەنووسی دیاری جەنگ، شیفا گەردی، لە تەقینەوەیەکدا کوژرا". بەڵێ بەڕاستی، شیفا بەناوبانگ بوو. ئەو پیاوە جامانەبەسەرەی کە ئێستاش نەمزانی ناوی چییە، لەبەردەمی نووسینگەی ڕووداو لە سلێمانی وێنەکەی گرتبوو بەدەستییەوە و ڕۆندک لە چاوەکانی دەهاتنە خوارەوە، نیشانەی ئەوەیە کە شیفا هێندەی شاخەکانی کوردستان "شەرەف و گەورەیی" لێ دەبارێ.

شیفا زۆر چیرۆکی جەنگی بۆ گێڕاینەوە. دەنگی تەقینەوە و ئاوارەکانی بەگوێماندا دا. چیرۆکی کەروێشکە بریندارەکەی بۆ گێڕاینەوە. چیرۆکەکانی مووسڵ کە ئەو بە کوردستانی دەزانی و هەروایشە، بەداخەوە، فریانەکەوت چیرۆکەکانی ژیانی خۆی، چیرۆکەکانی زێوەمان بۆ تەواو بکات. ئای ئەو گەنجە هەڵەبجەییە چەند جوان لە شیوەنەکەیدا بۆ شیفادا دەڵێت "ئەو هەموو هەواڵەی بەخۆڕایی پێدان و بەڵام بە گران لێی سەندینەوە".

بەڵێ، ئیدی ئێمە لە ڕووداو چیدیکە چاوەڕێی مەسجەکانی شیفا ناکەین. لە دوانامەیدا بۆی نووسیوم "مامۆستا، من لە کۆبوونەوەم، چی بووە؟"، هەر خۆی بە پێکەنین وەڵامی خۆی داوەتەوە، منیش بە حەنەکەوە بۆم نووسیبوو "مەپرسە، بەزمە بەزم".

شیفا دواماڵئاوایی کرد. چیرۆکەکانی بە تەواونەکراوی بەجێهێشت. بنوو هەڤاڵ. ئارام لە باوەشی نیشتماندا بنوو. دڵنیابە چیرۆکەکانت تەواو دەکەین و پەیامەکەت دەگەیێنینە ئەو جێگەیەی مەبەستت بوو. ئەو جێگەیەی زۆر کەس نازانن کوێیە، بەڵام ئێمە دەیزانین.

هێمن لهۆنی

ڕووداوی دوای شیفا

تۆڕی میدیایی ڕووداو لەدوای لەدەستدانی شیفا گەردی، یەکێک لە بێژەرە ناسراو و خۆشەویستەکانی دەچێتە قۆناخێکی نوێوە، قۆناخێک کە لەدەستدانی ئەو خۆشەویستە چەندە خەمباری کردین، ئەوەندەش ئەرکی قورستر کردووین، شەهیدبوونی ئەو جارێکی دیکە بیری خستینەوە کە ڕووداو چییە و دەبێ چۆن بێت.

لەگەڵ گەیشتنی هەواڵی شەهیدبوونی شیفا گەردی لە مووسڵ، لە ڕۆژی شەممە 25ی شوباتی 2017، یەکسەر چووین بەرەو ئەو شارە بۆ هێنانەوەی تەرمەکەی. لە ڕێگا بووین هێشتا نەگەشتبووینەوە لای تیمەکەمان، کاردانەوەکان چاوەڕوانی ئێمەی نەکرد و سەرتاپای سۆشیاڵ میدیا بووە باسی شەهیدبوونی شیفا و برینداربوونی کامێرامانی بوێر یونس مستەفا.

بەدرێژایی شەوی ڕووداوەکە، هاوخەمی خەڵک و بەرپرس و لایەنەکان ئەوەندە زۆربوو فریا نەدەکەوتین بیکەینە هەواڵ. هەموو ڕەنگەکان لە هەر چوارپارچەی کوردستان بۆ شیفا ڕەشبوون.

هەواداران و بەرپرسانی پارتی، یەکێتی، گۆڕان، پەکەکە، ئیسلامییەکان، چەپەکان و بێلایەنەکان هەمووی هاوخەمبوون. هەموو ئەو لایەنانە سەرەڕای جیاوازییە قووڵەکانیان بۆ شەوێکیش بێت، شیفای ڕووداو یەکیخستن و پێکەوە لە دەوری گیانی خۆی بە گوتنەوەی یەک پەیامی هاوخەمی کۆی کردنەوە.

پەیامەکان لە یەککاتدا لە هەولێر، سلێمانی، هەڵەبجە، گەرمیان، مەهاباد، هەولێر، بادینان، قامیشلۆ، ئامەد و کوردانی تاراوگەوە دەهاتن.

جگە لەوە کاردانەوە نێودەوڵەتییەکانیش هەر لە نێردەی کۆشکی سپییەوە بگرە بۆ شەڕی داعش تاوەکو دەگاتە کۆنسوڵخانەی وڵاتە گەورەکانی جیهان و میدیا بڕیارسازەکانی جیهان، هەموویان نەیانتوانی ئەو ڕۆژە بەبێ باسکردنی شەهیدکردنی کچە ئازا ڕۆژنامەنووسەکەی ڕووداو و کوردستان، شیفا گەردی، تێبپەڕێنن.

لەلایەک فرمێسک و ئازار، لەلایەک بیرکردنەوە، ئەم هاوخەمییە سەرتاسەرییە گەورەیە چییە بۆ بێژەرێکی ڕووداو؟ چی وادەکات کە ئەم هەموو دەنگە جیاوازە ئەو شەوە بە یەک ئاواز بۆ کارمەندێکی ڕووداو و میدیای کوردی بلاوێنەوە؟

وەڵامی ئەم پرسیارانە بەقەد ئازارەکە سەخت نین. وەڵامەکان ئەوەیە کە کاردانەوەکان بۆ شەهیدبوونی شیفا پێیگوتینەوە ڕێگاکەی ڕووداو کە لە ماوەی چوار ساڵی ڕابردوویدا گرتوویەتییەبەر ڕێگایەکی دروستە و بە هەبوونی کەموکوڕییشەوە دەنگی هەمووان بووە و توانیویەتی ببێتە سەرچاوەی ژمارە یەکی هاونیشتیمانیان.

لە دوای شیفا جارێکی دیکە بینەر و بیسەرانی ڕووداو بۆیان سەلماندینەوە کە چەندە سوپاسگوزار و بەوەفان بەرامبەر بچوکترین ماندووبوون لەلایەن شیفا و هاوەڵەکانی لەماوەی ڕابردوودا لەکاتی گواستنەوەی ڕووداوەکان، کردوویانە. ئەوان دڵسۆزیی خۆیان دووپاتکردووەوە و ئەرکی ئێمەیە بە باشتربوونمان وەڵامیان بدەینەوە.

وانەی کاردانەوەکانیش بۆ ڕووداو ئەوەیە کە قۆناخی دوای شیفا گەردی قۆناخێکی نوێی بە ئازارە. بە ئازارە، چونکە لە لایەک کەسێکی ئاکتیڤی دڵسۆز ئیدی ڕۆژانە لە ڕاپەڕاندنی ئەرکەکانمان نابینین، لە لایەکی دیکەشەوە بە ئازارە، چونکە شیفا دوای خۆی ئەرکی سەرشانی ئێمەی ئێجگار قورسترکردووە.

ڕووداوی دوای شیفا دەبێ زیاتر پیشەیی بێ، دەبێ زیاتر دەنگی هەموو لایەنەکان بێت، دەبێ لە خۆمان بپرسین لە کوێدا کەموکوڕ بووین، لە کوێدا هەڵەمان کردووە، لە کوێدا دەمانتوانی باشتر بین و لە ئاستی زیاتری چاوەڕوانییەکانی بیسەر و بینەر و خوێنەرەکانمان بین.

تەنیا وەڵامەکان بۆ ئەم پرسیارانە دەتوانن بە قەد گەورەیی ئەو هاوسۆزییە بن کە بۆ شیفا گەردی لە هەموو لایەک و شوێنێکەوە دەربڕان.

شیفا ئێمەی بەجێهێشت، ئەوەشی دەبێ ئێمە بۆ شیفا و هاوسۆزانی ڕووداو بیکەین لە قۆناخی دوای شیفادا بریتییە لە بەردەوامی لەسەر ڕێگا سەختەکەمان و بەرەوپێشردن و نەهێشتنی کەموکوڕییەکانمان.

شیفا گەردی ڕۆحت شاد و لە بیرتناکەین. گەردنیشت ئازاد بێ، چونکە بەڕاستی ئەرکی ڕووداوت قورسترکرد.

هێمن عەبدوڵڵا
hemen@rudaw.net

شیفا لەژێر ئاڵا

لەنێو ئەو تەپوتۆزەدا کە ئۆتۆمبێلەکەمان دروستیکردبوو، ئاڵای کوردستان لە دوایین خاڵی سنووری باشووری کوردستان، لە ئاوێنەکەوە بەزەحمەت دەبیندرا. زۆر جاری دیکە لە گەرمەی شەڕی داعشدا لەگەڵ هیڤیدار ئەحمەدی هاوکارم چووینەتە زۆنە جەنگییەکان، بەڵام ئەمجارەیان بۆ ڕووماڵ و بەرنامە نا، بەڵکو بۆ پێشوازی لە تەرمی "شیفا" شکۆدارەکەمان بەڕێگەوە بووین.

بەرلەوەی بگەینە کۆڵانە چۆڵ و کڵێسا ڕووخاو و خانووە وێران و دووکەڵاوییەکانی حەمدانییە، هیڤیدار شوێنی ئەو تەنکەرەی پیشاندام کە بە خۆی و ئەحمەدی وێنەگریدا تەقییەوە. ئەو ڕۆژەی ئەو باسیدەکرد، لە ئۆفیسی سەرەکیی ڕووداو، لەسەر مێزی کارەکەم دانیشتبووم و ڕاستەوخۆ دیمەنی تەقینەوەی تەنکەرەکەم تەماشادەکرد. لەبیرمە تەنیا دیمەنی دووکەڵمان هەبوو و ناڵەی هیڤیدارمان دەبیست کە دەیەویست بزانێ کامێرامانەکەی زیندووە یان شەهیدبووە. دیمەنەکان هەر لەسەر شاشە بوون و دەستمان لەسەر دڵمان بوو بۆ زانینی هەواڵی تەندروستیی تیمەکەی ڕووداو. بێدەنگییەکی سامناک، وەک جارەکانی دیکە، باڵی بەسەر نیوزڕوومی ڕووداودا کێشابوو. لەپڕ هەواڵ هات کە هیڤیدار و کامێرامانەکەی سەلامەتن. دیسان بە بزەیەکەوە هەمووان دەستبەکاربوونەوە و خەریکی ئامادەکاری بوون بۆ ڕووماڵێکی جوانتر.

لەوەتەی ڕووداو دامەزراوە، هەم من و هەم بەڕێوەبەرانی دیکەی ڕووداویش، دڵەخورپەیەکی دووبارە و ڕۆژانەمان هەیە. ڕۆژێک بۆ هاوکارە بەدیلگیراوەکانمان بەدەستی داعش، ڕۆژێک بۆ پەیامنێرە بەجێماو و گەمارۆدراوەکەمان لەسەر چیای شنگال، ڕۆژێکی دیکە بۆ تیمەکانمان لەوسەری گەرمەسێری خاکی باشووری کوردستانەوە تاوەکو دەگاتە ئەوسەری باکوور و ڕۆژئاوای کوردستان. دڵەخورپەی ئەوەمانە کە ئەو هاوکارەی چەند چرکەیەک پێشتر، بەرلەوەی لە پەخشی ڕاستەوخۆدا دەربکەوێ، پرس و ڕاوێژی کردووە و هەواڵی نوێی داوینەتێ، ڕەنگە چەند چرکەیەک دواتر بۆخۆی ببێتە هەواڵ و مژاری ڕووماڵ و چیدیکە دەنگی نەبیستین و ڕەنگی نەبینینەوە. دەزانین ڕێنمایی پێویستمان داوەتە هەموو تیمەکانمان و کەرەستەی پێویستی خۆپاراستنیشمان بۆ دابینکردوون، بەڵام لە زۆنی جەنگدا ئەوەی کۆنتڕۆڵی میدیاکار دەکات خۆی و بوێریی خۆی و هەندێکجار دڵسۆزیی بێسنووریەتی بۆ بەدەستهێنانی دیمەن و ستۆریی باڵکێش، کە بەداخەوە جاری وا هەیە ئەمە بەنرخی گیانی تەواودەبێت.

لە شارە چۆڵەکەی حەمدانییە، چاوەڕێی هاتنەوەی شیفامان دەکرد. ئەمە دروست ئەو ڕۆژە بوو کە بەردەوام دڵەخورپەمان بوو ڕووبدات، کەچی نەماندەزانی بەوشێوەیە و لە خاکی غەریبیدا لەگەڵ "شیفا" شکۆدارەکەمان ڕوودەدات و لە پێشوازییدا ڕادەوەستین. کاتێک تەرمی شیفا گەیشتەوە، بەڕێوەبەری گشتیی ڕووداو، کە سەرچاوەی هێز و ورەی ئێمە بووە بۆ ئەو ڕووماڵانەی لەو چەند ساڵانەدا کردوومانە، وەک باوکێک کە بەسەر تەرمی کچەکەیدا کەوتبێت، بە دەنگی بەرز دەگریا.

بەرەو هەولێر دەهاتینەوە. تەرمی شیفامان نزیکدەکردەوە لەو ئاڵای کوردستانەی کەمێک پێشتر لەنێو تەپوتۆزدا بەجێمانهێشتبوو و ڕەنگە بەیانییەکەشی شیفا بە چاوە گەشەکانی و بەو خۆشەویستییەوە کە بۆ وڵاتەکەی هەیبوو دوایینجار سەیرێکی کردبێت. لەپشت سەرمانەوە ئاڵای عێراق و سیمبۆلە مەزهەبییەکانی شیعە لەنێو تەپوتۆزی ئۆتۆمبێلەکانماندا وردە وردە بزردەبوون. لەژێر ئاڵای کوردستاندا، پۆلێک پێشمەرگە بەڕێزەوە بۆ شەهید "شیفا" شکۆدارەکەی خۆیان وەستابوون و سڵاوی سەربازییان بۆ کرد. وەک بڵێی دەیانەویست بە سڵاوەکەیان ڕۆحی لەیلا قاسم و ئەو ژنانەی دیکەمان شادبکەن کە وەک شیفا بەئازایی و بە بوێری شەهیدبوون، بەڵام بەبێنازی ئەو ڕۆژەیان نەبینی کە سڵاوی ژێر ئاڵایان بۆ بکرێت.

ئەم وتارانە گوزارشت لە ڕای نووسەرەکانیان دەکەن و بەهیچ شێوەیەک دەربڕی بۆچوونی تۆڕی میدیایی ڕووداو نین.

WWW.RUDAW.NET

RÛDAW

Rudaw Media Network

Rudaw readers know more

دارین شاهین:

بێژەری کەشوهەوا دەبێ جوان بێت

8 »

خاوەنی ئیمتیاز : تۆڕی میدیایی رووداو

سەرنووسەر : سەلام سەعدی salam@rudaw.net

جێگری سەرنووسەر : ساڵح قادر rodan@rudaw.net

بەڕێوەبەرانی نووسین: نەوزاد مەحموود newzad@rudaw.net

هیڤیدار ئەحمەد hevidar@rudaw.net

بەڕێوەبەری هونەری: حوسێن هیمەتی himati@rudaw.net

ئەندامی شانازی ستاف : عەبدوڵڵا قرگەیی

دیزاینەران : هونەر مەرجان ، ژیرۆ عەبدولرەحمان

هەفتەنامەیەکی سیاسی گشتییە تۆڕی میدیایی رووداو دەریدەکات

نووسینگەی سلێمانی : بەرامبەر پارکی ئازادی 07501130997

ناونیشان: هەولێر ـ شەقامی رووناکی Tel: 0750 486 34 12 - 0750 488 56 96

rudaw@rudaw.net

Good food

abc

Good feelings

زۆرترین خواردن لە گەورەترین ریێستورانت

ریێستورانتی ABC لە هەولێر / ریگەی بەحرکەی نوێ تەنیشت گوندی لوبنانی

ئیێستا کراوەیە

11 ریێستورانت، 660 جۆر خواردن لە ماوەی 2 کاتژمێردا

DAILY FRESH SEAFOOD premium quality

SHISHA LOUNGE

MIDDLE EAST RESTAURANT

Diner FAST FOOD

Pancakes & WAFFLES

STEAK HOUSE

Soup & BREADS ALWAYS GOOD

The Best CHINESE FOOD

FARM FRESH Salad bar

SUSHI BAR

AUTHENTIC ITALIAN CUISINE

The PASTRIES & CUPCAKES BAKERY